

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

TÜRKİYE'DE
İLKÖĞRETİMDE PLASTİK SANATLAR EĞİTİMİ VE ÖNERMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET ASLAN GÖKHAN

İSTANBUL - 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

TÜRKİYE'DE
İLKÖĞRETİMDE PLASTİK SANATLAR EĞİTİMİ VE ÖNERMELER

MEHMET ASLAN GÖKHAN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CEVAT DEMİR

İSTANBUL - 2007

ÖNSÖZ

Sanat eğitiminin önemi her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Bilgi çağıyla birlikte hızlı bir yaşam sürecine girilmiştir. Her alanda, değişen, gelişen ve bu sürecin daha da hızlanarak devam ettiği düşünüldüğünde, genel eğitim içinde, sanat ve sanat eğitimi anlayışlarının, 20. yüzyılda nasıl şekillendirilmesi sorunu, bu gün olduğu gibi, sonraki yıllarda da önemini hissettirecektir. Bunun yanında, tüm alanların bilgi birikimini kendi estetik sürecine dahil edeceği, yaratıcı davranış gelişimi sürecinde, bilgi çağının sanatı ve sanat eğitimi anlayışının geliştirilmesi açısından, amaçları sanatın kendisinden kaynaklanan, sanat eğitimi dersi ihtiyacı kaçınılmaz olarak hissedilmektedir.

Bu gün yaşanan problem, sanata ve sanat eğitimine, genel eğitim içinde bir araç-ders olarak mı yaklaşmalıyız? Yoksa, sanatın kendi alanına saygı duyarak, amaçları kendinden kaynaklanan bir sanat eğitimi anlayışını mı benimsemeliyiz?

Buradan hareketle, sanat eğitimi okullarda kapsamı genişletilmiş olarak, ders saatleri çoğaltılarak, sanat yoluyla eğitim anlayışı ile birlikte amaçlarını sadece sanattan alan bir dersin de, özellikle okul öncesi ve ilköğretim okullarında mutlaka eğitim-öğretim sürecine dahil edilmesi önemle gerekmektedir.

Bu çalışmamda, benden yardımlarını esirgemeyen öncelikle tez danışmanım değerli hocam Prof. Cevat Demir'e, sevgili eşim Ayşegül'e ve aileme, ayrıca, katkılarından dolayı Prof. Esin Kahya'ya, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Enstitü Müdürü Prof. Ayşe Çakın İlhan'a, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Şenay Eraslan'a, Ankara Alman Kültür Merkezi Kültür Programlama Müdürü Sayın Meral Pak'a, ve emeği geçen diğer insanlara, en derin saygı ve sevgilerimi sunarım.

ÖZET

Bu araştırmada, ilköğretim okullarında yürütölmekte olan, “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” (1-8. sınıflar) sanat eğitimi adı altında yaşanan sorunları ele almaya çalıştım. Daha çok anlam ve amaç kargaşası yaşanan sanat eğitiminde, sanatın bir araç-ders olarak mı algılanması gerekir, yoksa amaçlarını yalnızca sanattan alan bir ders olarak mı algılanması gerektiğı, ya da karma bir eğitim sürecinin mi daha faydalı olabileceğı sorununu ele almaya çalıştım.

Bu çalışmayı, genel anlamda eğitim kavramının tanımını, eğitimde felsefi görüşleri, eğitimin tarihini, eğitim akımları gibi detaylı bir incelemeyi yaparak ele almanın daha olumlu olacağına inanarak geniş bir şekilde inceleyerek ele almaya çalıştım. Sanat ve sanat eğitimi bağlamında, ilişkilendirerek, tarih öncesinden günümüze kadar, sanatın ilk örneklerini, Avrupa ve ölkemizde kısaca sanat eğitimi tarihi gelişim sürecini, sanat eğitimi ile ilgili çeşitli eğitim kuramlarını, yöntemlerini, kısaca dikkate almaya çalıştım.

‘Sanat Eğitimi’ kavramı, özellikle ölkemizde anlamı pek tartışmalı kavram olup, sanatçı yetiştiren öğretimden, boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan yaratıcı etkinliklerin düzenlenmesine ve folklor çalışmalarına dek geniş bir anlam yaygınlığında kullanılmaktadır. Kavramın içinde bulunan “eğitim” ve “sanat” sözcükleri zaten tek başlarına geniş kapsamlı kavramlardır. Sanat eğitiminde sanatın mı öğretileceğı, yoksa “insanın eğitimi”nin mi ilk amaç olacağı sorularıyla belirlenebilen değişik anlayış ve tutumlar, dolayısı ile sanat eğitimi kavramı evrensel olarak da bir sorunsal yaratmaktadır.⁽¹⁾

İlköğretim okullarında sanat eğitimi, “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”(1. 8. sınıflar) adı altında yürütölmektedir. Bu programın amaçlar bölümü incelendiğinde, alan dışı amaçları da içerdığı görülüyor.

Problem olarak görülen, sanatın eğitimi mi, yoksa sanat için eğitim mi? Yukarıda İnci San'ın da değindiği “*Sanat eğitiminde sanatın mı öğretilceği, yoksa “insanın eğitimi”nin mi ilk amaç olacağı*”⁽²⁾... problemini, Kırıçoğlu’ da şu şekilde ele almaktadır: “*Sanat eğitiminin amaçlarını oluşturmada temel aldığı çocuk, toplum, eğitim, ders ve sanat sonuçta iki ayrı yaklaşımda toplanabilir. Bunlardan birincisi sanatı okullarda bir araç olarak gören yaklaşımlar; ikincisi, sanatı bir amaç olarak gören yaklaşımlardır.*”⁽³⁾

İlköğretim okullarımızda şu an yürütülmekte olan sanat eğitimi adı altındaki, “Görsel Sanatlar Öğretim Programı”, sanatı, sanat eğitimi dersini, bir araç ders durumuna itmiştir.

Bu doğrultuda “İlköğretimde Plastik Sanatlar Eğitimi ve Önermeler” konulu tez çalışması yapma ihtiyacı duydum. Yıllarca değişik şehir ve okullarda görev yaptığım süre içinde, bu anlamda yani “ben bu öğrencilere, çocuklara ne öğretiyorum? Resim tekniklerini mi? Sanatsal değerleri mi? Estetik değerleri mi? Ya da alan dışı amaçlar taşıyan değerleri mi dikkate almalıyım? Sorularıyla kendimle çok hesaplaştığım olmuştur. Yukarıda belirttiğim program doğrultusunda, bir çok amaçlarla yüklenmiş ve beraberinde getirdiği yükü arttırmış, haftada bir ders saati (40’) içinde (çoğu zaman bir çok gerekçelerle de kullanılmayan) kalabalık sınıflar, çalışma ortamlarının yetersizliği, vb. sorunlarla birlikte diğer resim öğretmenleri ile, sorunları paylaşarak yürütmeye çalıştığımız bu çok önemli alana ilişkin problemleri, tekrar gündeme getirerek, gücümce, çözümler için bir uğraş içine girdim.

*Dewey; sanatı yaşama can veren bir deneyim olarak niteler. Bu yaşayan organizmaya yaşadığını anımsatan, insanın yaşamında en önemli yeri alan ve en yüksek duygusal deneyimleri tanınır kılan değeri kendinden bir olgudur.*⁴ (Devey, 1934). *Eğer sanatın bu işlevlerinin gerçekleşmesi engellenirse ve eğer sanat okullarda öteki alanların işlevlerini yerine getiren bir araç-ders durumuna getirilirse, bundan doğacak zararlar, başka alanlara hizmet vererek sağlayacağı yarardan çok daha büyük olacaktır.*⁽⁵⁾

Bu değerlendirmeyi dikkate alarak, sanat eğitimi olgusunu ele alırken, eğitimin verileceği kişi, eğitimin kişide geliştirmek istediği davranışları, kişinin gereksinimleri, toplumun gereksinimleri de dikkate alınmalıdır.

Sanat eğitimini bir araç olarak ele alan yaklaşımlar ve amaçları, hiç kuşkusuz göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Her alanda eğitim ğretim gören tüm öğrencilerin, sanat eğitimi ve öğretiminden pay alacağı yeni bir sistemin gerekliliği kaçınılmazdır. Sanat dersleri diğer tüm alanlara yayılacak ve yaratıcı davranışı gelişmiş yeni bir nesil yetiştirilmesinde büyük önem kazanacaktır.

Ancak, amacını sanatın özünden alan; görsel okur yazarlığı, kişiye niteliksel ayrımsamaya yönelik eleştirel düşünme anlayışı kazandırmayı, kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, öteki kültürleri öğrenme ve değerlendirme olanağı vermeyi, çocuğa sanat eğitimi ile iletişim kurma olanağını, kişiye duygu, dşn ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırmayı, sanatsal boyutta topluma bir kritik olarak yaklaşabilme yeteneği kazanması, vb. gibi sanatsal değerlerin, özünü sanattan alan amaçların, önemle dikkate alınması gerekiyor. Bunun yanında, tüm alanların bilgi birikimini kendi estetik sürecine dahil edeceği, yaratıcı davranış gelişimi sürecinde, bilgi çağının sanatı ve sanat eğitimi anlayışının geliştirilmesi açısından, amaçları sanatın kendisinden kaynaklanan, sanat eğitimi dersi ihtiyaçı kaçınılmaz olarak hissedilmektedir.

Buradan hareketle, sanat eğitimi okullarda kapsamı genişletilmiş olarak, ders saatleri çoğaltılarak, sanat yoluyla eğitim anlayışı ile birlikte amaçlarını sadece sanattan alan bir dersin de, özellikle okul öncesi ve ilköğretim okullarında mutlaka eğitim-ğretim sürecine dahil edilmesi önemle gerekmektedir.

Haziran-2007

Mehmet Aslan GÖKHAN

ABSTRACT

In this research, I tried to take up the problems encountered in teaching arts under “Visual Arts Teaching Program” (1st – 8th classes) carried out at primary schools. I tried to discuss the question of whether art should be perceived as an instrumental lesson or as a lesson deriving its goals only from art, or whether a mixed educational process would be more beneficial.

I tried to make a comprehensive study with the belief that a detailed discussion of the description of the concept of education in general, philosophical views on education, history of education and trends in education would be much more better. Within the context of art and art education, I made efforts to briefly take into consideration and interrelate the first examples of art from prehistoric times and the examples of our days, and to give an overview of the development process of the history of art education in Europe and our country as well as various educational theories and methods relevant to art education.

The concept of ‘Art Education’ is a concept the meaning of which is particularly controversial in our country and it is used with a wide range of meanings from an education bringing up artists or arranging creative activities for spending leisure time to folkloric studies. “Education” and “art” found in the concept are themselves comprehensive concepts. Different understandings and attitudes characterized by questions of whether art would be taught in art education or “educating human being” would be the first goal, and accordingly the concept of art education create a universal problematic.⁽¹⁾

Art education at primary schools is implemented under the heading of “Visual Arts Teaching Program” (1st – 8th Classes). The part of this program on the goals shows that goals out of the field are also covered.

The problem is that would it be art education or education for art? The question asked above as İnci San puts “*whether art would be taught in art education or “educating human being” would be the first goal*”⁽²⁾.... is taken up by Kırıçoğlu as follows: “*Child, society, education, lesson and art which the art education takes as a basis can be finally brought together under two different approaches. The first of these approaches is that accepting the art as a means at schools and the second one is that accepting the art as a goal.*”⁽³⁾

“Visual Arts Teaching Program” under art education presently implemented at our primary schools has driven the art and the art education lessons to the position of an instrumental lesson.

Accordingly, I felt a necessity to make a dissertation study with the subject matter of “Plastic Arts Education at Primary Schools and Suggestions”. During my job I carried out in different cities and schools I always asked myself questions like “What am I teaching to these students and children: drawing techniques, or artistic values, or aesthetic values? Or should I consider the values bearing goals out of the field?” Then I started efforts to put on the agenda once more the problems relevant to this very important field in which we were trying to work with other teachers and to find solutions to them as much as I can, sharing the problems of the above program which was loaded with many goals and which could not be sufficiently implemented due to problems like short teaching hours once a week (40 minutes which due to many reasons were sometimes not used), crowded classes and inconvenient working conditions etc.

Dewey describes the art as an experience giving spirit to life. It is a fact with a value per se reminding the living organism that it is alive, having the most important place in

human life and making recognizable the highest emotional experiences.⁽⁴⁾ (Dewey, 1934). If realization of these functions of art is prevented and if art is brought to a position of an instrumental lesson which performs the functions of other fields at schools, then the losses arising therefrom would be far more greater than the benefits it would provide by serving other fields.⁽⁵⁾

In the light of this evaluation, the person to be educated and the behaviour that the education targets to develop for the person as well as the requirements of the person and the society must also be taken into consideration.

Approaches treating art education as a means and their goals are of course too important to be neglected. A new system in which all students of all fields would benefit from teaching and education of art is inevitable. Art lessons would extend to all fields and would gain great importance in bringing up a new generation whose creative behaviours are developed.

However, artistic values and goals the essence of which is derived from art like visual literacy, giving the person the understanding of critical thinking towards a qualitative awareness, making it possible for the person to learn and to assess both his/her culture and other cultures, teaching the child to communicate through art education, making the person gain creative behaviours in converting his/her emotions, thoughts and images to a product and gaining the ability to criticize the society in artistic dimensions etc. must be seriously taken into consideration. In order to develop the art and an understanding of art education of the information age in the process of developing creative behaviours, the necessity of art education lesson in which all fields would include their information accumulation to their own aesthetic process and the goals of which are emanating from the art itself is inevitably felt.

In the light of the above, the scope of art education especially at preschools and primary schools must be extended and the number of teaching hours must be increased and

a lesson getting its goals only from art with an understanding of education through art must absolutely be included in education-teaching process.

June 2007

Mehmet Aslan GÖKHAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	IX

GİRİŞ

1. Eğitim ve Sanat Eğitimi Üzerine	4
2. Eğitimin Tanımı ve Anlamı	6
2.1. İçerik Tanımlar	10
2.2. Süreç Tanımları	11
2.2.1. Formel Eğitim	12
2.2.1.1. a. Örgün Eğitim	13
2.2.1.2. b. Yaygın Eğitim	13
2.2.2. İnfornel Eğitim	13
2.3. Kazanımlar (Davranışlar)....	14
2.4. Yaşantı	18
2.5. Hedefler (Amaçlar).....	19
3. Eğitim Felsefesi	21
3.1. Felsefi Nitelikler ve Eğitim Amaçları	23
3.2. Felsefeyle Eğitimin birlikte Gelişimi	24
3.3. Felsefeyle Eğitimin Birbirine Olan Gereksinimi	25
3.4. Eğitimde Felsefi Akımlar	27

4.	Çeşitli Felsefi Görüşler ve Eğitim	28
4. 1.	İdealizm ve Eğitim	28
4. 2.	Gerçekçilik (Realizm) ve Eğitim	31
4. 3.	Doğalcılık (Naturalizme) ve Eğitim	34
4. 4.	Başarıcılık, Faydacılık (pragmatizm) ve Eğitim	36
4. 5.	Varoluşçuluk (Existentialisme) ve Eğitim	38
4. 6.	Eğitim Akımları	40
4. 6. 1.	İlerlemecilik (Progressivisme)	41
4. 6. 2.	Yeniden Kurmacılık (Recostructionisme)	41
4. 6. 3.	Daimicilik (Perennialisme)	42
4. 6. 4.	Esasicilik	43
5.	Eğitim Sosyolojisi	43
5. 1.	Sosyoloji Nedir?	44
5. 2.	Eğitim Sosyolojisi Nasıl Bir Bilimdir? Ne Tür Araştırmalar Yapar?	45
5. 3.	Eğitim Sosyolojisinin Amacı ve Alanı Nedir	45
6.	Eğitim Psikolojisi	46
7.	Eğitim Tarihi	47
7. 1.	Antik Çağdan Bu Yana Eğitim ve Öğretim Anlayışı	47
7. 2.	Romalılar ve Eğitim	48
7. 3.	Orta Çağ ve Eğitim	49
7. 4.	Rönesans ve Eğitim	49
8.	Tarih Nedir?	51
8. 1.	Tarih Bilgisinin Eğitim Açısından Önemi	52
9.	Sanatın Tanımı ve Anlamı	53
9. 1.	Sanatın Doğuşu.....	55
9. 2.	Ülkemizde Sanat Eğitimi Tarihi	60
10.	Sanatta Temel Kavramlar	64
11.	Sanatı İnceleyen Bilim Dalları	66
11. 1.	Sanat Felsefesi / Estetik	66

11. 2.	Sanat Tarihi ve Arkeoloji	68
11. 3.	Sanat Sosyolojisi	72
11. 4.	Sanat Psikolojisi	73
12.	Yaratıcılık	75
12. 1.	Yaratıcılık ve Sanat Eğitimi	77
12. 2.	Yaratıcı Davranış ve Sanatsal Yaratma Süreci	79
12. 2. 1.	Okulda Yaratıcılık	83
12. 2. 2.	Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler	83
12. 2. 3.	Okulda Yaratıcılıkta Kuram ve Uygulama İlişkisi	85
12. 2. 4.	Yaratıcılıkta Davranış Özellikleri ve Güdümsel Etmenler	86
12. 2. 5.	Yaratıcılık ve Zeka	87
13.	Sanat Eğitiminin Tanımı	88
14.	Avrupa’da Plastik Sanatlar Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	89
14. 1.	İngiltere’de Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi	89
14. 2.	Almanya’da Plastik Sanatlar Sanat Eğitiminin Gelişimi	92
14. 3.	İtalya’da Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi	94
14. 4.	Çekoslovakya Cumhuriyeti’nde Sanat Eğitimi	102
14. 4. 1.	Çekoslovak’ya da eğitim reformu hazırlıkları	102
14. 4. 2.	Temel Eğitim İçin Çerçeve Programı	102
14. 4. 3.	Sanat Eğitimi- Raporlar ve Projeler	103
14. 4. 4.	Sanat ve Kültür Eğitim Alanında Kavramsallaşma	104
14. 4. 5.	Sanat ve Kültür Çerçevesinde Sanat Eğitimi	108
14. 4. 6.	Çekoslovakya’da Sanat eğitiminin karakteristiği	108
14. 4. 7.	Sanat eğitiminin hedefleri	109
14. 4. 8.	Ders içeriğinin sınıflandırılması	110
15.	Sanat Eğitiminin Gerekliliği (Neden Sanat Eğitimi)	115
16.	Sanat Eğitiminin Kuramlarının Sınıflandırılması	117
16. 1.	Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi	118
16. 1. 1.	G. Britsch ve Gestalt Dergisine Yazanlar	118
16. 1. 2.	Müz’sel Eğitim	119

16. 1. 3.	Sanat Yoluyla Eğitim	120
16. 2.	Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi	121
16. 2. 1.	K. Schwerdtfeger ve Didaktiği	121
16. 2. 2.	E. Röttger ve D. Klante'nin Öğretim Bilgisi	122
16. 2. 3.	R. Pfennig ve Görsel-Yoğrumsal Düşünce Biçiminin Eğitimi	122
16. 2. 4.	Günter Otto: Sanat Üretimi ve Üzerine Düşünme	124
16. 2. 5.	Wilhelm Ebert: Kılısal ve Düşünsel Üretkenlik	126
16. 2. 6.	H. Ducber ve B. Seitz: Söylemsel ve İmgesel Düşünme Biçimleri	127
16. 2. 7.	Bellek Eğitimi Yöntemi	129
16. 2. 8.	DeneySEL Sanat Müzikli yöntem	131
17.	Plastik Sanatlar Eğitiminde Uygulanan Yöntemler	132
17. 1.	Kopya Yöntemi	132
17. 2.	Kolaydan Zora Yöntemi	132
17. 3.	Bellek Eğitimi Yöntemi	133
17. 4.	Psikolojik Bireysel Yöntem	134
17. 5.	Drama (Oyunlaştırma) Yöntemi	134
17. 6.	Müzikli Yöntem	135
17. 7.	Çözümleme ve Birleştirme Yöntemi	136
17. 8.	Çocuk Sanatı Yöntemi	136
17. 9.	Araç-Gereç ve Kullanılan Malzemeye Göre Uyg. Yöntemler	137
17. 10.	Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi	137
18.	İlköğretim Okullarında Sanat Eğitime İlişkin Sorunlar	138
18. 1.	Sanat Eğitiminin Toplumsal Sorunları	139
18. 2.	Sanat Eğitiminin Fiziksel Sorunları	141
18. 3.	Sanat Eğitiminin İlkesel Sorunları	142
18. 4.	Sanat Eğitiminde Yöntemsel Sorunlar	143
18. 5.	Araç Olarak Sanat Eğitiminde Hedeflenen Amaçlar	145
18. 5. 1.	İlköğretim okullarında Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Amaçları:	145
18. 5. 1. 1.	Bireysel ve Toplumsal Amaçlar	145

18. 5. 1. 2. Algısal amaçlar	146
18. 5. 1. 3. Estetik amaçlar	146
18. 5. 1. 4. Teknik amaçlar	147
18. 6. Temelini Sanattan Alan Amaçlar	147
19. Görüşme	150
20. Sonuç	158

EKLER

DİPNOTLAR	160
KAYNAKÇA	174

GİRİŞ

‘Sanat eğitimi’ kavramı, özellikle ülkemizde anlamı pek tartışmalı bir kavram olup, sanatçı yetiştiren öğretimden, boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan yaratıcı etkinliklerin düzenlenmesine ve folklor çalışmalarına dek geniş bir anlam yaygınlığında kullanılmaktadır. Kavramın içinde bulunan “eğitim” ve “sanat” sözcükleri zaten tek başlarına geniş kapsamlı kavramlardır. Sanat eğitiminde sanatın mı öğretileceği, yoksa “insanın eğitimi”nin mi ilk amaç olacağı sorularıyla belirlenebilen değişik anlayış ve tutumlar, dolayısıyla sanat eğitimi kavramı evrensel olarak da bir sorunsal yaratmaktadır ⁽⁶⁾.

Genel anlamda sanat eğitimi olarak ülkemizde eğitim programları içinde yer alan ve ilköğretim okullarında yürütülmekte olan “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” alan dışı amaçlardan oluşmaktadır. Bu alan dışı amaçlar yararsız amaçlar değildir. Ancak sanat, insanın kültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin en tikel ve kapsamlı alanı olduğu gerçeğinden hareketle, bu anlamda kişiye kazandıracığı değerleri, bir başka ders, hiçbir alan ve programları veya başka deneyimler kazandıramaz.

21. yüzyılın yani bilgi çağının sanatını ve sanat eğitimini düşündüğümüzde, her alanda eğitim-öğretim anlayışlarını kapsayan yeni yaklaşımların, sanat ve sanat eğitimi etkisi altında gelişen, yeni eğitim anlayışları doğrultusunda geliştirilecek olan eğitim programlarına geçileceği kaçınılmaz bir gerçektir. Böylesine güçlü ve her alanın amaçlarına hizmet eden bir yapıya sahip sanat gerçeğinin, kendi özüne yabancılaştırılmadan ve sadece kendi özel amaçlarına dayanan sanat eğitiminin özellikle okul öncesi ve ilköğretimde programlanmış bir ders olarak eğitim ve öğretim hayatında mutlaka yerini alması gerekir.

Eğitim ve ğretim süreçleri ile ilgili yeni yöntemlerin, kuramlardan uygulaya yansımaları, eğitimde program geliştirme çalışmaları doğrudan etkilemektedir. ğrenme ve öğretme süreçleri tasarlanırken, hareket noktasında yer alan öğrenme kuram ve modelleri eğitim programları tasarımında yeni yaklaşımları ortaya çıkartmakta, problem çözme, işbirliğine dayalı öğrenme, eleştirel düşünme, yaratıcılık, aktif öğrenme, öğrenmeyi öğrenme gibi ağdaş olgular, eğitim biliminde program geliştirme sürecine yön vererek eğitim süreçlerinin bireyselleştirilmiş ğretim etkinlikleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Günümüzde, bireyselleştirilmiş eğitimi destekleyen esnek programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim programlarının çağın gereksinimlerine yanıt verecek şekilde yenilenmesi ve ilk adımın bireysel özellikleri belirleyerek atılmasının gerekliliği dikkat çekmektedir. Bu hedefe en uygun yolun ğrenci merkezli eğitim ve ğretim olduğu açıkça görülmektedir.⁽⁷⁾

Yeni eğitim ve öğretimin programlarında bu faaliyetlerin bireyselliği yani ğrenci merkezli eğitim-ğretim anlayışının önem kazanması, her alanda eğitim ve ğretim alan öğrencilerin, bilgi çağının tüm alanlarının bilgi birikimini, kendi estetik sürecine dahil eden sanat eğitimi anlayışı ile birlikte düşünüldüğünde, beklenen yaratıcı davranış ve kişilik gelişimi açısından da önem kazanmaktadır.

Sanat yoluyla eğitim ya da sanat eğitiminin bir araç ders konumunda olması bu anlamda yararları bakımından inkar edilemeyecek kadar önemlidir. Okullarda bu anlamdaki eğitim-öğretimin bir sakıncası yoktur.

Ancak, amacını sanatın özünden alan; görsel okur yazarlığı, kişiye niteliksel ayrımsamaya yönelik eleştirel düşünme anlayışı kazandırmayı, kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, öteki kültürleri öğrenme ve değerlendirme olanağı vermeyi, çocuğa sanat eğitimi ile iletişim kurma olanağını, kişiye duygu, dşn ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırmayı, sanatsal boyutta topluma bir kritik olarak yaklaşabilme yeteneği kazanması, vb. gibi sanatsal değerlerin, özünü sanattan alan amaçların önemle dikkate alınmasının yanında; sanatın, tüm alanların bilgi

birikimini kendi estetik sürecine dahil edileceği, yaratıcı davranışın amaçlandığı, gelişim sürecinde, bilgi çağının eğitim ve sanat eğitimi anlayışının, geliştirilmesi ihtiyacı hissedilmektedir. Yani sanatın, insanın kültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin en tikel ve en kapsamlı alanını oluşturduğu gerçeğinden hareketle, bu işlevleri engellenir, sanat eğitimi dersi okullarda öteki alanların işlevlerini yerine getiren araç ders konumuna düşürülürse, bundan doğacak zararlar, başka alanlara sağlayacağı yararlardan çok daha büyük olacaktır.

Bu çerçevede, incelediğim kaynaklarda ve görüşmelerimde “Sanat Yoluyla Eğitim” anlayışının ağırlıklı olarak benimsendiğini gördüm. Ancak “Sanat İçin Eğitim” anlayışının da, görmezden gelinemeyeceği gerçeği de açık bir şekilde hissediliyor.

Buradan hareketle, çağımızda yaşanan baş döndürücü bir hızla gelişen ve gelişerek değişen ve bunun dışında kalamayacağımız gerçeğinden yola çıkarak, 21. yüzyılda sanat eğitimi anlayışının nasıl olması gerektiği, bu anlamda şimdiden nelerin yapılması konusu, önemini korumaktadır. Bu inançla, araştırmayı biraz geniş tutarak, eğitim kavramını, tarihsel gelişimini, çeşitli eğitim akımlarını, felsefelerini, sanat eğitimi bağlamında faydalı olacağı inancıyla inceledim. İlkel sanat örneklerinden, post modern sanat anlayış ve örneklerine kadar olan serüvene kısaca, sanat eğitimi perspektifinden bakmaya çalıştım. Sanat eğitimi ile ilgili yapılmış olan tez çalışmalarını inceledim ve bunlardan faydalandım. Bu doğrultuda, önceki yıllarda yapılmış olan anketler, bu gün yaşanan sorunların benzer bir şekilde geçmiş yıllarda da yaşandığını göstermiştir.

1. Eğitim ve Sanat Eğitimi Üzerine

Genel anlamda sanat eğitimi kavramını açıklarken, eğitim kavramının tanımlanması, eğitimin amaçları, eğitimin felsefi görüşleri, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi gibi alanların da açıklanması ve bu konu ile ilgili eğitim bilimcilerin yaklaşımları ve düşünceleri, genel anlamıyla sanat eğitimi bağlamında, geniş bir perspektifte ele alınarak düşünülmesi gerekir. İnsanı bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, insanın bilişsel özelliklerinin yanında algısal, duyuşsal, sezgisel vb. değerlerinin de var olduğu gerçeğini inkar edemeyiz. Özellikle eğitim, çocuğun eğitimi, dahası çocuğun sanatla ilgili olan eğitimi söz konusu olunca; eğitimin, pedagojinin asıl çalışma konum olan “İlköğretim Okullarında Plastik Sanatlar Eğitimi ve Önermeler” konusuna, sorunlarıyla, eksiğiyle, genel eğitim ve pedagoji perspektifinden baktığımızda sanat, sanat felsefesi, sanat eğitim bilimi (Sanat Pedagojisi) gibi değerlerinde, özel alanda ve eğitim bağlamında incelenmesi ihtiyacı hissediliyor. Konu sanat eğitimi olduğu için, insanın çok önemli değerlerinden biri olan sanat olgusunu kısaca ele almakta fayda var.

Çağdaş ontolojiye göre varlık heterojen katmanlardan oluşan bir bütündür. Bu katmanlar, inorganik (maddi) varlık, organik (canlı) varlık, ruhsal (psişik) varlık ve tinsel (geist) varlıktan oluşur. Tüm varlık bu katmanların çokluğuna dayanmakla birlikte bir bütünlüğü, çoklukta birliği ifade eder. Böyle bir bütünlüğü tek başına insanda görmek mümkündür. Evrende bulduğumuz dört heterojen varlık katmanı insan varlığında da vardır. İnsan, fiziksel varlığı ile maddi varlık, canlı oluşu ile organik varlık, psişik yaşamı ile ruhsal varlık, etik yaşamı, değerleri, düşünsel etkinliği ile tinsel varlık alanının oluşturduğu ontolojik bir bütünlüğü gösterir.⁽⁸⁾

İlk kez Hegel'in keşfettiği tinsel tabaka tarih ve kültür dünyasını oluşturur. Ruhsal tabakaya bağlıdır, ona dayanır. Ontolojiye göre tinsel varlık reel varlığın en üst tabakasıdır. Kendi içinde heterojen bir yapı gösterir ve birbirinden farklı üç tin

alanından oluşur. Bunlar: kişisel tin, objektive (objektif) tin ve objektivation (objektiflenmiş tin)'dir.⁽⁹⁾

Çağdaş ontolojiye göre varlık; inorganik, organik, ruhsal ve tinsel katmanlardan oluşan bir bütündür. Tüm varlığın oluşumu bu katmanların birleşmesi ile bir bütünlüğü ifade eder. Bu bütünlüğü insanda görebiliyoruz. Ruhsal tabaka, etik yaşamı, değerleri düşünsel etkinliği ile tinsel varlık alanını oluşturur ve insanda vardır, uzay dışıdır ve matematiksel olarak kavranamaz. İlk kez Hegel'in keşfettiği tinsel tabakada kendi içinde üç heterojen katmandan oluşur. Bunlardan objectivation (Objektiflenmiş tin), irreal, ideal yani tarih üstü bir varlıktır. Sanat olgusunu, insanın sanat dünyasını oluşturur.

*Kişisel tin bireysel bir bilinci, objektif tin kolektif bir bilinci gösterir. Her ikisi de reeldir. Oluşurlar, değişirler. Yani tarihseldir. Objektiflenmiş tin ise irreal, ideal yani tarih üstü bir varlıktır. İlk kez Nicolai Hartman'ın sözünü ettiği bu varlık alanı **Sanat Dünyasını** oluşturur. Bu bağlamda sanat eseri insanın ürettiği ve tarih üstü varlıklar olarak geçmişi günümüze getiren ve yarınlara da götüreceği olan irreal varlıklardır. Daha geniş anlamda düşünenecek olursak, biçim kazanmış tüm düşünce ve yaratmalar objektiflenmiş tinsel varlığa girer. Bilimsel ve felsefi evren sistemleri de bu yaratmalar arasındadır.⁽¹⁰⁾*

İnsanın çok özel ve ihmal edilemez gerçeği olan sanat ve sanat eğitimi, genel eğitim süreci ile birlikte düşünüldüğünde, daha fazla önemsenersek, kendine has özel alanları ile birlikte ele alınmalıdır.

Okullarımızda bu gün sanat eğitimi, genel eğitim içerisinde diğer alanların amaçlarını da kapsayacak şekilde birlikte yürütülmektedir.

Buradan hareketle eğitimin ne olduğu, genel eğitime paralel olarak, sanat eğitiminin ne olduğu? Sanat eğitiminin gerekliliği ve ilköğretim okullarında görsel sanat

eğitimi ya da plastik sanatlar eğitiminin incelenmesi, ayrıca, “niçin sanat eğitimi?” sorusuna da yanıtlar verebilmemiz için, genel anlamda sanat eğitiminin, eğitimle birlikte düşünülerek çözümlenmeye çalışılması gerekir.

2. Eğitimin Tanımı ve Anlamı

Eğitimin kimi Avrupa dillerindeki karşılığı olan “education”, Latince’den gelmekte ve kökeninde iki kelime bulunmaktadır: Bu kelimelerden; **educare** beslemek, **educere** de, bir şeyden çıkarmak, bir şeye doğru yönelmek, tek kelimeyle yetiştirmek anlamındadır. Osmanlıca’daki Arapça kökenli “maarif”, “talim ve terbiye” ile, Türkçe’deki “eğitim” de aynı anlamı ifade eder.

Eğitim kavramı, özellikle çocukların eğitimi söz konusu ise, pedagojiyle birlikte düşünölmelidir. Genellikle çocuk eğitimbilimi anlamına gelen pedagoji kavramı, asıl çalışma konum olan “İlköğretim Okullarında Plastik Sanatlar Eğitimi ve Önermeler” konusu ile genel bir eğitim çerçevesi içinde düşünölmektedir. Plastik sanat eğitimi, daha çok çocuk eğitimbilimi alanında pedagojiyle, aynı zamanda da, özelde sanat eğitimbilimiyle, temelini hem Eğitim Bilimi’nden hem de Sanat Bilimi’nden alan değerlerle düşünölmesi gerekir.

Yunanca “peidaia” kökünden gelen, önce Batı Ülkelerinde, sonra da 19. yüzyıldan itibaren ölkemizde görölen pedagoji, bize ilk defa “fenni terbiye”, “ilmi terbiye” gibi terimlerle çevrilmiştir. Fransızca “science de l’education” yani Eğitimbilim olarak dilimizde karşılığını bulan pedagoji kavramı eğitim kavramı ile birlikte ele alınmaktadır.

Batılı anlamda “Pedagogie” ve “Education” denince ne anlaşölmaktadır?

Sözlüklerde “ çocuk eğitiminin bilimi ” olarak ifade edilen Pedagoji, etimolojik olarak “çocuk eğitiminin bilimi” anlamına da gelmektedir. Fakat eğer Buisson’ a bakarsak, bu ifadeler eksiktir ve Pedagoji “eğitimden ziyade beden ve zihinle ilgili bir kavramdır.Bundan dolayıdır ki, “Ne kadar usta ve yetenekli olursa olsun, herhangi birinin spontane ve empirik san’atı” değildir. Yani Buisson’da Pedagoji hem fiziki, hem zihni ve hem de moral formasyonun adıdır.Bu formasyonu sağlamak , her hangi birinin değil, bu işi bilen birinin işidir.Bundan dolayıdır ki, “ insanın bedensel, zihinsel, moral tabiatı ve psikolojisi yanında pozitif tüm tarihi veriler de söz konusudur.” Ve bunları dikkate almadan Pedagoji olmaz.

Fakat bu anlayış çağımızın ilk çeyreğinde Sosyolog Durkheim’in daha 1911 de çıkardığı Pedagoji sözlüğüne bakmadan ön plana alamayız. Nitekim etkisi ülkemizde hala hissedilen Durkheim’ci felsefe ve yaklaşıma göre, “Pedagoji ne eğitimin kendisi, ne de bir eğitime, öğretme san’atıdır.Her şeyden önce o, “ tüm eğitim sistemlerini, yapılarını, fonksiyonlarını dikkate almaktır ve aynı zamanda bir pratikler, etkinlik teorisidir.”

Başka deyişle Pedagoji, bir felsefedir ve böyle bir felsefe Hilmi Ziya Ülken’e göre, felsefenin çatısıdır.Bu çatı felsefe binasının da üstünü örter, onu korur ve ona siper olur. Eğitim felsefesini, Pedagojiyi ortadan kaldırdığımız taktirde, binayı da yıkmış oluruz. O zaman ne felsefe, ne de eğitim kalır. Bundan dolayı Durkheim’de eğitim ontolojik içerikleriyle birlikte, epistemolojik olduğu kadar, aksiyolojik bir kavramdır. Bu da bireyin iç düzen ve uyumuna paralel olarak ve onunla bağdaştığı ölçüde ortaya çıkacak eylem ve davranmalarıyla anlaşılır.

Bir başka anlamda Pedagoji, “Eğitim pratikleri ve etkinliklerinin düzenlenmesi, yürütülmesi, yönetilmesi ile ilgili tüm proses ve sistemler üzerinde düşünmektir.” Bizde Durkheim sosyolojisine bağlanan Ziya Gökalp, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, bunlardan farklı olarak da Hilmi Ziya Ülken, Fatma Varış ve daha birçok eğitimcilerimiz eğitim

etrafında düşünürlerken bir anlamda hem pedagoji, hem de eğitim felsefesi yapmışlardır. Batıda olduğu gibi bizde de “çocuk eğitimi bilimi” olarak anlaşılan Pedagoji, geniş anlamda ve zamanla E ğitim Bilim ve E ğitim felsefesine dönüşmüştür.⁽¹¹⁾

Genel eğitim pedagojisinin ilgi alanı içinde yer alan temel unsurlar, bilgiler, tarih, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, sanat eğitim bilimi (sanat pedagojisi) gibi alanları da ilgilendirmektedir.

Sanat Pedagojisi: Özellikle yetişmekte olan insanın yaratıcı sanatsal eğitiminin, sürekli olarak gelişme içinde bulunan bir dizge (sistem) olarak ele alan bilim dalı.⁽¹²⁾

İlerleyen sayfalarda değindiğim sanat eğitimi bölümünde, ele alınacak olan sanat pedagojisi, genel anlamda eğitim pedagojisi ile birlikte ele alınmalıdır. Ayrıca Sanat pedagojisinin daha açıklayıcı, daha sağlıklı bilimsel temellere oturtulması için, sanat pedagojisinin, özellikle sanat ve sanat bilimi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sanat eğitimbilimi genel pedagoji ile sıkı ilişkidir; genel pedagojinin temel belirlemeleri ve bilgilerine, didaktiğe, tarihine, eğitim psikolojisine, ve gelişim psikolojisinin verilerine dayanır; tüm bu sayılan alanlar da buna karşılık sanat eğitimbiliminin verdiği bilgilerden yararlanır⁽¹³⁾

Doğaya, topluma, insana, kültüre, sanata, özetle tüm varlık, bilgi ve değerler alanına yönelik eğitim, tanıtım, tecrübe, eylem ve her türlü eğitsel etkinlik ve durumları ifade etmek üzere kullanılan “ eğitim” kavramı, zengin bir içeriğe sahiptir. Bundan dolayı bir bütün olarak eğitimin tanımını yapmak zordur.⁽¹⁴⁾

Örneğin Kant, sorunun önemini şu sözlerle belirtir: “İnsanoğlunun, en güçleri arasında sayabileceğimiz iki buluşu vardır ki, bunlar da, insanları yönetme sanatı ile onları eğitme sanatıdır”.⁽¹⁵⁾

Eğitimin en genel tanımı “insanları belli amaçlara göre şekillendirme, biçimlendirme yetiştirme” şeklinde yapılmaktadır. Yine de bu doğrultuda, eğitimbilimcilerin, filozofların vb. “eğitim” kavramı ile ilgili yapmış oldukları tanımları göz önünde bulunduracağım.

“Eğitim, eski kuşakların kendi tıpkı-benzerlerini üretmek için giriştikleri çabaların tümü aslında. Ancak, konu hiçbir zaman burada noktalanmamış; düşünürler mutlaka işe el atmış, yeni kuşakları belli bir “ideal insan” modeline göre yetiştirmenin yollarını aramışlardır: Platon’dan Rousseau’ya, ondan Kant’a, Fichte’ye ve başkalarına kadar, filozoflar eğitime hak ettiği yeri hep vermişlerdir.”⁽¹⁶⁾

Eğitim farklı düşünürler tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Kimi düşünürler eğitimi bireyin toplulaştırılması süreci olarak ele alırken kimileri salt istendik davranış kazandırılması süreci olarak tanımlamışlardır. Yapılan eğitim tanımlamalarının ortak noktaları ise nesne olarak insanın ele alınması bu nesne davranışlarında istendik değişiklikler meydana getirilmek istenmesi ve bu eğitim sürecinin sistemli bir yaklaşım olduğudur. Yani kişinin davranışlarında sistematik bir biçimde istendik yönde değişiklik meydana getirme sürecidir. Eğitim bir anlamda davranış kazandırma yöntemleridir.

İnsan eğitimsiz yaşayamaz. Yaşamını sürdürmek için insanın doğuştan getirdiği hemen hiçbir davranışı yoktur. Emme, solunum, tutunma gibi birkaç tepkisinin dışında insan hemen her davranışını öğrenmek zorundadır. Başkalarının etkisi, kılavuzluğu olmadan insanın kendi kendine öğrendiği davranışları vardır. Ama bunların sayısı başkalarının etkisi, kılavuzluğu ile öğrendiklerinden daha azdır. İnsan, davranışlarının çoğunluğunu başkalarının etkisi ile öğrendiğinde başkalarınca eğitiliyor demektir. Davranışların çoğunluğunun başkalarından öğrenilmesi ise ömür boyu sürer. Böylece insan yaşam boyu eğitim sürecinin içinde bulunur.”⁽¹⁷⁾

Başaran'a göre değişik kaynaklar tarafından yapılan eğitimin tanımı, iki şekilde ele alınabilir. 1- İçerik tanımlar. 2- Süreç tanımları.

2.1. İçerik Tanımlar

Bu tür tanımlar eğitimin kime, niçin uygulanacağını, kişiye neler kazandıracığını ad vererek belirtirler. Bunun bir örneği aşağıdadır.

“Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliği” dir.⁽¹⁸⁾

Bu tanıma göre eğitimin yeni kuşaklara verileceği belirtilmekte; eğitimin niçin verileceği “toplum yaşayışında yerlerini almak için” olarak vurgulanmakta; neler verileceği ise bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmek, kişilik geliştirmek olarak belirtilmektedir.

Eğitimin içeriğini belirleyen eğitim tanımları, içerik değiştiğinde yetersiz kalırlar. Yukarıdaki tanım, içeriğini oluşturan yeni kuşaklar yerine eski kuşaklara eğitim yapıldığında; toplum yaşamında yerini almak için değil de bir sanat dalında eğitim yapıldığında; bilgi, beceri yerine tutum kazandırmak için eğitim yapıldığında geçersiz olur. Ama bunlar tanımın değersiz olduğunu göstermez. İçerik tanımları belli kişilerin, belli konularda ne için yetiştirileceğini belirtmek için gereklidir. Bir okulun, bir işyerinin, bir kurumun belli bir konuda yapacağı eğitim için bu tür tanımlar yapılabilir.⁽¹⁹⁾

Genel anlamda, eğitim kavramının evrensel tanımlamaları yapılabilir, yapılmaya da devam edilecektir. Ancak eğitimi özel alanlar için düşündüğümüzde ilgili özel alan tanımı gerekmektedir. Görsel sanat eğitiminin tanımını da bu doğrultuda düşünülmesi. Genel olarak “Sanat Eğitimi” özel olarak da “Plastik Sanatlar Eğitimi” kavramlarını

Oğuzkan'ın eğitimin içerik tanımlamasının paralelinde düşünmeliyiz. Buradan hareketle genel olarak “Sanat Eğitimi”, özel anlamda “Sanat Yoluyla Eğitim”, “Temel Sanat Eğitimi”, “ Sanatta Eğitim”, “Sanat İçin Eğitim”, “Estetik Eğitim”, “Müz’ sel Eğitim”, “Görsel İletişim” gibi adlandırılan ve Sanat Eğitimi bağlamında ele alınan, *aslında üzerinde uzunca tartışılması ve kaynaklandıkları sanat anlayışı ve kuramları açısından incelenerek, açıklığa kavuşturulmaları gereken, ayrı ayrı sanat anlayışları...*⁽²⁰⁾ da ancak bir ayırmaştırma çalışmasıyla, günümüz için en geçerli görünen boyutlarıyla (belki de karma) bir sanat eğitimi kuramına doğru yol alınabilir.⁽²¹⁾

İçerik tanımlarının tümünde, yukarıda sayılan eğitimi yapılacak kişi, eğitimin konusu, ve eğitimin amacı bulunmayabilir. Bunların bazılarında yalnız üç unsurdan biri olabilir, bazılarında da eğitimin nasıl, nerede, ne zaman yapılacağı da gösterilebilir. Bu yüzden bu eğitim tanımları, genel olmaktan çok bir ya da birden çok durumlara bağlı özel tanımlardır.⁽²²⁾

2. 2. Süreç Tanımları

Eğitimin oluşum sürecini belirtir. Eğitim süreci durumdan duruma, kültürden kültüre değişmediği için bu tür tanımlar daha genel ve soyuttur. Bu tanıma örneklerden biri başaran’ a göre;

“Eğitim, önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi” dir.⁽²³⁾

Bu tanımda, içerik tanımlarında olduğu gibi kime, niçin eğitim yapılacağı, hangi konularda eğitileceği bilinmemektedir. Tanımın gösterdiği, eğitimin bir amaç için insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi olduğudur. Bu yüzden eğitimin bu tanımı bir süreç anlatmaktadır.⁽²⁴⁾

Süreç tanımları eğitimin geneli söz konusu olduğunda kullanılır. Süreç bildiren tanımlarda soyut olan her kavramın yerine somutları konarak tanım daha özel bir

tanıma dönüştürülebilir. Bu dönüştürme eğitim kavramına içerik kazandırır. Böylece süreç tanımı içerik tanımı olacağından daha çok eğitimin özel alanlarında kullanılabilir.⁽²⁵⁾

Başaran, eğitim gibi geniş bir alanı tanımlamaya çalıştığı için genel ve soyut olan bir süreç tanımının kılavuzluğu ile eğitim kavramının ele alınması olgusunu vurgulamaktadır. Buna uygun tanımlamayı aşağıdaki şekilde vermektedir.

“Eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir.”⁽²⁶⁾

“Henüz toplumsal hayata hazırlanmayanlar üzerinde yetişkin kuşakların uyguladığı bir faaliyettir” (E. Durkheim)

Bu tanımlar, eğitimin bireysel ve toplumsal iki yönünü göstermekte ve aynı zamanda eğitim sürecinin üç temel özelliğine de işaret etmektedir. Bunlar; 1- Bireyi temel alması, 2- Kişiliğin gelişmesine yardımcı olması, 3- Gençin yetişkin yaşamına hazırlanması sırasında ihtiyaç duyduğu, temel bilgi ve davranışları kazanmasını sağlamasıdır.

Süreç açısından eğitim ikiye ayrılmaktadır.

2. 2. 1. Formel Eğitim

Önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde, planlı ve amaçlı olarak, öğretim yoluyla yapılan eğitime formel eğitim denmektedir. Bu tür eğitimde öğretim süreci kontrollü olarak öğretmen tarafından planlanmakta, yönetilmekte, yürütülmekte ve değerlendirilmektedir.

Formel eğitim iki şekilde değerlendirilir.

2. 2. 1. 1. a. Örgün Eğitim

Genellikle okullarda yapılan, belli yaşlar ile sınıflandırılmış olan, ilgili eğitim sistemi tarafından önceden tespit edilmiş bulunan amaçlara uygun bir şekilde hazırlanmış, eğitim programları aracılığı ile yürütülen; planlı, programlı ve düzenli olarak sürdürülen bir etkinliktir. Okul öncesi eğitimden yüksek öğretime kadar olan tüm öğretim basamakları, örgün eğitim içinde yer almaktadır.

2. 2. 1. 2. b. Yaygın Eğitim

Planlı, programlı ve düzenli olması bakımından örgün eğitimden bir farkı olmayan, ancak yaş ile sınırlı olmama özelliği ile örgün eğitimden bir farkı olmayan, ancak yaş ile sınırlı olmama özelliği ile örgün eğitimden ayrılan bir etkinliktir. Daha çok örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanamamış kişiler ile eğitim gördükleri okuldan erken ayrılanlara ilgi ve ihtiyaç duydukları alanda ya da mesleklerinde daha yeterli olmak isteyenlere yöneliktir.

2. 2. 2. İformel Eğitim

Örgün eğitimin aksine, planlı, programlı ve biçimsel olmayan, evde, sokakta, işyerlerinde başka bir söyleyişle hayatın akışı içinde kendiliğinden ve rastlantısal biçimde gerçekleşen bir eğitim türüdür. Bireyler toplumsal değerleri, normları ve yaptırımları, kuşaktan kuşağa aktarılan atasözü, deyim, ninni vb. sözlü kültür ürünlerini büyük ölçüde, informel eğitim yoluyla; ailelerinden, arkadaş grubundan ve çevrelerinden edinirler.

Bireyler üzerinde formel eğitim kadar, hatta kimi zaman ondan daha da fazla etkili olan informel eğitimde (sosyolojik açıdan kasıtlı olmayan sosyalleşme ve kültürleme süreçlerinde), rastlantısallık söz konusu olduğu için edinilen bilgilerin her zaman

eğitsel bir değeri olmayabilir. İformel kanallardan edinilen bilgilerin zararlı olma ihtimali de yüksektir.⁽²⁷⁾

Aşağıda Bloom' un tanımı da, yukarıdaki Ertürk'ün tanımı ile örtüşmektedir.

Bloom' a göre eğitim; “ *Eğitim, kişinin davranışlarında, kendi yaşantıları yolu ile istendik ve bir dereceye kadar kalıcı değişmeler meydana getirme sürecidir. Eğitimin ürünü ise, böyle bir süreç sonunda oluşan davranış değişimleri bütünüdür.* ”⁽²⁸⁾

Tanımlarda özellikle eğitimle değiştirilmek istenen şey kişinin davranışlarıdır. Genellikle benimsenen yukarıdaki tanımlara göre bu değişimin ancak bireyin kendi yaşantısı yoluyla olabileceğidir. Buna eğitim diyebilmemiz için, davranışın istenilerek ve kasıtlı (planlı) değiştirilmesi gerekmektedir.

Böylece eğitimin niteliğini oluşturan dört durum ortaya çıkmaktadır.

1. Eğitim eğitilen kişide istenilen davranışı oluşturma işidir.
2. İnsan bir davranışı ancak yaşayarak kazanabilmektedir.
3. Eğitilende oluşturulacak davranış, önceden saptanan eğitim amaçlarına uygun olmak zorundadır.
4. İnsanda davranışın oluşturulabilmesi, planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır.

Davranış, yaşantı, amaç ve süreç terimleri eğitimin niteliğini belirleyen kavramlardır.

Bu kavramların açıklanması eğitimin niteliğini tanımaya yardım edecektir.

2. 3. Kazanımlar (Davranışlar)

İlköğretim okullarında, genel olarak eğitim-öğretimin genel ve özel amaçlarına ulaşmak için izlenen bir yöntemdir. 2006 yılında yenilenen programlardan önce

davranışlar diye adlandırılırdı. Yeni programda kazanımlar adı altında, görsel sanatlar dersi ve diğer derslerde de eğitim-öğretim hayatına girmiştir. Yeni programa göre; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. Öğrencilerin görsel sanatlar dersinin amacına ulaşması, her öğrenme alanının kendine özgü kazanımlarını edinilmesine bağlıdır. Kazanılan davranışlar, öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre birinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru aşamalı olarak verilmiştir. Kazanımlara verilen sıra numaraları, bir önem ve öncelik sırası göstermemekte; yani birinci kazanımın onuncu kazanımdan daha önemli ve öncelikli bir kazanım olduğu anlamına gelmemektedir.

Eğitim eğitilenin davranışının değiştirilmesini amaçlar. Davranış insanın gözlenebilen, ölçülebilen bilinçli etkinliklerinin tümünü kapsar. Bu anlamda insanın tüm bilinçli devinimleri, düşünceleri, duygu gösterileri, bir iş yapması, bu duruma karşı tutumu, beğenileri gibi bilinçli olarak yaptığı tüm eylemleri, etkinlikleri davranıştır.

İnsan davranışı her istendiğinde değiştirilemez. İnsanın davranışının değiştirilebilmesi için şu koşulların yerine gelmesi gerekir.

- 1. Davranışı değiştirilecek kişi, istenilen davranışı yapabilecek gelişim düzeyine ulaşmış olmalı.*
- 2. Davranışın oluşabilmesi için eğitilenin içinde bulunduğu ortam davranış değişikliğine elverişli olmalıdır.*
- 3. Eğitilen kişi değiştirilecek ya da yeniden kazandırılacak davranışı yapmaya istekli olmalıdır.*
- 4. Yeni davranış için gereken bilgi, beceri ve tutum eğitilince yeterli düzeyde öğrenilmiş olmalıdır.⁽²⁹⁾*

2006 yılında yenilenen “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” (1. ve 8.sınıflar) kazanımları her sınıf için maddeler halinde belirtilmiş, bu kazanımlara uygun ders etkinlikleri de hazırlanmış olan klavuz kitapta belirtilmiştir.

2006 yılında yenilenen “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” (1. ve 8. sınıflar) programında, “görsel sanatlarda biçimlendirme” bölümünde yer alan kazanımlardan 1. sınıf kazanımları aşağıdaki gibidir:

1.Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı gibi türlerden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.

2. Görsel çalışmalarında çizgiyi kullanır.

3. Dokulu çalışmalar yaparak değişik dokuların farkına varır.

4. Görsel çalışmalarında “uzun-kısa”, “büyük-küçük”, “kalın-ince”,unsurları kullanır.

5. Değişik malzemeler arasında görsel ilişki kurar.

6. Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleri ile ifade eder.

7.Çalışmalarını sergilemekten ve bu duyguyu çevresindekilerle paylaşmaktan haz alır.

Bu kazanımlara uygun etkinliklerde aşağıdaki gibidir:

1,6.“Parmak Kuklalarıyla Oyun”

Öğrenciler küçük bir kağıda istedikleri boya malzemesiyle akıtarak, damlatarak, parmakla yayarak, baskılar yaparak vb. serbest şekillendirmeler yaparlar. Daha sonra bu kâğıdı öğretmenin de yardımıyla ince külâh şeklinde katlarlar.

Renkli artık kâğıtları kaş, göz, ağız,burun şeklinde kâğıt makasıyla kesip yapıştırırlar. İplerle ya da rafyalarla saçlar ilave ederler. Öğrenciler, kuklaları parmaklarına geçirerek, değişik sesler çıkararak diledikleri gibi konuşturabilirler.

2,5,6,7. “Üfleme Oyunu”

Kâğıt üzerine damlatılan suluboya ya da renkli mürekkepleri pipetlerle üfleyerek değişik yönlerde çizgisel dağılımlar oluştururlar.Pipet bulunamaz ise, öğrenciler kartonları incecik rulo yaparak kendileri de pipet yapabilirler.

2,5,7. “İplerle Resim”

Kâğıt üzerinde artık ipleri yürüterek sevdikleri bir nesne veya figür oluşturacak şekilde yada serbest hareketlerle diledikleri düzende yapıştırırlar. İsterlerse, kalan boşlukları boyayarak ya da başka artık malzemeleri kullanarak tamamlayabilirler.

2,5,6,7. “Çizgilerin Yolculuğu”

Oluklu mukavva üzerine tutkallı boyaları fırça yardımıyla ya da akıtarak uygulamaları ve oluklardan akan boyaların çizgileri oluşturduğunu fark etmeleri sağlanabilir.

4,5,6. “Gezmeye Gidiyorum”

Öğrencilere değişik renklerde kumaş parçaları verilir. Bu parçaların her birini en sevdikleri kişilerin (Örneğin, anneanne, kuzen vb.) evi olarak isimlendirmeleri istenir. Kâğıt üzerinde diledikleri yere, yakın evler, uzak evler, büyük evler, küçük evler olarak yapıştırmaları istenir. Kalan boşluklara bol plastik tutkal ya da öğretmen tarafından hazırlanan kola sürülür. Daha sonra, öğrencilere atık ipler verilir. İlk önce gitmek istedikleri evden başlayarak renkli iplerle gezmeye çıkarlar. Sevdiklerini kaç kez ziyaret etmek istiyorlarsa, ipleri evler arasında o kadar sayıda dolaştırarak diledikleri zaman evlerine dönerler. Boşlukları, sevdikleri boya malzemesiyle resim yaparak doldurabilirler.

6, 7. “Canım Atatürk’üm”

Öğrencilerden, Atatürk ile ilgili resim ve fotoğraflar getirmeleri istenir. Sınıfta arkadaşlarıyla birlikte bir Atatürk Köşesi oluştururlar. Etrafını krepon kağıtları, fon kartonları vb. renkli kağıtları boyayarak, biçimlendirerek, kurdeleler asarak ya da değişik malzemelerle diledikleri gibi süslerler. Aynı çalışma, öğrenciler okuma -yazma

öğrendikten sonra Atatürk'ün sözleri, anıları, Atatürk ile ilgili şiirler, şarkı sözleri vb. ile zenginleştirilebilir.

Konunun önündeki numaralar, kazanım numaraları olup, her etkinliğin sonunda , belirtilen numaralara ait kazanımların öğrenciye kazandırılması hedeflenir.

2. 4. Yaşantı

İnsan davranışlarını, yaşantısı yoluyla kazanır ve değiştirir. Yeni davranışların kazanılması, istenmeyen eski davranışların istenilen davranışlara çevrilmesi insanın yaşantısına dayanır. Eğitimin olabilmesi yaşantının olabilmesine bağlıdır.

Yaşantı insanın çevresindeki karşıtı ile etkileşim içinde bulunmasıdır. İnsanın çevresinde bulunan karşıtı canlı, cansız varlıklar, toplumsal olaylar olabilir. İnsan karşıtına etki yapar, kendisi etkin olabilir, karşıtından gelen etkileri kabul ederek edilgin olabilir, ya da insan karşıtı ile hem edilgin hem etkin etkileşimde bulunabilir.

İnsan etkileşim içinde olduğu dış karşıtı kendisinin dışındaki her şeydir. İnsan bu karşıtları ile etkileşim süreci içinde bulunduğunda, yaşantı başlar.

İnsanın yaşantı kazanması için en azından karşıtı ile yaptığı etkileşimin kendinde bir etki bırakması ve bu etkinin bir süre kendinde kalması gerekir. Karşıtı ile yapılan etkileşim sonucunda insanda kalan etki insanın bilgi, beceri ve tutum kazanması ile sonuçlanır. İnsana bilgi, beceri ve tutum kazandırmayan karşıtıla etkileşim, yaşantı olma düzeyine ulaşamamıştır. Böylesine etkileşim ya hiç anımsanamaz ya da kısa sürede unutulur. Sonuçta, insanın davranışının değişmesi de söz konusu olamaz.

Karşıtı ile etkileşim sürecinde, insanın algılarında sürekli değişmeler olmuştur. Algılardaki bu değişme iki yönlü bir etki alışverişi ile gerçekleşir. Etkileşimin birinci yönüne özümleme denir. İnsan, yeni algılarını eski algılarına sindirdiğinde ve benzettiğinde özümleme yoluyla algılarını değiştirmiş olmaktadır. Özümleme ile

algılar değiştiğinde, öğrenilen yeni bilgi, beceri ve tutumlar, daha çok, eski davranışların pekiştirilmesine yardım eder.

Etkileşimin ikinci yönüne ise uyuşum denir. İnsan, eski algılarını yeni algılarına uydurduğunda ve benzettiğinde uyuşum yoluyla algılarını değiştirmiş olmaktadır. Uyuşum ile algıların değişmesinde ise, öğrenilen yeni bilgi, beceri ve tutumlar, daha çok, yeni davranışların kazanılmasına, eski davranışların değiştirilmesine yardım eder. Böylece, insanın, karşıtı ile yeterli düzeyde etkileşimi, özümleme ve uyuşumyoluyla algılarını değiştirip yeniden örgütleyerek, onda yaşantının oluşumunu sağlar. Davranış kazanmanın, pekiştirmenin ve değiştirmenin yolu ise yeterli düzeye ulaşan yaşantılardır.

Eğitim yönünden önemli olan eğitimin amaçlarına göre eğitilenlerde istenilen davranış değişikliğini gerçekteştirmektir. İstenilen davranışları kazandırmak ve beğenilen davranışlarını pekiştirmek için, önceden planlanmış yaşantıların onlara yeterli düzeyde kazandırılması gerekir.⁽³⁰⁾

2. 5. Hedefler (Amaçlar)

Eğitim amaçsız yapılamaz. Rastgele yapılan eğitimlerde bile eğitenin belli bir amacı vardır. Planlı yapılan örgün ve yaygın eğitimlerde, eğitimin amaçları önceden belirlenir. Eğitim eğitilenleri, önceden belirlenmiş eğitim amaçlarına ulaştıracak biçimde planlanır. Ülkemizde eğitimin amaçları yasalarda ve eğitim programlarında gösterilmiştir.⁽³¹⁾

Eğitim içerik açısından tüm insanları ilgilendirdiği için, bu konu sadece pedegokların değil, başka dallardaki bilim adamlarının, politikacıların, sosyologların, din adamlarının, eğitimin önemini kavramış tüm grupların dikkatini çekmiştir:⁽³²⁾

“Her düzeydeki eğitimin en önemli fonksiyonu, bireyin kişiliğini ve yaşamın kendi ve diğer insanlar için anlamını geliştirmektir. Yaşamın yapı taşları bunlardır; gerisi tapını süslemeleri ve dekorasyonudur.”

Grayson KIRK

“Biz aslında yaşayarak öğreniyoruz. Eğitim diye geçen pek çok şey, eğitim değil; gelenek. Aslında biz gerçek eğitimi, bunun en az farkındayken görüyoruz.”

Davit P. GARDNER.

“Bekli de tüm eğitimin en değerli sonucu, yapmak zorunda olduğun şeyi kendine yaptırma yeteneğini kazanmaktır; yapmayı istesen de istemesen de; öğrenilmesi gereken ilk ders budur; ve bir insanın eğitimi ne kadar erken başlasa da bu belki de eni konu öğrendiği son ders olacaktır.”

Thomas HUXLEY

“Eğitimin en büyük amacı bilgi değil eylemdir.”

Herbert SPENCER

“Eğitim, öğrenilenler unutulduktan sonra geriye kalan şeydir.”

Eğitim kendi içinde bir bilim olup diğer bilimlerle de kesişme noktalarında yeni bilimlerin oluşmasına neden olacak kadar üretken bir bilim alanıdır. Bugün eğitim biliminin diğer bilimlerle kesişme noktalarından “eğitim felsefesi”, “eğitim tarihi”, “eğitim sosyolojisi”, “eğitim ekonomisi”, “eğitim teknolojisi”, “eğitim psikolojisi”, “sanat eğitimi”, “demokrasi eğitimi” doğmuştur.

Ayrıca eğitim bilimi kendi içinde pek çok uzmanlık alanlarına da ayrılmıştır. Bu alanların belli başlıları, eğitim programı geliştirme, özel eğitim, ölçme ve değerlendirme, halk eğitimi, eğitim yönetimi ve eğitimde psikolojik danışma ve rehberliktir.⁽³³⁾

2006 yılında yenilenen “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” (1. ve 8.sınıflar) Programında amaçlar genel amaçlar başlığı adı altında bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplandırılmıştır.

Eğitim ile felsefe arasındaki ilişki özellikle eğitimin amaçlarının belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Amacı olmayan bir eğitim ile bir sonuca varılamayacağı konusunda kimsenin şüphesi yoktur. Bu bağlamda, bu bölümde eğitimin felsefi temelleri başlığı altında felsefenin ne’liği, alanları, eğitim ve felsefe ilişkisi, çeşitli felsefi görüşler ve eğitim akımları üzerinde kısaca durulmasında fayda vardır.

3. Eğitim Felsefesi

Eğitim nedir? Sorusuna cevap ararken, yapılan tanımlamalar genellikle birbirinden farklı anlamlar, tanımlamalar, anlatımlar içermektedir. Eğitim felsefesinin de net bir tanımının yapılamadığı görülmektedir. Eğitim Felsefesi Nedir? Sorusu ile ilgili olarak genellikle anlam bağlamında paylaşılan, kabul gören, çoğu eğitimbilimci tarafından kabullenilen eğitim felsefesi; eğitime yön veren, amaçlarını şekillendiren ve eğitim uygulamalarına kılavuzluk eden bir disiplin veya sistemli kavramlar bütünüdür, şeklinde ele alınmaktadır. Veya, felsefeden ve eğitimbilim’den farklı olarak eğitim felsefesi; eğitim uygulamalarını eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmek, uygulamaların dayandığı teorik temelleri incelemek ve eğitim uygulamaları için ülke gerçekleri ve ihtiyaçları, toplumun, kültürün ve insanın niteliği ile tutarlı eğitim teorileri ortaya koymaktır.

“İnsan ve insan zihni, türlü koşullar altında, türlü vesile ve amaçlarla, beklide çok defa rastlantılarla, içinde bulunduğu alemi, bu alemin ötesini ve sonrasını, kendini çevreleyen nesneleri, bunlar arasındaki yerini, onlarla olan ilişkisini, kendi öz koşulunu, düşünce ve sanılarının, duyu ve inançlarının, istek ve fiillerinin kaynak ve amacını, ister doğrudan doğruya, ister aksiyonu için gerekli görerek anlamak istemiş,

ortaya sayısız sorular atmış, tutarlı tutarsız bir sürü cevaplar vermiştir. İsteme ve tasarlama gücü ile, yapma ve gerçekleştirme gücü arasındaki uyumsuzluk ve uyumsuzluk, iyimserliği ve kötümserliği arasındaki boğuşma içinde zihinsel olduğu kadar, pratik ihtiyaçları için de gerekli saydığı “hakikat”ın keşfinden ayrılmamış, sık sık görülen duraklama ve gerilemelere karşın ardı arkası kesilmeyen bir bilme çabası ve zihnini doyurma hamlesi yapmaktan geri kalmamış”, bu çabalarını sürdürmeğe, öğrenme ve iletişim yolu ile paylaşmaya çalışmış, bir yandan “varlık”, bir yandan “bilgi”, bir yandan da “değer” dediğimiz alan ve bunlardan kaynaklanan problemlerle karşı karşıya kalmıştır.

Bütün bu serüveni toplumsal hayat ve bu hayatın özel kuralları içinde sürdüren insan, aynı zamanda toplumsal kurum ve normların oluşmasında da rol almış, çevresine, içinde yaşadığı doğaya ve dünyasına düzen verecek teknik ve teknolojiler geliştirmiştir. Böylece doğal olanın dışında yapay her ne şey varsa, insanın eseri olmuştur.

Doğal ve kendi eseri yapay ortam ve oluşumlar arasında toplum halinde yaşayarak gelen insan, ne için yaşadığını, olup bitenlerin ne olduğu, nasıl olması gerektiğini de bilmek istemiş, bunun içinde bilgiye, öğrenmeğe ve öğretmeğe, önem vermiş, hatta var olabilmek için, buna mecbur olmuştur.

Yaşayabilmek için düşünmeğe, bilmeğe muhtaç insan, bilgi ve düşüncesinin de yetmediğini, etrafında dolaşan gayeleri de bilmek zorunda olduğunu anlamış, her konuya, her şeye el atarken, refah, mutluluk ve özgürlüğünü de unutmamıştır. İşte merak, doyum, bilgi ve teknik üretme, inanç, san’at ortaya koyma ve iletişim yoluyla bunları sözlü ve yazılı olarak başkalarına aktarma ve öğretme istek ve ihtiyacından doğal olarak ortaya çıkan felsefe ve eğitim, insanlık tarihi içinde, onun kaderini ve serüvenini doğrudan doğruya ve en çok etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Doğal, insani ve insan için oldukları için de, aralarında çok derin ve organik bir ilişki kurulmuş ve bu ilişki halen kaçınılmaz bir şekilde devam etmektedir.⁽³⁴⁾

3. 1. Felsefi Nitelikler ve Eğitim Amaçları

Felsefe deyince ne anlarız ve bunun eğitimle ne ilişkisi vardır? İşte bu soruya cevap bulmamız gerekir. Önce felsefe sözcüğünün içerdiği anlama bakalım.

Bilindiği gibi, Cicero'ya göre, Antik Yunan'da ilk kez Pythagoras'ın kullandığı ileri sürülen "Philosophia" terimi, "Phyllia" ve "Sophia" sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur. "Hikmet", "bilgi sevgisi" gibi anlamlara gelmektedir. Filozof denen insanlar da, "Hikmet ve bilgiyi sevenler", "bilgelik yolunda olanlar", bunu isteyenlerdir.

Dilimizde "Felsefe" olarak yer alan "Philosophiya" teriminin özünde görülüyor ki, bilgi,hikmet, bilgelik ve bunları severlik gibi anlamlar gizli. Yani hem bilgi, hem de bilgiseverlik söz konusu. Bundan dolayıdır ki ünlü düşünür Paskal, "bilmek için sevmek gerek" demek suretiyle, bu iki sözcüğü felsefenin temeline koymak istemiştir.

Batıda "Pedagogie" , "Edication", "enseignement" vb. terimlerin dilimizdeki karşılığı olarak bu gün kullandığımız "Eğitim" sözcüğü ise, önceki bölümlerde görüldüğü üzere, geniş anlamda "insanları belli amaçlara göre yetiştirmek" tir. Bu da her şeyden önce, öğrenme, öğretim, iletişim yoluyla, bilgili, bilgiyi seven, bunu da davranışlarında gösteren nitelikli insan yetiştirme anlamına gelmektedir. Dolayısı ile felsefe sözcüğünün içerdiği anlam, eğitimde temel ve genel amaç olmaktadır. Çünkü eğitimde bilgi, bilgiyi sevme, bilgi arama yolunda olma her zaman telkin ve tavsiye edilen, yüceltilen değerler arasında yer alır.

Hatta bilgi ve eylem planında eğitim eğer böyle bir değer önermiyor, yani amaçları arasına almıyorsa, kendi kendisiyle çelişki içinde olur. Halbuki her eğitsel durum, birey yetiştirmede ve onun davranış ve aksiyonlarını olumlu bir şekilde

değiştirmede, bilgi ve bilgi seviyesini öngörür. Başka ifadeyle dar ve sınırlı anlamda eğitim filozofca insan yetiştirmeye yöneliktir.

İşte felsefe ile eğitim arasındaki derin ilişkide, felsefe eğitim için bir değer ve nitelikler, eğitim de bunların elde edilmesini ve kazanılmasını hedefleyen bir sistem ve etkinlikler alanı olarak gözükmetedir. Bu bakımdan felsefeye başvurmadan eğitim ve eğitime baş vurmadan bilgili ve bilgisever insan yetiştirmek mümkün değildir. Hatta eski Yunan filozoflarından Epikuros'a bakılırsa "Gençken felsefe yapmaktan çekinmemeli, ihtiyarlıkta bundan vazgeçmemelidir. İhtiyarlıkta felsefe yapmalı, geçmiş günleri hatırlamak ve gençleşmek için. Gençlikte felsefe yapmalı, gelecek karşısında olgun bir ihtiyar gibi, metin olmak için".⁽³⁵⁾

3. 2. Felsefeyle eğitimin birlikte gelişimi

Çoğu düşünörlere göre, mitosdan, dinden, şiirden doğan felsefe, zamanla bunlardan arınmış, ilk dönemlerde tüm bilimleri içine almış, sonrada bilimlerin ondan bağımsız bir hale gelmesi sonucunda, doğal olarak anlam ve konularında değişmeler olmuştur. Buna paralel olarak örneğin, Sokrates, Platon, Aristoteles, Epikuros vd. düşünörlerin felsefelerinde önemli yer tutan eğitim görüş ve idealleri de, sonraki düşünörleri etkilemiş, "Pedagogie" ve "Eğitim", bilim haline gelmiş ve çeşitli disiplinleri içeren örgün ve sistematik bir yapı kazanmıştir.

*Felsefenin ilk dönemlerinde nasıl diğer bilimler felsefenin içinde yer aldığı halde sonraki zamanlarda ayrı ayrı disiplinler haline gelmişse, bunun gibi Pedagoji ve eğitim de felsefenin yanında ve fakat yine de onunla birlikte kendi kendini kurmağa çalışmıştir. Onun, zaman içinde bu gelişmesinde Batı düşünörlere kadar Türk ve İslam uygarlığının düşünörleri ve eserleri de rol oynamıştir. Farabi, İbni Sina, Gazali, İbni Rüşy, vd. yanında, özellikle **Rönesanstan** sonra D.Erasmus, W.Ratke, J.A.Comenius, J.Locke, J.J.Rousseau, J.H.Pestalozzi, J.F.Herbert, K.Pearson, E.Thorndike, J.Dewey vd.düşünörlar eğitimde ve pedagojide büyük gelişmeler sağlamışlardır.⁽³⁶⁾*

Ancak modern çağdaş felsefeler, bağımsızlaşan ve kendi kendilerini geliştirerek kurulmuş olan bilimleri, onların dayanak ve yöntemlerini, ortaya koydukları verileri ve normları, sarsılmaz gibi gözüken ilkelerini, sorgulamaya yönelince hem kendi anlam ve uğraşısı değişmiş, hem de eğitimle olan ilişkisinde, yeni arayışlara neden olmuştur.⁽³⁷⁾

*Felsefenin yanında, onun bu tutum ve tavrına paralel bir şekilde ve anlamda eğitim de kendi dayanak ve yöntemlerini ilgili diğer bilim ve disiplinler ışığında ve onlar yardımı ile eleştirel bir tarzda sorgularken, ister istemez felsefeyle yeniden ortak ilişkiye girmiş, özellikle de çağımızda Eğitim Felsefesi gibi temel ve özel bir ihtisas alanı doğmaya ve gelişmeye başlamıştır. Felsefede olduğu gibi eğitim de kendi kendini sorgulama, yeniden temellenmeye ve sistemleşmeye yönelik eğitim kurumları, yaklaşımları ve yorumları dönemi başlamıştır. Bunun sonucunda **çocuğun ve bireyin yetişmesinde (formasyonunda) onlara uygulanacak teknikler, imkan, araç, program ve amaçların neler olduğu, bizatihi bunların değeri, felsefi tutum ve yöntemlerle tartışmaya alınmış, eğitimde doğal, sosyal ve özellikle de ruhsal çevre ve sorunların hem dikkate alınması ve hem de çözülmesinde rol oynayacak sosyo-kültürel ve beşeri sorunların eğitim sistem ve politikaları ile yakın ilişkisi kurulmaya başlanmıştır.***⁽³⁸⁾

3. 3. Felsefeyle Eğitimin Birbirine Olan Gereksinimi

Felsefe ile eğitimin diğer bilimlerle ilişkisi olduğu gibi, birbirlerine de gereksinimleri vardır. Her ikisi de diğer alanlarla çok sıkı ilişki içindedirler. Birbirlerinden kopuk ve uzak değillerdir. Bundan dolayı “*Bilimsiz felsefe sağır ve dilsiz, felsefesiz bilim de kör ve karanlıktır.*” denmiştir. Dolayısı ile eğitim için de aynı ifadeyi kullanabiliriz.

Bütün bilimsel alanlar, felsefeyi takip eder, onlardan elde ettiği kazanımları, belli yöntem ve pratikler sistematığı içinde ele alır, değerlendirir. Aynı şekilde felsefe de kendine özgü tutum ve anlayışlarla, bilimsel sunulardan, kazanımlardan bir sonuç elde etmek ve bu verileri yeni bir sistemler dizgesi içinde değerlendirir. Yani bilimsel

buluşlar, keşifler, geçerli sağlam bilgiler, icatlar,vb. felsefede yeni yollar, arayışlar açabilir. Felsefi kuramlar ve sistemler de bilimlerin seyrini değiştirir, yeni arayış, anlayış ve çalışmaların başlanmasına ve yaşantılarımıza kadar uzanır, yaşam şekillerinin değişmesine neden olur.

Felsefe ve genelde bilimler arasındaki karşılıklı bu etkileşim eğitimde de yeni yaklaşımlar ve uygulamalar doğurur. Gelişmeleri yakalayabilmek ve uygulama alanına indirebilmek için eğitim felsefenin ve hemde tüm bilimlerin uğraş ve konularını yakından izler, onlarla ilişkiye girer. Felsefede kısaca varlık, bilgi ve değer diye ifade edilen tüm alanlardaki yenilikleri eğitsel ve pedagojik kılarak, bireysel ve toplumsal katmanlara indirir, aktarır, böylece her türlü yeniliklerin zihin ve davranışlarla yer etmesini sağlar. Eğitim, bir anlamda felsefeyle bilimlerin arasına girerek onlarla birlikte önce genel ve sonrada özel aydınlanmaya hizmet eder.

Eğitim, felsefeye, bilimlere, san'atlara, inançlara başvurmadan edemez. Kuramları sistemleri, buluşları, yenilikleri, normları, kanunları, teknolojiyi yakından izler, buralardan elde ettiği malzemelerle hem kendini oluşturur, hem de onların serpilip gelişmesine yardım eder, tüm konularda bilinçlenmenin imkanını yaratır. Eğitim eğer çağın yeniliklerini yakalayamaz ise, kuşkusuz işlevsel olmaz ve hem teorik hem de teorinin getirdiği uygulamaları ortaya koymakta çaresiz kalır.

Felsefe ve bilimlerin de eğitime ihtiyacı vardır. Bunlar kendilerini bireysel ve toplumsal katmanlara ancak eğitim yolu ile aktarılmak ve indirilmek zorunda olduklarından, bir anlamda kimliklerini de eğitime borçludurlar. Nasıl felsefesiz ve bilimsiz eğitim olmazsa, eğitim ve öğretim olmadan da bilimden ve felsefeden söz etmek olmaz. Nasıl uygulama alanı ve eğitsel, pedagojik değeri olmayan bir kuram, bir bilgi ya da bir değer, boşlukta kalırsa bunun gibi, teorik zemin ve uygulama imkanından yoksun bir eğitim de boşlukta kalır. Bu nedenle, felsefe, bilim ve eğitim birbirleri ile organik ve doğal olduğu kadar, gereksinim açısından da tam bir ilişki ifade ederler. ⁽³⁹⁾

3. 4. Eğitimde felsefi akımlar

Genellikle her alanda olduğu gibi eğitim alanında da eski anlayışlara, muhafazakarlığa karşı yeni anlayış ve yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmakta. Bu anlayışlar genellikle “neden?”, “nasıl?” gibi sorular sorarak, mevcut eğitim sistemini köklü bir biçimde değiştirmeye yöneliktir. Çoğunlukla da amaçlarda, içeriklerde ve yöntemlerde yenilik anlayışına yöneliktir. Bu reformcu eğitim anlayışları, genelde 1900-1933 yılları arasında Almanya’da doğarak diğer ülkelere yayılmıştır. Reform niteliğindeki bu akımların temel özelliklerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

Özellikle “kültür çöküşüne ve insanın kendine yabancılaşmasına karşı koymak için” 19. yüzyılın son çeyreğinde, eğitimde güzel sanatlar yoluyla, hem güzel sanatları desteklemek, hem de tüm eğitim sistemini yenileştirme için **Sanat eğitimi akımı** geliştirilmiştir.

J. J. Rousseau’nun anlayışından hareketle ve “çocuğu doğuştan iyi ve her türlü kötünün dışında gelişen ve oluşan bir varlık olarak ve getirdiği güçlerin ve yeteneklerin açılıp gelişmesine yardımcı olmak gerekliliğini” savunan ve bu gün de önemi giderek hissedilen, **Çocuk merkezli eğitim akımı**. Bu akımı destekleyen eğilimler, yeni yapılan eğitim müfredatlarında dikkat çekmeye başlanmıştır.

19. Yüzyılın son çeyreğinde güçlü bir etkiyle ortaya çıkan “büyük şehir kültürüne, özellikle de onların entellectualizmine karşı çıkan” **Kır eğitimi yurdu akımı**, daha çok tabiatla bağımlılık içerisinde hayatın yenileştirilmesini hedef edinmiştir.

İşin “insanın manevi hayatı ve rasyonel düşüncesi yanında onun özünü belirleyen önemli bir etken olduğu” anlayışı ile, **İsteyen iş okulu akımı** ise, el işi faaliyetlerini, entelektüel faaliyetlerin tamamlayıcısı ve denge unsuru olarak öğretime dahil etmeyi amaç edinmiştir.

İnsanın insan olmasındaki önemine vurgu yapılarak, bir çok sosyalist ülkelerde ve Rusya’da politeknik eğitim sistemi olarak gerçekleştirilen **Üretim okulu akımı** anlayışı.

Kolektif eğitim akımı ise, totaliter sistemlerde görülen bu anlayış, “ırk, millet, halk, devlet, sosyal sınıf vb. bir takım hakikatleri mutlak olarak koyan”, bunları “kolektif hayatın kilit noktaları yapan” faşizm, kominizm vb. şeklinde karşımıza çıkan ve “kolektif bir şuur ve davranış kazandırmayı amaçlayan” eğitim anlayışını benimsemiştir.

4. Çeşitli felsefi görüşler ve eğitim

4.1. İdealizm ve Eğitim

Gerçekliğin temelde tinsel veya düşünsel olduğunu ileri süren İdealizm, insanlığın en eski ve en etkili düşünce sistemlerinden biridir. İdealizmin temel ilkesi Budizm ve Hinduizm de olduğu gibi, insanın ve dünyanın evrensel ruhun parçaları olduğudur. İdealizmin temellerini bilindiği gibi Platon atmıştır. İdealizm metafiziğin sonuncul (nihai) gerçek olduğu fiziki yapının ise tersine gerçek olmadığı görüşü ile başlar. İdealizme göre mutlak gerçek, fiziksel değil ruhsaldır. Bir başka ifade ile gerçeklik, temelde tinsel veya zihinsel olan şeylerin sistematüğinden başka bir şey değildir, ve bu felsefe, düşüncelerden başka bir şeyi bilme olanağı olmadığını ileri sürmektedir. İdealizm evreni açıklamada ruh, ahlak, zihin ve düşünce gibi kavramları temel alan felsefedir. Gerçek ve değerler mutlak, zamanla değişmeyen ve evrensel olarak ele alınmaktadır. Bu durumda idealizm, geçici olandan çok ebedi, parçadan çok bütün, özelden çok genel, varolandan çok metafizikle ilgilidir.⁽⁴⁰⁾

İdealizme göre eğitim “insanın bilinçlice ve özgürce Allah’a ulaşmak için sürdürdüğü biteviye çabalarıdır”. Böyle mutlak bir ide ve hakikate ulaşma çabalarında “eğitim insanlığın Tanrı imajında mükemmelleştirilmesi” demektir. Bu da insanın her şeyden önce yaşamını ve öğrenmenin amacını anlaması ile mümkündür. İnsan ancak

böyle bir amaçla “hayatın değerini” anlayabilir. Bu da onun “sağlık, karakter, sosyal adalet, beceri san’atı, aşk, bilgi, felsefe ve din gibi” kavram ve konuları anlaması ve bilmesi demektir. İnsanın mutlak amacı, “kendi kendine harekete geçme, kendi kendini eleştirme, kendiliğinden güçlü, yaratıcı ve akıllıca fonksiyon gösteren, kendi kendine gelişen bir zihin” kurmak ve temin etmekle mümkündür ki, ancak bu takdirde “insan evrenin spiritüel, manevi (ruh ve bilinç) düzenine uyum gösterir.”⁽⁴¹⁾

İdealistlerin insan doğası açıklamalarında, insanın tinsel / ruhsal varlığı / özü, onun en önemli ve temel niteliğini oluşturmaktadır. Zihin insana dinamizm ve canlılık veren temel bir yaşamsal güç kaynağıdır.

İdealizmin eğitime ilişkin kendine özgü görüşleri ve yaklaşımları vardır. Bu görüş ve yaklaşımları idealizmin eğitimsel amaçlara, müfredat programına, öğretim yöntemine ve öğretmen-öğrenci ilişkilerine yaklaşımında görmek mümkündür.

İdealist bir eğitimin amacı, öğrencileri doğruyu aramaya teşvik etmektir. Doğruyu aramak ve bu doğruya göre yaşamak için, insanların her şeyden önce doğruya ulaşmak istemesi ve sonra da dikkatli bir çalışmayla bu doğruya ulaşmak için çaba sarf etmesi gereklidir. İdealist eğitim, kişiyi iyi, doğru ve güzele yöneltmeyi amaçlar. Bu nedenle öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin doğuştan getirdikleri yetilerinin farkına varmaları sağlanmalı ve bunun yanında sosyal bir kurum olarak okul, öğrencilere bilmeleri, paylaşmaları ve kişiliklerini belirlemeleri için kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmelidir.

Uygarlık, bilgi ve doğruyu kurumsallaştırarak korur. Bu şekilde her neslin yapıp ettikleri bir diğer nesle aktarılır. Bu anlamda okulun görevi, eski bilgileri, yetileri ve öğretileni koruyarak bu bilgilerden oluşan müfredat programla çocukları geleceğe hazırlamaktır.

İdealistler, merkezine kavramsal ve düşünsel disiplin doğrularının konulduğu bir müfredat programdan hareket etmektedirler. İdealist bir müfredat, felsefe ve teoloji gibi insanın Tanrı ve Evrenle olan en temel ilişkilerini açıklayan en genel disiplinlerin belirlediği bir hiyerarşi biçiminde ortaya konulmalıdır. Bu hiyerarşik ilkeye göre, en belirli özel/tek tek konular en genel konularla ilişkilendirilerek kanıtlanır. Genel konular soyut olup, sınırları belli zaman, yer ve şartlardan daha önemli olmakta, çünkü bu konular geneldir, soyuttur ve bunların uygulama alanı çok geniş olmaktadır. Matematik, tarih, edebiyat vd. konular müfredat programda genel ve soyutluk özelliklerine göre hiyerarşik bir yapıda olmalıdır.

İdealist öğretim yöntemi, bilgi, bilim (epistemoloji) düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Düşünce süreci temelde, öğrenen kişinin yaşadıklarına ve davranışlarına yönelttiği iç gözleme dayanmaktadır. Bu süreçte Evrensel (mutlak) Akıdaki evrensel doğrulardan dolayı herkeste bulunan doğrular vardır. Öğrenme süreci öğretmenin uyarıcı rolü ve okulun zihinsel aktiviteleri temel almasıyla çok fazla etkili hale getirilir. Okulun, öğrenenin gizli kalmış ilgilerini ortaya çıkaran en etkili araç olduğu düşünülmektedir. İdealistlere göre, müfredat program, öğretimde kültürel mirasın aktarımında temel unsur olmaktadır. Öğrencinin kendi kendisine gösterdiği öğrenme aktivitesi, onun ilgi ve istekleri ile ilişkilidir. Öğrenciler onları çeken eylem, olay ve nesnelere ilgi duyarlar. Böyle içsel ilgilerin dışsal etkenlere gereksinimi yoktur. Öğrenen kişi ilgisini içsel bir tepki olarak hissettiğinde ilgi duyduğu şeye yönelir, öyle ki bu yönelmenin bilinçli olması da gerekmez.

Öğrenenlerin sahip oldukları içsel ilgilere rağmen, her şeyi öğrenmeleri kolay değildir. Öğrenciler görünen dünya tarafından yanlış yönlendirilip temelde kişilik gelişimi ile ilişkisi olmayan şeylerin peşine düşebilirler; ya da yapılan öğretim öğrencilerin ilgilerini ortaya çıkarmada yeterli olmayabilir. Bu durumda öğretmen kültürel değerlerin doğal bir modeli olarak her öğrenciyi doğruya ulaşması için cesaretlendirmelidir. İdealist bir eğitim yöntemi, öğrenenin kendisini tanımlamasını sağlayacak içgüdü ve iç gözlem yetilerini uyaracak şekilde oluşturur ve gelişme sürecinde yöntem içten dışa doğrudur.

İdealist eğitimde, öğretmen-öğrenci ilişkisinde en önemli merkezi rol, öğretmenindir. Tecrübeli bir kişi olarak idealist öğretmen kültürel bir bakış açısına sahip ve birçok değerın uyumunu gerektiren çeşitli rolleri özümsemiş olmalıdır. Öğretmen değerlerin taşıyıcısı olmalı öğrencileri sevmeli ve coşkulu heyecanlı bir kişi olmalıdır. *J. Donalt Butler “Eğitimde İdealizm” adlı eserinde iyi bir öğretmende bulunması gereken özellikler olarak şunları belirtmektedir; 1) Öğrenciler için kültürün ve gerçekliğin taşıyıcısı ve yansıtıcısı olmalıdır, 2) İnsan kişiliği konusunda uzman olmalıdır, 3) Öğrenme sürecini çok iyi bilmeli bu yetisini coşkuyla ortaya koymalıdır, 4) Öğrencilerle arkadaş olmayı becerebilmelidir, 5) Öğrencilerde öğrenme isteği uyandırmalıdır, 6) Öğretimin moral öneminin mükemmel insanlar yetiştirme hedefinde yoğunlaştığının bilincinde olmalıdır, 7) Her yeni nesildeki kültürel yeniden doğuşun öncüsü olmalıdır.*⁽⁴²⁾

İdealizme göre öğretimde bütün yöntemlerin amacı “öğrencinin kişiliğini kültürlemek” tir.

İdealist eğitim felsefesine göre, “eğitim sosyal bir ortamda meydana gelir ve dolayısıyla toplum okulları kendi imajına göre oluşturur. Sonra da okullar toplumun oluşmasına katkıda” bulunur. Okulun öğrenciye karşı sorumluluğu büyüktür. “Her bir öğrenciye kendi öz geçmişi ve yetenekleri açısından en gerçekçi bir tutum, iş ve insanlığa hizmet duygusunun en büyük doyum olduğunu öğreten bir tutum” vermektir. Böylece hayat ve iş, veya iyi hayat ile iyi yaşama arasında bir ayırım anlayışını teşvik etmekten çok, her iki guruptaki ilgilerin, sağlıklı bütünleşmesini” öngörmek başta gelir.⁽⁴³⁾

4. 2. Gerçekçilik (Realizm) ve Eğitim

İdealizm gibi Realizm de Batı dünyasının en etkili felsefelerinden biri olmuştur. Realist felsefenin kurucusu Platon’un öğrencisi Aristoteles’tir. İdealistlerin tersine

Realistler nesnelere bizim onları algılamamız söz konusu değilken de var olduklarını ileri sürmüşlerdir. Realizme göre biz insanlar, nesnelere gibi birçok şeyin gerçek olarak var oldukları bir dünyada yaşamaktayız. Gerçek nesnelere, onların varlıklarına ve yararlarına ilişkin istek ya da tercihlerimize bağlı olmaksızın vardır. Bu nesnelere bilgisine aklımızı kullanarak ulaşmak mümkündür. Bu nesnelere ilişkin bilgiler, bunların bağlı olduğu kanunlar ve bunların birbirleriyle ilişkileri insan davranışlarına yol gösteren en güvenilir olgulardır. Realizm, gerçekliğin nesnel bir düzeni olduğunu ve insanların bu gerçekliğin bilgisine ulaşma yetilerinin bulunduğunu ileri süren bir felsefe olarak tanımlanabilir. Bu felsefe gerçekliğin bilgisini kurallar halinde belli bir düzene sokarak ifade etmek gerektiğini ileri sürmektedir. Çağdaş eğitim uygulamalarında realist eğitimin pek çok unsurunu bulmak mümkündür. Örneğin birçok ders kitabında (fen, matematik, tarih, dil bilgisi vd.) yer alan konular insanın gerçekliği nasıl dikkatlice organize ettiğini ve sistematik olarak açıkladığını göstermektedir.

İlk kez Aristoteles tarafından ilkeleri belirlenen realizme göre, eğitimin amacı, en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak insanı mutlu etmektir. Eğitim insanları bilgi alanları konusunda aydınlatırken, insanın en önemli yetisi ve gücü olan aklını da geliştirmelidir. Eğitim, insanları, akıllarını kullanarak yapacakları tercihlerde ne istediklerini bilme, mükemmel bir potansiyel oluşturarak kendilerini ifade etme ile rasyonel ve hiyerarşik düzene göre benimseyecekleri amaç ve roller aracılığı ile kendi kimliklerini belirleme konusunda cesaratlendirmeyi hedeflemelidir.

Realistler, genel olarak toplum içindeki her kurumun özel bir rol ve işleve sahip olduğunu kabul ederler; devlet, aile, hukuk, din vd. belirli roller sergilerler. Bu açıdan insan aklının geliştirilmesi temel görevini üstlenen okul özel nitelikte bir kurumdur. Resmi kurumlar olarak okullar, bir konu veya bir beceriyi öğretme işinde usta olan öğretmenleri istihdam etmek zorundadırlar. Okulun fonksiyonları, öğrencilere bilgi aktarmak ve araştırmacılığı öğretmektir. Okulun en temel işlevlerinden birisi zihinsel gelişimi sağlamasıdır. Okulun zaman zaman eğlence amaçlı faaliyetleri, kamusal ve sosyal işlevleri varsa da ikincil konumda olan bunlar, birincil öneme sahip olan zihinsel

yetileri mükemmelleştirme işlevi ile karıştırılmamalıdır. Bu durumda eğitim ile ilgili yetkililerin rolü, bir okuldaki öğretmenlerin bu temel işlevden uzaklaşmalarını önlemek ya da bu işlevi zayıflatan eğitimsel olmayan gereksiz içerik ve yöntemi elimine etmek, ayrıca öğretmene öğretirken, öğrenciye de öğrenirken öğretim özgürlüğü sağlamak olmalıdır.

Realist bir müfredat programının temelindeki düşünce, gerçeği öğrenmenin en iyi ve en etkili yolunun o gerçeği sistematik olarak düzenlenmiş bağıntılı disiplinler aracılığı ile araştırmak olduğudur. Realist anlayışta gerçeklik nesnel bir düzendir. Gerçekliği oluşturan objeler onların yapısal benzerlikleri temel alınarak kategoriler halinde sınıflandırılabilir. Tarih, coğrafya, dilbilim, matematik, biyoloji, kimya gibi çeşitli dallar veya konular, nesnel arasındaki ilişkilerin açıklanması ve yorumundan ibaret olan kavram ve genellemelere ilişkindir. Her disiplinin kavramsal sisteme dayalı bir yapısı vardır. Bu yapının kavramsal anlamlarla ilişkili bir iskeleti olup, bunlar fiziksel, doğal, sosyal ve insan gerçekliklerini ifade eder. Bir müfredat programı iki unsurdan oluşur: 1) Coğrafya, biyoloji, kimya, psikoloji, sosyoloji, tarih gibi gerçekliğin belirli alanlarına ilişkin düşünceleri, kavramları düzenleyen bir disiplini öğrenmeye yarayan bilgiler, 2) Bu bilgilerin eğitimsel açıdan en uygun şekilde düzenlenmesi için gereken uzmanlık.

Realist anlayıştaki öğretimde, öğrenciye öğretmen tarafından bazı bilgiler ve yetenekler kazandırılır. Bu yaklaşımda öğretim olgusunun öğretmen, yetenek-bilgi ve öğrenci olmak üzere üç temel unsurunun olduğu görülmektedir. Öğretilecek konulara ilişkin bilgili olan öğretmen, genellikle bu konularda diğer bilgi alanları arasında ilişki kurabilecek şekilde eğitilmiş kişidir. Öğretmen birey yeteneklerinin de sınırını da bilmelidir. Böylece öğretimin hedefi öğretmenin sahip olduğu bilgilerin öğrenciye aktarılması haline gelir. Öğretmenler bilgi vermenin yanı sıra eğlendiren kişilerde olabilirler. Ancak onlar öncelikle bilgi aktarıcılığı rolünü hedeflemelidirler. Öğrencilerin öğretimde gerekli şeyleri öğrenmeye hazır ve bunun için çaba sarf etmeye

istekli olduğu kabul edilir. Bir çok ilgilere sahip olan öğrencilerin onlar için önceden belirlenen konulara da ilgi duyması beklenir.⁽⁴⁴⁾

4. 3. Doğacılık (Naturalisme) ve Eğitim

Natüralizm doğanın tüm gerçeklik olduğu düşüncesinden hareket eder. Doğanın kendisi, insanları, insan doğasını ve tüm varlıkları içeren, bunları açıklayan bütünsel bir sistemdir. Natüralizm devinim halinde olan maddenin yalın yalın bir düzen içinde olduğunu ileri sürmektedir. İdealizm ve realizm gibi felsefelerin düzenli bir biçimde tanımlanmış kategorilerinin aksine, naturalizmi tanımlamak zordur. Naturalizmin önde gelen isimleri Jean Jacgues Rousseau (1712-1778), Heinrich Pestalozzi (1746-1827) ve Herbert Spencer (1820-1903)dır. Net olmayan çeşitli düşünceler içermesine rağmen Natüralizm eğitimde özellikle şu düşünceleri temel almaktadır: 1) Eğitim hedefleri belirlenirken, evrensel düzenin bir parçası olan doğaya ve insan doğasına bakılmalıdır, 2) Doğayı anlamanın yolu duyumlardan geçer, duyum gerçekliğe ilişkin bilginin temelidir, 3) Doğadaki süreçler/oluşumlar yavaş, derece-derece ve evrimsel olduğundan eğitimimizin de seyri yavaş olmalıdır.

Natüralistlerin eğitim teorilerinin anahtar kavramları, 'doğa' ve 'doğal olan-yapay olmayandır' Toplumun yapaylığına karşın, eğitimde doğal yöntem, sade kendi kendine gelişen , özgür ve orijinal bir insan doğası yaratmaktır. Natüralizm doğaüstücülüğe ve ona dayanan eğitim biçimlerine karşı çıkar. Soyut düşünmeye ve tinsel bir maddeciliğe de karşı çıkan Natüralizm, doğa ile insan arasında bir paralellik kurar, bilim ve akıl kadar, duyu ve duyumsamanın da mantıksal olduğunu kabul eder. Natüralistlere göre, doğa çok değişik olguları içerir ve her zaman doğrunun ve insan yaşantısının deneyimlerinin kaynağıdır. Aydınlanmadan natüralistler, doğayı insanları da bir parçasını oluşturduğu mükemmel çalışan bir mekanizma- evrensel bir mekanizma- olarak tanımlarlar. Aydınlanma filozoflarına göre bilimsel yöntem: doğanın analizi, bu analizle evrenin ve evren içinde yaşayan insanların bağlı olduğu doğa kanunlarına ulaşma gibi olguları içermelidir. Bu filozoflar sözü geçen doğa

kanunlarının topluma, ekonomiye siyasete ve eğitime de uygulanması gerektiğini düşünmüşlerdir. Doğa bir mekanizma ise, insanlarda onu nasıl çalıştıracaklarını keşfetmelidirler. **Eğitim: insanları, insan doğasının gerektirdiği şekilde ve bu doğaya uygun bir yaşam doğrultusunda yetiştirmelidir.** Natüralistlerin eğitim teorisinde, insanlar eğitimin oluşturucusu ve yol göstericisidir. Bununla birlikte, eğitimde insanların fizyolojik ve psikolojik gelişim özellikleri de dikkate alınmalıdır.

Natüralist eğitimciler (Pestalozzi, Kilpatrick) bilginin bir otorite haline getirildiği eğitim anlayışına karşı çıkmışlardır. Natüralist eğitim anlayışında; öğretimde, doğal davranışlar sergileyen çocuk bilgiyi pasif bir şekilde alıp ezberlememeli, öğretimde çocuğun duygularını kullanarak çevre ile ilişkiye girmesi ve problem çözmesi sağlanmalıdır. Gerçek bir eğitimde insanın ihtiyaçları ve hazır oluşu dikkate alınmalıdır. Bu nedenle eğitim programının temelini çocuğun ilgileri, ihtiyaçları ve doğası oluşturmalıdır.

Natüralizmin öngördüğü öğretmen, her şeyden önce doğayla tamamen uyum içinde olmalıdır. Doğal çevrenin eğitimsel rolünün gücünü gören bir eğitimci, doğayla çatışmaktan/ona müdahale etmekten ziyade kendisini doğal güçlerin akıntısına kaptırmalıdır. Öğretmen öğrenciyi zorlamamalı, onun çevresi ile etkileşimini geliştirmeye çalışmalıdır. Öğretmen aceleci olmayıp, sabırlı ve seçenekler sunucu olmalıdır. Öğrenmede keşif yöntemi kullanılmalı ve öğretmen öğrenmeyi yönlendiren değil kılavuz olan kişi olmalıdır. Çocuğu merkeze alan bir eğitim yaklaşımı natüralizmin öngördüğü bir yaklaşım olmaktadır.

Sonuç olarak: Çocukların öğretimi, kitaplar ve derslerde yer alan bilgileri kelimesi kelimesine öğretmek, telkin etmek yerine, direk çevre ile kuracakları duyuşal etkileşime dayandırılmalıdır. Çocukluk insanın gelişip zenginleştiği en uygun, gerekli ve önemli bir evredir. Öğretim ve müfredat programda, temele, çocuğun dürtüleri ve duyguları alınmalıdır. Çocukluk ve ergenlik dönemleri insanın gelişiminde ve uygun öğrenme davranışlarının edinilmesinde birbirini tamamlayan gelişim evreleridir. Okul

çocuğun çevresinden ayrı düşünülmemeli tersine öğretim çocuğun çevresini de içermelidir.⁽⁴⁵⁾

4. 4. Başarıcılık, faydacılık (Pragmatizm) ve Eğitim

Pragmatizm, genellikle bir Amerikan felsefesi olarak görülür. Pragmatizm duyularımızla tecrübe edeceğimiz şeyleri bilebileceğimiz tezine dayalı İngiliz ampirizmiyle (*bilgi kuramı'nda bir öğreti; bu öğretiye göre, bilginin biricik kaynağı duyuşal deneyim olup, tüm bilgi, deneyime dayalıdır ve deneyim yoluyla elde edilir.*)⁽⁴⁶⁾ ilgili bir felsefedir. Pragmatizme göre deney bilginin kaynağıdır. Bu yaklaşımın temeli Sokrat'tan önce yaşamış Yunan filozofu Heraklit'e dayanır. Başlıca temsilcileri Charles Sanders, C.S. Peirce, William James ve John Dewey'dir. Bu kişilerin görüşleri, hem yöntem açısından hem de ulaştıkları sonuçlar açısından birbirlerinden farklıdır. Örneğin, Peirce'in pragmatizmi matematik ve fiziğe yönelirken; Dewey sosyal bilimler ve biyolojiye; James ise bireysel ve psikolojik bir temele dayanmaktadır. Bu felsefenin temellerini Kneller şöyle ifade etmektedir: 1) Gerçekliğin sürekli değişmesi, 2) Değerlerin göreliliği, 3) İnsanın sosyal ve biyolojik yapısı, 4) Bir yaşam biçimi olarak demokrasinin önemi, 5) Bütün insan davranışlarında eleştirel zekanın önemi.

Pragmatistler maddi dünyanın kendi başına varlığını ve zihnin ürünü olmadığı konusunda realistlerle aynı görüştedirler. Fakat dünyanın devamlılığı ve insandan bağımsız olduğunu kabul etmezler. Gerçeğin esası değişiktir. Pragmatizm doğası gereği insancıldır. Her şeyin ölçüsü insandır. İnsanın ruhsal bir varlık olduğunu bir çok pragmatist kabul etmez.

Pragmatizmin önde gelen düşünürlerinden Dewey'e göre yaşam ve eğitim arasındaki ilişki, organizma ve çevre arasındaki ilişkiye benzemektedir. Dewey'e göre, insan organizması yaşayan doğal bir varlıktır, psikolojik tepki ve dürtülerden oluşmuştur. Her organizma hem yaşamasını sağlayan hem de yaşamını tehdit eden unsurları içeren bir çevrede yaşar. Buradan hareketle Dewey'in eğitim felsefesini oluşturan temel unsurları şöyle sıralayabiliriz: 1) Öğrenen, yaşayan bir organizma,

yaşamını sürdürmek için etki veya enerjiye sahip biyolojik ve sosyolojik bir fenomendir, 2) Öğrenen hem doğal hem de sosyal bir çevrede yaşar, 3) Kendine özgü davranışlarla hareket eden öğrenen birey çevreyle sürekli bir ilişki halindedir, 4) Çevreyle ilişkisinde birey ihtiyaçlarını karşılamak için uğraşırken problemlerle karşılaşır ve 5) Bireyin problemlerini çözme sürecini öğrenmesi çevre içinde gerçekleşmektedir.⁽⁴⁷⁾

Pragmatizme göre eğitim “kişiyi yaşantıları yoluyla yeniden tetiştirme sürecidir”. Ünlü pragmatist J. Dewey’e göre de, eğitim “bilimsel yöntem kullanarak sistemli bir soruşturma için bir öğrenme sürecidir”. Bu sürecin amacı da “eğitsel süreci devam ettirmektir”. Çünkü eğitim sürecinin kendisinin ötesinde bir sonu yoktur, devamlı bir organizasyon, yeniden yapma ve dönüşümdür. Bundan dolayı eğitimde amaçlar ve içerik değişen koşullara göre, sürekli olarak düzenlenmelidir. Öğrencilerin mevcut gelişme düzeyine uygun olmayan içeriklerin ise bir fonksiyonu yoktur.⁽⁴⁸⁾

Demokrasi ve eğitim adlı eserinde Dewey’in üzerinde durduğu düşünce, toplum ile eğitim arasındaki ilişkidir. Eğitim süreci, genel olarak kişiyi olgunlaştıracak, kültürel bir çevre sağlayarak, ona grup yaşamına katılımı kolaylaştıracak dil, bilgiler ve yetenekler kazandırmalıdır. Okul ve eğitim daha spesifik açıdan değerlendirildiğinde, kişinin grup etkileşimine girebilmesi için gerekli sembol ve dilsel araçları sağlayarak onu olgunlaştıran bir düşünme sürecidir. Dewey’e göre okul, gençlerin kültür kazanımı için kurulmuş özel bir çevredir. Sosyal ve seçici bir kurum olarak okul, kültürü aktarırken çağdaş gereksinimleri de göz önünde bulundurur. Okulun 3 temel işlevi vardır, bunlar: kültürel mirası 1) Sadeleştirmek, 2) Daraltmak, 3) Dengelemektir.

Pragmatizmin öğrenme öğretmeye ilişkin unsurları, yine John Dewey’in bakış açısında anlamını bulmaktadır. Dewey’in grupça problem çözme yöntemi, öğretmenin otoritesine dayanan bir öğretimi temel alan geleneksel sınıf ortamındaki yöntemden özde farklıdır. Dışarıdan zorlama ile yönlendirmeyi sorgulayan Dewey, kişinin kendi kendisini yönlendirip, disipline ettiği içsel disiplin/içe bakış yöntemini tercih etmektedir. Problem merkezli bir öğretimde problem çözme aktivitesi gereklidir. Bir takım

araçların ve kişilerin varlığını gerektiren bu aktivitede, kontrol mekanizması bu aktiviteye katılanlardır. Öğretmen de öğrenmeyi kontrol etmekten çok, öğrenmeye rehberlik yapan kişi konumundadır. Öğretimde hareket noktası öğrenenin gereksinimleridir. Eğitimin amaçlarında öğretmenden daha çok öğrenci merkeze alınmaktadır.⁽⁴⁹⁾

4. 5. Varoluşçuluk (Existentialisme) ve Eğitim

Felsefeciler ve yazarlar arasındaki anlaşmazlıktan hareketle denebilir ki; Varoluşçuluk bütünsel bir düşünce sistemi olmaktan çok felsefi bir bakış açısı veya bir felsefi eğilimdir. Özellikle sistematik ve soyut zihinsel sistemler kurma çabasındaki geleneksel felsefe ile arasında yoğun bir çatışma vardır. Yapısından dolayı varoluşçuluk, biçimsel-değişmez bir felsefi düşünce değildir. Varoluşçular benzer sorulardan hareket etmekle birlikte, bu sorulara farklı yanıtlar verirler. Varoluşçuluğu simgeleyen temel düşünce şudur; toplumun ya da insan toplulukları karşısında bireyin biricikliği ve özgürlüğü ön planda gelir, tüm insanlar varolma ve kendilerini tanımlama sorumluluğunu taşırlar. Varoluşçu felsefenin bilinen problemleriyle uğraşma yerine, yaşamın sürekli problemleriyle, özellikle ölümün kaçınılmazlığı, aşk sevinci, acı çekme, seçme gerçeği, özgürlük deneyimi, bireysel ilişkilerin verimi ya da verimsizliği konuları üzerinde durmaktadır.

Varoluşçulukta, anlamsız bir evrene atılmış, sorumlu, fakat yalnız bir varlık olarak görülen insan, bu düşünce sisteminin merkezini oluşturmaktadır. Bu düşünceye göre insan, ilk önce dünyaya geliyor, yaşıyor ondan sonra tanımlanıyor. İnsan yaşamaya başlamadan önce bir şey değildir. Ancak sonradan kendini nasıl yaratırsa öyle olur. İnsan yaşam içerisinde kendisini biçimlendirmektedir ve olmaktadır. İnsan sürekli olarak kendini aşmağa çalışmaktadır ve bu arada yaşama bir anlam vermekte ve değerler yaratmaktadır.⁽⁵⁰⁾

Varoluşçulukta eğitim insanın başarıyı, başarısızlığı, çirkinini, güzeli, şavaşımlı, karmaşıklığı, acıyı abartmadan fakat dürüstçe karşılayan yaşantılar geçirmesini sağlayan bir etkinliktir. “İnsanı özgür kalmaya, güçlü kılan alışkanlıkların” oluşturulması önem taşır. Bu eğitimde esas olan, bireyin kendi gücünü ve durumunu görmesine engel olan “karışıklıklardan zihni kurtarmaktır” Bu da sonu olmayan entelektüel bir yolculuktur.⁽⁵¹⁾

Van Cleve Morris, Varoluşçu bir eğitimi tanımlarken şöyle bir çerçeve çizmektedir: “Eğitim öğrenen kişide yoğun bir bilinç/farkına varma düzeyi oluşturabilmelidir”. Bu çerçevede bir eğitimde de bireyin özgürce, her zaman kendilerini merkeze alarak, yaratıcı olarak seçimde bulunmaları kabul edilmelidir. Yine böyle bir bilinç düzeyi, beraberinde kişinin nasıl bir yaşam isteğine ve nasıl bir birey olmayı hedeflediğine de yanıtlar getirecektir. Morris’e göre insan için en uygun eğitim, kadın ve erkek kişilerde yaşadıkları dünyada biricik özne olduklarına ilişkin “Varoluşsal bir bilinç” oluşturan eğitimidir. Varoluşçu eğitim yüksek öğretimin ilk yıllarında başlamalı ve sonuna kadar sürmelidir. Böyle bir eğitimin hedefi, kişileri kendi hakkında bilinçlendirmek olmalıdır.Özneliği bireyselliği merkeze alan bu eğitimde, sun ulan bilgiler ışığında bireyler iyi-kötü, doğru-yanlış gibi tercihlerde bulunmaları için teşvik edilmelidirler.

Hümanist psikolojiye göre, Varoluşçu eğitim geniş anlamda kişilere eylem ve kendilerini belirleme olanağı sunacak bir öğretim planıdır. Böyle bir öğretimde de hem öğretmenin, hem de öğrencilerin bireyselliklerinin korunması önemlidir. Yani öğretmen öğrencilerin yalnızca yaşlarına, akademik düzeylerine, durumlarına veya grup üyeliklerine göre belirlenmelerine her zaman şiddetle karşı çıkmalıdır. Öğrencilerin, öğretmenlerini nezaret eden, öğreten, denetleyen kişiler olarak da görmeye ihtiyaçları vardır. İşte varoluşçu eğitim anlayışında öğretmenlerin öğrencilerini nesnelleştirmelerini, öğrencilerinde öğretmenlerini işlevselleştirmeleri dengelenmektedir.

Varoluşçu açıdan müfredat program, özellikle bireylerin deneylerine ve tercihlerine dayanan fiziksel ve toplumsal gerçekliğe ilişkin konuları ve yetenekleri içermektedir. En önemli öğrenme, ne bilgi alanıyla ne de bir müfredatla sınırlıdır; en iyi öğrenme öğrencinin seçtiği anlamlandırdığı bilgilere dayanır. Varoluşçu bir öğrenmede, öğrenci kendisi ile ilişki kurduğu, benimsediği ve kendi hedefi doğrultusunda yorumladığı konuları bir “aktör” gibi anlamlandırır/değerlendirir

Varoluşçu bir eğitimci, çeşitli öğretim yöntemlerini kullanabilmekle birlikte, bu yöntemlerin hiç birisinde belirsiz bir öğrenci/öğretmen ilişkisine izin vermemelidir. Sokratik diyalog, Varoluşçu eğitim anlayışına uygun bir yöntemdir. Bu diyalogda, öğrenenlere yaşadıkları durumlara ilişkin bir bilinç oluşturmak amacıyla sorular sorulur, bir idealistin bu yöntemi kullanımından farklı olarak, varoluşçu bir öğretmen sorulan soruların cevaplarını bilmez. Gerçekten de en ideal soru cevabı, yalnızca öğrenciye bağlı olan sorudur. Öğrenci dış gerçekliğin bilgisini tamamıyla kendi doğasını tanımak için kullanılmalıdır.⁽⁵²⁾

4. 6. Eğitim Akımları

*İlk çağlarda eğitim, politikanın içinde görülüyordu. Eğitim ve politika da felsefenin ana bölümlerinden kabul ediliyordu. Ancak yeni çağın başlarında insan her yönüyle politikanın konusu olmaktan kurtuldu; yalnızca vatandaş olarak politikayı ilgilendirmeye başladı. Felsefenin bir bölümü olarak, politika ve eğitim bir birinden ayrıldıktan sonra, bazı düşünürler, eğitimi halen felsefenin içinde düşündüler, bazıları da eğitim ile felsefeyi birbirinden ayırdılar. Bu düşünürler eğitimin bir bilim haline gelmesinde önemli katkılarda bulundular. Bu arada eğitimin bir bilim olarak diğer insan bilimlerinden nasıl bir farka sahip olduğu önemliydi. Çünkü insanı nesne olarak alan birçok ‘insan’ bilim vardı. Sosyoloji, insanı toplumsallaşma yönünden; Psikoloji bireysel özellikler açısından; Tarih, bilinçli bir geçmiş yaratan varlık olarak vb... **Eğitim ise genel olarak insanla değil, belli bir ortam içindeki çocuklar ve gençleri nesne olarak alıyordu.** Buna, onun, diğer insan bilimlerinden farklı olan yönü*

denilebilir. Felsefeden ayrılan eğitim, sonra tekrar, başka düşünürler tarafından felsefe ile buluşturulmaya çalışıldı. Fakat söz konusu buluşma, bilimdeki pozitivist anlayışın başatlığı nedeniyle bu gün bile gerçekleştirilebilmiş değildir. Bu gerçekleşimsizliği daha net olarak anlama çabası, felsefe ile eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koyabileceği umut edilen, eğitim akımlarıyla onları, başlangıçta yapılan anlayış sınıflamaları içinde görmeyi gerektirebilir. ⁽⁵³⁾

4. 6. 1. İlerlemecilik (Progressivisme)

Pragmatizmin eğitime uygulanmasıdır. Bu akıma göre değişme gerçeğin esasıdır, bu nedenle de eğitim sürekli bir gelişim içinde olmalıdır. Çocuğun merkezde olması gerektiği ve eğitimin yapılandırılmasında buna bağlı kalınması gerekliliği savunulur. Bu ekole göre öğretim yöntemi “problem çözme” olarak önem kazanır. Okul’u yaşama hazırlık olarak değil de yaşamın kendisi olarak ele alır. Okulu, yarışma anlayışından çok işbirliği anlayışına dayanan bir değer olarak ele alır ve savunur.

İlerlemeci eğitim felsefesinin temelinde, güçlü bir demokrasi inancı da bulunmaktadır. Dewey’e göre demokrasi ve eğitim kavramlarını bir arada düşünmek gerekmektedir. Çünkü okullar, demokratik bir toplumda yaşamak için gerekli becerilerin ve araçların öğrenilip uygulandığı minyatür toplumlardır. ⁽⁵⁴⁾

Bu felsefenin savunucuları arasında A. Comte, Charles Peirce, William Cames, John Dewey, bulunmaktadır.

4. 6. 2. Yeniden Kurmacılık (Reconstructionisme)

Pragmatik felsefeye dayanan ve ondan yararlanan bir başka felsefi eğitim akımı da Yeniden kurmacılıktır. İlerlemeci okulun bir devamı da olan bu akıma göre “eğitimin amacı toplumu yeniden düzenlemek ve toplumda gerçek demokrasiyi yerleştirmektir”. Çünkü “eğitim sosyal reform hareketi geliştirmede en önemli araçlardan birisidir”. Bu nedenle okullar toplumsal değişimde temel sorumluluğa

sahip yerlerdir ve esas olan güçte bu yerlerde, “Öğretmenlerdir”. Öyleyse okul, “yeni toplumsal gelişmeye imkan verecek biçimde geleceğe yönelik” olmalıdır. Bu da “eğitimin davranış bilimlerinin bulgularına dayalı olarak toplumu yeniden inşa etmesini” zorunlu kılar.⁽⁵⁵⁾

Yeniden kurmacılık akımının savunucuları arasında J. Dewey, İsaac Bergson, George Counts, Barold Rugg, Theodor Brameld.

4. 6. 3. Daimicilik (Perennialisme)

Bu akıma, göre insan doğuştan hiçbir bilgi donanımı olmayan toplumsal ve kültürel bir varlıktır. Bilginin tümevarım yoluyla elde edilebileceği ve mutlak doğru bilginin de bu şekilde elde edilebileceği olgusunu savunur. Daimiciler, değişmemenin gerçek olduğunu savunurlar. Bu anlamda daimicilik, ilerlemeciliğe karşı bir tepkidir. Daimicilik, eğitimde belirli, değişmeyen ve aynı zamanda kalıcı ilkelerin olduğunu vurgulamaktadır. Kısaca eğitim de değişmezdir. Daimicilere göre; insan aklının, önemli bir özellik olduğu bu yeteneğinin sezgisel doğasının, bilinçli belirlenmiş amaçlar gereğince geliştirerek kullanılmalıdır.

Daimiciliğin temel ilkeleri olarak şunlar vurgulanmaktadır:

- *İnsan doğası devamlı ve değişmez olduğundan, eğitimde değişmezdir.*
- *İnsanın temel niteliği mantık ve muhakemeye dayanan akılcılık olduğundan eğitim bu niteliği ile geliştirilmelidir.*
- *Eğitimin yöneltilebileceği tek uyum türü değişmeyen evrensel gerçeğe uyumdur.*
- *Eğitim yaşamı kopya etmek değil, fakat ona hazırlıktır.*
- *Çocuklara dünyanın fiziksel ve ruhsal devamlılıklarından haberdar olacakları temel konular öğretilmelidir.*
- *Bu devamlılıklar en iyi biçimde daimicilerin “Büyük Kitaplar” dedikleri eski Yunan klasikleri ile öğrenilir.⁽⁵⁶⁾*

4. 6. 4. Esasicilik

Esasicilikte eğitimin hedefleri; kişiye baskın kültürel değerleri kazandırmak, değişmeyi önlemek, çatışmayı önlemek, kişinin toplumlaşmasını sağlamak, topluma uyumunu sağlamak, kültürel mirası korumak şeklinde sayılabilir. Eğitim açısından ele alındığında öğrenci merkezli değil de öğretmen merkezli eğitimden yana tavır alır.

Esasiciliğin eğitim ilkeleri olarak şu noktalar vurgulanmaktadır:

- *Öğrenme zorunlu olarak güç bir iş ve uygulamayı içerir.*
- *Eğitimde girişim, harekete geçme öğrenciden çok öğretmendedir.*
- *Eğitimin özü yapılaşdırılmış ve belirlenmiş içeriği özümlemedir.*
- *Okul, zihni disiplinler (zihni yetenekler) kavramının geleneksel yöntemlerini devam ettirmelidir.⁽⁵⁷⁾*

Ülkemizde, eğitim sistemi ilerlemecilik ile yeniden kurmacılık akımlarına göre yeniden yapılanma süreci içine girmiştir. Eğitim programları artık öğrenci merkezli bir yapılanmaya yönelmiştir. Özellikle yaparak, yaşayarak duyuşsal eğilimlere giderek önem vermeye başlanmıştır. Eğitim ve öğretim programları, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillenmekte ve ezbercilikten kurtulma çabaları içine girilmiştir.

5. Eğitim Sosyolojisi

Sanat eğitimi bağlamında eğitim kavramını incelerken, eğitimin sosyoloji ile olan bağı, ilişkisini de irdelememiz lazım. Eğitim sosyolojisini tam olarak kavrayabilmemiz için kısaca sosyolojiyi tanımlarken, bazı sosyolojik terimlerin, eğitimin temel özelliklerinin, eğitim çeşitlerinin, eğitim sosyolojisinin amacının,

alanının, diğer bilimlerle ilişkisinin, eğitim sosyolojisinin ilgilendiği konuları kısaca açıklayalım.

5. 1. Sosyoloji nedir?

Sosyoloji terimi 19. yüz yılda kullanılmaya başlanmıştır. Kısacası toplumsal olayları inceleyen bilim dalıdır. Toplumu bilimsel yöntemlerle ve dizgesel olarak inceler. Sosyal olgu ve olayları inceler. Kelime kökeni “socius” ve “logos”, toplum ve söz anlamını ifade eden, sözcüklerden oluşmuştur. Toplum bilimi olarak dilimizde karşılık bulan sosyoloji; insanı ve toplumu ilgilendiren, tarih, hukuk, antropoloji, psikoloji, ekonomi vb. diğer bilim dallarından farklı bir biçimde gelişerek çalışma alanını insan ilişkileri üzerinde yoğunlaştırmıştır. Kısacası sosyolojinin alanına girebilmesi için en az iki kişi ve bunlar arasında gelişen ilişkiler olması lazım. Bu bağlamda sosyal ilişki, sosyal yapı, sosyal değer, sosyal statü, sosyal rol, kültür gibi önemli konular da sanat sosyolojisi bağlamın da tek tek ele alınıp incelenmeye ihtiyaç duyulan değerlerdir. Ancak tez araştırması için konu seçimim olan “İlköğretim Okullarında Plastik Sanatlar Eğitimi ve Önermeler” çerçevesi içinde konudan çok uzaklaşmadan sanat, eğitim, sanatla eğitim, sanat eğitimi, sanat yoluyla eğitim gibi konunun merkezinden fazla uzaklaşmadan, sosyolojinin sanat sosyolojisi ile genel anlamda sanat eğitimi bağlamında önemli ölçüde araştırma ve değerlendirme ihtiyacı gerekmektedir. araştırmama devam etmek isterim. Sosyoloji terimini açıklama isteğimin nedeni, sanatı sosyolojik olarak da dikkate almak, doğal olarak sanat eğitiminin de eğitim sosyolojisi ve sanat sosyolojisi ile ilişkili olmasındandır.

Sanat ve sanat ürünleri her ne kadar bireysel, özgün, sanatçı kişiliği, yaratma vb. daha bir çok özel alanı içinde barındırır da, sanatçı ve eseri diğer insanlarla ilişki içindedir, o toplumun içinde var olmuştur. Sanat sosyolojisi, sanatçının içinde yaşadığı toplumla sanat kurumları arasındaki bağlantıları inceler.

5. 2. Eğitim Sosyolojisi Nasıl Bir Bilimdir, Ne Tür Araştırmalar Yapar?

Eğitim sosyolojisi en yalın tanımıyla, “eğitim ile toplum arasındaki işlevsel ilişkilerin incelenmesi”dir. Bu bilim özellikle, toplumsal çevrenin büyüme ve yetişmekte olan birey üzerindeki etkisi ile ilgilenmekte, kısaca eğitim sürecinin sosyal yönünü konu almaktadır.

“Sosyolojik bilgi, yöntem ve teknolojilerin eğitim sistem ve süreçlerindeki grup ilişkilerine uygulanması” biçiminde de tanımlanan eğitim sosyolojisi, eğitim ve sosyal kurumlar ve sosyal gruplar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri inceler. Bu bilim, eğitim sisteminin toplumun eğitime olan ihtiyacını karşılamak için ortaya çıktığı gerçeğinden hareketle, toplumdaki değişmelerin izlenmesi ve eğitimin bu değişmelere uyarlanması konusunda, üzerine düşeni yapmak durumundadır.

Uygulamalı bir bilim olan eğitim sosyolojisi, toplumsal yapı üzerinde bilimsel araştırmalar yapar.⁽⁵⁸⁾

5. 3. Eğitim Sosyolojisinin Amacı ve Alanı Nedir?

Eğitim sosyolojisinin amacı; toplumun yapısına ve beklentilerine uygun bir eğitim sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Bu bilim alanını dört grup altında toplamak mümkündür.

1. *Eğitilen kişinin toplumsallaşması için toplumun eğitimden beklediklerini araştırmak,*

2- *Toplumun değişme ihtiyacını karşılamada eğitime düşen görevleri ortaya koymak,*

3- *Toplumun benimsediği yaşam biçimine uygun olarak eğitimin biçimlenmesine ve işlemlerine ilişkin ilkeleri belirlemek,*

4- *Eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için, eğitim sistemi ile toplumun nasıl ilişki kuracağını saptamak.⁽⁵⁹⁾*

6. Eğitim Psikolojisi

Sanatı psikolojik olarak ele almak eski bir eğilimdir, fakat bu eğilimi deneysel metotlara oturtan yaklaşımlar son yıllarda görülür. İlk defa, sanat eşyasının biçimini ve özünü tartışan yazar T. Lipps (1851-1914)'dir. Kısa tarihi boyunca sanat psikolojisi, zamanla iki konu üzerinde yoğunlaşmıştır: 1) Sanatçının psikolojisi ve 2) Algılayanın psikolojisi. ⁽⁶⁰⁾

Psikoloji kısaca insanın davranışını, davranış nedenlerini araştıran bir bilim dalıdır. Eğitim bağlamında eğitim psikolojisi daha çok öğrenenle ilgilidir. Psikoloji insanın öğrenmesiyle, gelişimiyle, algılamasıyla, normal ve anormal davranışlarıyla, başka insanlarla ilişkileriyle gibi bir çok alanda elde edilen bulgular ve bilgileri değerlendirir, başka alanların kullanımına da sunar. Eğitimde daha çok, çocuğun eğitiminde çocuğun kişilik yapısı, psikolojik yapısı olumlu ya da olumsuz olabilecek şekilde etkindir. Bu konuda öğrencinin psikolojik, kişilik yapısının tanınması son derece önemlidir. Çocuğun, öğrencinin psikolojik, kişilik yapısının tanınmasında; anneye, babaya, eğitmeniye önemli ölçüde görev düşmektedir. Bir anlamda eğiten kişilerin iyi bir gözlemci olmanın yanında, iyi bir iletişimci de olması gerekir. Doğal olarak bu alanda, önceki bölümlerde detaylı bir şekilde ele aldığım pedagoji bilimi çok güçlü bir şekilde hissediliyor.

Eğitim psikolojisi dendiğinde genel olarak bireyin, öğrencinin temel alındığı dikkate alınırsa, buna paralel olarak sanat psikolojisi ile birlikte düşünüldüğünde sanatçı psikolojisi de önem kazanmaktadır. Psişik güçleri olan sanatçı ve üretmiş olduğu eseriyle kendi psişik özünden çıkan ürünleri başka insanlara ulaştırır. Her insan da az ya da çok var olan bu psişik güçler, yaratıcılıkla bağlantılı olduğu için, algılamış olduğu sanat ürünündeki psişik güçleri kendi değerleri ile değerlendirerek yeni ürünlerin filizlenmelerine imkan tanımaktadır. Bu yeni ürünler yalnızca sanat alanının da olmayabilir, bunlar hukuk, siyaset, yeni tasarım modelleri, ... gibi bir çok alana yönelebilir. Her insanın doğuştan getirdiği bu özellikler yani, yaratıcı güç, dolayısıyla

psikişik g¼c¼ özellikle amaca uygun eğitimle, eğitilip işlenmez ve geliştirilemez ise yok olmaya başlar.

Evrensel olarak d¼ř¼n¼ld¼đ¼nde, genel anlamda, gerçekten eğitimin amaçlarından en ¼neli olanı, yaratıcı insanlar yetiştirme gerçeyidir. Yaratıcılık, yaratıcılık ve eğitim gibi konular ilgili b¼l¼mlerde detaylı olarak ele alınacaktır.

7. Eğitim Tarihi

7. 1. Antik ağdan Bu Yana Eğitim ve ¼đretim Anlayışı

Eğitim ve ¼đretimle ilgili yaklaşımların, uygulamaların ve birikimlerin tarihi s¼reç içinde g¼n¼m¼ze kadar yanlışıyla doğrusuyla, gelişimi devam etmektedir. Eğitim tarihine; “Sanat Eğitimi”, “Sanat Yoluyla Eğitim”, “Sanatın Eğitimi”, “Temel Sanat Eğitimi”, “M¼zsel Eğitim” vd. daha iyi y¼ntem ve kuramlar geliştirebilmemiz bağlamında, doğru hedefe y¼nelmemiz ihtiyaçı gerekçesi ile ¼nem verilmelidir. Sokrates’den Platon’a, Farabi’ye, Rouseau’a, Piaget’ye, Read’e, Dewey’e, Gardner’e, vd. kadar, antik d¼nem eğitiminden, tarım toplumu eğitimine, sanayi toplumu eğitimine ve g¼n¼m¼z yani bilişim toplumu eğitimine kadar olan t¼m eğitimin tarihi s¼relerini inceleme ve değerlendirme ihtiyaçı başlı başına araştırılması gereken konulardır. Genel anlamda “Sanat Eğitimi” kavramını daha iyi c¼z¼mleyip, olgunlaştırabilmemiz için, sanat eğitiminin tarihsel s¼relerini, eğitim tarihini bilmeden tam olarak c¼z¼mleyemeyiz.

Antik ağda İşpartalılar eğitimi devlet olarak ¼slenmiřlerdi. Eğitimin amacı daha c¼ok savaşa hazırlık, itaatkar insanlar yetiştirmektir. Atina’da (M.Ö. 509-404) ¼st seviyede insanların erkek c¼ocukları gramer, edebiyat, ve m¼zik dersleri alırlardı. Daha sonra iki yıllık silah tutma, n¼bet tutma ve diğer askeri hizmetleri kapsayan s¼re ile tamamlanırdı. Eğitim sonunda genç erkekler vatandaş listesine alınırdı. Matematik ve geometri dersleri y¼ksek ¼đretim kademesinde felsefe ile ilişkili olarak verilirdi. Bu

eğitim tarzı Sofistler adı ile bilinen filozoflar tarafından yeniden Őekillendirilmeye alışıldı.

“Hürlerin yedi sanatı” adını alacak olan bu sistemin merkezinde (Güzel Konuşma) Retorik vardı. Kendi içinde gramer, retorik ve dialektik olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydı. “Hürlerin yedi sanatı” aritmetik, geometri, astronomi ve müzik derslerini Helenistik devirden itibaren bünyesine katarak Avrupada yakın zamana kadar öğretim programlarında etkisini sürdürerek devam etmiştir.

Sokrates (MÖ. 470-399) insanların sahip olduğu temelsiz bilgiyi reddedip, gerçek, hakikat bilgisine dayalı sokratik öğretim yöntemini geliştirdi.

Platon (MÖ. 427-347) eğitimin doğumdan sonra başlaması gerektiğini ve elli yaşına kadar devam etmesi gerektiğini ayrıca bu eğitimi karakter eğitimi, beden eğitimi, estetik eğitim, mesleki eğitim ve mesleki eğitim gibi branşları içeren eğitim anlayışını getirdi. Platon bu eğitim anlayışını idareciler ve savaşçılar için öngörmüştü, ona göre köylülerin eğitilmesine gerek yoktu.

Aristoteles’in (MÖ. 384-322) eğitim anlayışında ise Platon’ dan farklı olarak ailenin temel alınması vardı. Ayrıca Aristo eğitimde bireysel özelliklerin (yetenek, cinsiyet) dikkate alınmasından yanaydı.

7. 2. Romalılar ve eğitim

Romalılar da eğitimin merkezinde aile vardı. Eğitimle amaçlanan iyi bir vatandaşın yetiştirilmesiydi. Bunu da aile üstlenmişti. Aileler yetiştirdikleri çocuklarını daha sonraları bir ustanın yanına vermekteydiler.

Cicero (MÖ 106-43) dil eğitimine önem vermişti. Dil eğitimi ile insanın bilinlendirilebileceği ve ahlakileştirilebileceğini öngörmüştü.

Başka bir Romalı filozof olan Seneca (MÖ. 4-MS 65) gençlerin okul için değil hayat için eğitilmesi gerektiğini ve gençliği erdemli hayata yöneltmek, onları kötülüklerden uzak tutmak için eğitilmesinin gerekliliğini savunmuştu.

7. 3. Ortaçağ ve Eğitim

Ortaçağ eğitiminde skolastik eğitim anlayışı yani hakikat olarak kabul görmüş ilke ve doğrular manastır okullarında özümsetilmeye, öğretilmeye çalışılmıştır. Ortaçağ eğitim anlayışlarından bir diğeri de Şövalye eğitimidir, Şövalyeler Tanrı ve kilisesi için savaşan ve asillere hizmet etmekle yükümlü özel kimselerdi. Eğitimleri de şövalye yamağı, çırağı gibi aşamalardan geçmek suretiyle olurdu. Savaş ve dayanıklılık eğitimine paralel olarak, satranç, şiir yazma, şarkı söyleme gibi eğitim anlayışları geliştirmişlerdir.

Ayrıca ortaçağda meslek korparasyonlarında yürütülen eğitim anlayışlarını görüyoruz. Burada da çok ciddi bir usta çırak eğitim anlayışı hakimdi. Şehirlerin gelişimiyle belediye okulları, vakıf okulları da bu dönemde gelişmiştir.

7. 4. Rönesans ve Eğitim

Rönesans her alanda olduğu gibi eğitim alanında da çok büyük aşamalar kaydetmiştir. Çok yönlü yetişmiş, düşünceyi merkeze alan eğitim anlayışı gelişmiştir. Dönemin ünlü düşünürü Erasmus eğitimin herkes için, devlet tarafından yetiştirilen öğretmenler tarafından verilmesini, öğretilecek ders içeriklerinin, iyi pedagojik metotlarla ve bireysel farklılıkların dikkate alınarak yapılandırılmasının önemine değinmişti.

Rönesans devrindeki bilgi patlamasıyla eğitimde yöntem sorunu ortaya çıkmaya başladı ve eğitimin programlar halinde, uygun yöntemlerle, uygun ders kitaplarıyla

gerçekleştirilmesi için arayışlar başladı. Bu çerçevede Alman eğitim bilimci Ratke (1571-1635) Almanya’da genel bir öğretim zorunluluğunun kabul edilmesine çalıştı. Temel öğretim ilkeleri ile ilgilenen Ratke, derslerin gözlem yoluyla somuttan soyuta olması, derslerde hafızaya fazla yüklenilmemesi, bir anda her şeyin öğretilmemesi, öğretmenin konuyu bölümlere ayırması ve ders kitaplarının ve ders kitaplarının çekici olarak hazırlanması gerektiğini ileri sürdü.⁽⁶¹⁾

Bu bölümde Mutlu Erbay’ın “Plastik Sanatlar Eğitimi’nin Gelişimi”, adlı kitabının, “Avrupa’da Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi” bölümünden, büyük ölçüde faydalandım.

Avrupa’da Rönesans döneminde genel olarak sanat eğitimi daha çok kopya yöntemi üzerine kuruluydu. Sanatçı, sanatçı değil zanaatçı, ustaydı. Daha sonraları sanatçı bir atölye ustası oldu ustalaştıklarında meslek loncalarınca kabul görerek atölye açabildi.

Avrupa’da Rönesans döneminde İtalya’da sanat eğitimi bu günkü gibi okular da değil, sanat öğrenmek isteyen gençler, çocuklar, bir ustanın yanında, atölyesinde çırak olarak eğitime başladılar. Öğrenci adeta bir uşak gibi, atölyenin temizliği, paletlerin, fırçaların temizliği ile ilgilenir, tuvaleri hazırlardı. Eğitim olarak boş vakitlerinde heykellerden desen çizerdi. Bu dönemde sanat eğitimi için ideal okul olan atölyeler de gençler uzun yıllar boyunca eğitimini sürdürürdü. Bu dönem sanatçıların sanatta olduğu kadar bilimle de ilgili idiler.

Dönemin en ünlü okulu “Eflatun Akademisi” (Akademia Platonia) 1438 veya 1440 yıllarında Cosimo de Medici tarafından kurulmuştur. Bu okulda Eflatun’ un felsefesi ve Dante’nin edebiyattaki öneminin yanında resimsel tekniklerde öğretiliyordu. Diğer bir okulda Floransa’da Cosimo de Medici’nin (1389-1464) koruyuculuğunda kurulan Floransa Akademisidir. Cosimo de Medici’nin ölümünden sonra torunu olan Lorenzo de Medici (1469-1492) “Laurenziano sanat kitaplığı” nı kurdu. Sanat tarihi

açısında Medici Ailesi sanata va sanatçıya önem vermesi, sahiplenmesi ile dikkat çektiği gibi, 1488’ lerde çırak öğrencilerin serbestçe çalışabilecekleri *Resim ve Heykel* okulunu kurulmasını da sağlamışlardır. Bu okul o dönemlerde loncaların, sanat öğrencileri üzerinde, etkisinin yitirilmesi açısından önemlidir. Benzer bir okulu Roma’da Latin Akademi adı altında görmekteyiz. Her iki okulda da resim adına tam bir tanımlama yoktu. Akademi ve resim arasındaki ilişkiyi gösteren bilinen en erken kanıt *Akademia Leonardio da Vinci* yazıtıdır. Bu yazıtta bir resim akademisinde söz edilmese bile, Milano’da entelektüel bir çevre olduğundan bahsedilmektedir.

Georgi Vasari (1511-1574) kariyerine bir ressam olarak başlamıştır. Aynı zamanda mimar ve yazar olan G. Vasari’ nin sanat eğitiminin gelişimine olan katkıları inkar edilemez. Dönemin Papalarının sağlamış olduğu imkanlarla toplamış olduğu öğrencilere Vasari’nin, heykeltıraş Bandinelli hakkında konuşmalar yaparak sanat eğitimini yaymaya çalıştığı bilinmektedir.

İlk organize olarak kurulan sanat akademisi 1546’da Perugia’da kurulmuştur. V. Papa Sixtus’ koruyuculuğunda Roma’da ciddi bir eğitim merkezi olan *The Akademia di San Luca* Federico Zuccaro başkanlığında 1539’da kurulmuştur.

Daha sonraları diğer sanat akademileri Turin, Mantua, Bologna’da ve Venedik’te kuruldu.

8. Tarih Nedir?

Bazı tanımlarda tarih, bilim dalı; bazılarında da bilgi olarak geçmektedir. İster bilim dalı, ister bilgi birikimi olarak kabul edilsin tarih, geçmişte neler olup bittiğine yönelik bilgilerden oluşmaktadır. ⁽⁶²⁾

Tarihin toplumbilim olma özelliğinin yanı sıra her bilim dalının da bir tarihi vardır. Kimyanın, fiziğin, psikolojinin, tıbbın, felsefenin, eğitimin sayabileceğimiz her bilim alanının bir tarihi ve bir de bilim tarihi vardır. Hiçbir bilim tarihi yoktur ki, son

gelişmelerin konu edildiği anda bile, bu gelişmenin geldisini ele almasın. Bu noktaya nasıl gelindi? Neler oldu? Neler bulundu? Nasıl yorumlandı? Hangi yanlışlardan kimlerin başına neler geldi? Gibi sorulara yanıt aramasını; yanlış olduğu zannedilen olguların hangi doğrulara; doğru olduğu zannedilen olguların hangi tür yanlışlara yol açtığından bahsetmesin.⁽⁶³⁾

8. 1. Tarih Bilgisinin Eğitim Açısından Önemi

Eğitimin bilimler çizelgesinde kesin olarak yer aldığı tarihin kaç olduğu hala tartışılmaktadır. Kimileri bu tarihi batı'da XVI. Yüzyılda Fransua Rable (1483- 1553) ye kadar götürmekte; kimileri XVII. yüzyılda John Locke (1632-1704) ya da XVIII. Yüzyılda J. J. Rousseau (1712-1778); kimileri de J. F. Herbart (1776-1814) ile Doğu'da Farabi (870-950) ya da İbn-i Sina (980-1036) ile başlatmaktadır. Beri taraftan Rousseau, Platon'un "Devlet" adlı eseri için, yasa bilimleri konusundan çok, eğitim bilimleri konusunda yazılmış en büyük eser olduğunu öne sürmüştür.

Tarih, diğer birçok bilimde olduğu gibi eğitim bilimleri için de geçmişte bu konuda neler olup bittiğini anlatması bakımından önemlidir. Örneğin; eğitim denen olgu neden başlamıştır? İnsanlık tarihinin en eski olaylarından biri olan eğitim, birilerine bir şeyler öğretme gereksinmesi belki de koşulların zorlamasıyla ortaya çıkmıştır; ama bilinçsizce yapılmış ve içgüdüsel bir davranış olarak nitelendirilemez. İnsan, en temel gereksinmesi olan beslenmesini ve barınmasını gerçekleştirebilmek için önce doğadan sonra birbirinden, farklı tutum ve yaklaşımları öğrenerek ve öğrendiklerini biriktirerek; biriktirdikçe geliştirerek ve bunları kendilerinden sonra gelen kuşaklara öğreterek uygarlıklar kurmuştur. Diğer bir deyişle ilkel insanlar aptal ya da geri zekalı değillerdi. Keşfediyorlar, öğrenebiliyorlar, öğretebiliyorlardı. Öğrendiklerini dünyanın farklı yerlerindeki coğrafi koşulların ve bu koşullardan kaynaklanan gereksinmelerin yardımıyla kimi zaman daha hızlı; tam tersi nedenlerle de çok yavaş geliştireyorlardı.⁽⁶⁴⁾

Tarih, eğitimimiz için, kendimizi algılayabilmemiz için; yalnızca geçmişimizi değil, günümüzde olup bitenleri anlayabilmemiz, için önemlidir.

9. Sanatın Tanımı Ve Anlamı

Sanat; duygu, düşünce, izlenim ve tasarımları belli yaşantı, durum, olgu ve olayları, belirli bir amaç ve yöntemle, belirli bir özgünlük ve güzellik anlayışına göre biçimlendirilmiş gereçlerle işleyip anlatan estetik bir bütündür.⁽⁶⁵⁾

En basit tanımı ile insanın hoşya giden biçimler yaratma çabası demek olan sanat, insanın güzellik duygusunu okşar⁽⁶⁶⁾ *ve dünyayı tanıyıp değiştirebilmesi için de araç niteliğindedir.*⁽⁶⁷⁾*Sanat; bir duygunun, bir tasarımın veya güzelliğin ifadesinde kullanılan yöntemlerin tümü ve bu yöntemler sonucunda ulaşılan üstün yaratıcılık gücüdür. Sanat; insanla nesnel gerçeklik arasındaki estetiksel ilişki hoşya giden uyumlar yaratma çabasıdır.*⁽⁶⁸⁾ *Sanat; insanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra, aynı duyguyu başkalarının da hissedebilmesi için hareket, ses, çizgi, renk veya kelimelerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacından sanat ortaya çıkmıştır.*⁽⁶⁹⁾

Sanat kelimesi Arapça'da amel yani iş yapma anlamına gelen "sun" kökünden türetilmiştir. "Sun" un sözlükteki tanımı, bir iş meydana getirmek ve bir maddeye zihinde tasarlanan şekli vermek biçiminde yapılmaktadır. Bu kelime (sun') ayrıca, güzellik ve hayran olunacak bir kudret eseri anlamında olduğundan ve daha çok, yaratma ve doğanın yaptığı şeylerde kullanıldığından, akıl ve zekasını kullanarak insanın yaptığı şeyler için ise "sanat" kelimesi kullanılır olmuştur.

Atalarımız, önce Arapça'dan iş yapma anlamında "sinaat" kelimesini almışlar, sonra bunu değiştirerek "san' at" daha sonra da "zanaat" demişlerdir. Bizim sanat yada zanaat kelimeleriyle ifade ettiğimiz şeyleri Araplar halen, sinaat kelimesiyle anlatırlar. Türkçe'de zanaat terimi artık zeka ve yaratma eylemi gerektirmeyen işler

için kullanılırken, sanat kelimesi ise bunların üstünde işler yani zeka, tecrübe, hüner ve yaratmayı gerektiren işler için kullanılır hale gelmiştir.

Bugün artık sanat kelimesi Türkçe'ye yerleşmiş ve yaşayan bir kelime olarak Türkçeleşmiştir. Hatta bazı dilcilerimiz, bunun aslı olarak Arapça'daki "sun" kelimesinin Türkçe'de akıl, bilgi ve hüner anlamındaki "us" dan alındığını ve bu kelimenin harf değişikliği ile "sun" şeklinde, diğer bir çok kelime gibi Arapça'ya Türkçe'den geçtiğini söylemektedirler. Nitekim, Türkçe'deki "usta" deyimini de, sanat becerisi olan us sahibi demektir.⁽⁷⁰⁾

Çağdaş ontolojiye göre varlık heterojen katmanlardan oluşan bir bütündür. Bu katmanlar, inorganik (maddi) varlık, organik (canlı) varlık, ruhsal (psişik) varlık ve tinsel (geist) varlıktan oluşur. Tüm varlık bu katmanların çokluğuna dayanmakla birlikte bir bütünlüğü, çoklukta birliği ifade eder. Böyle bir bütünlüğü tek başına insanda görmek mümkündür. Evrende bulduğumuz dört heterojen varlık katmanı insan varlığında da vardır. İnsan, fiziksel varlığı ile maddi varlık, canlı oluşu ile organik varlık, psişik yaşamı ile ruhsal varlık, etik yaşamı, değerleri, düşünsel etkinliği ile tinsel varlık alanının oluşturduğu ontolojik bir bütünlüğü gösterir.⁽⁷¹⁾

Bu ontolojik görüşe göre evren piramidal bir yapıya sahiptir. Madde yukarı doğru, ruh aşağı doğru hafifler. En alta yer alan ve evrenin büyük çoğunluğunu kaplayan inorganik tabaka proton, elektron gibi en küçük parçalardan büyük parçalara kadar uzanır. Onun üzerinde yer alan organik tabaka, tek hücrelilerden insana kadar tüm canlı varlık alemini anlatır. Ruhsal tabaka insana yöneliktir. Burada maddesiz form, formsuz madde olmaz diyen Aristo'yu destekleyen bir ilişki söz konusudur. İnorganik ve organik tabakanın uzayda yer kaplamasına karşın, ruhsal tabaka uzay dışıdır ve matematiksel olarak kavranamaz

İlk kez Hegel'in keşfettiği tinsel tabaka tarih ve kültür dünyasını oluşturur. Ruhsal tabakaya bağlıdır, ona dayanır. Ontolojiye göre tinsel varlık reel varlığın en üst tabakasıdır. Kendi içinde heterojen bir yapı gösterir ve birbirinden farklı üç tin

alanından oluşur. Bunlar: kişisel tin, objektive (objektif) tin ve objektivation (objektiflenmiş tin)'dur.

Kişisel tin bireysel bir bilinci, objektif tin kolektif bir bilinci gösterir. Her ikisi de reeldir. Oluşurlar, değişirler. Yani tarihseldir. Objektiflenmiş tin ise irreel, ideal yani tarih üstü bir varlıktır. İlk kez Nicolai Hartman'ın sözünü ettiği bu varlık alanı Sanat Dünyasını oluşturur. Bu bağlamda sanat eseri insanın ürettiği ve tarih üstü varlıklar olarak geçmişi günümüze getiren ve yarınlara da götürecektir olan irreel varlıklardır. Daha geniş anlamda düşünce olursak, biçim kazanmış tüm düşünce ve yaratmalar objektiflenmiş tinsel varlığa girer. Bilimsel ve felsefi evren sistemleri de bu yaratmalar arasındadır.⁽⁷²⁾

Sanat eğitiminin en önemli sorunlarından biri sanatın öğretimiyle ilgilidir. Öğretim sözcüğü pek çok soruyu da birlikte akla getirir. “Sanat eğitimi sanatı öğretmek midir?”, “Sanatı öğretmek sanat yapmayı sanat yapmayı öğretmek mi, yoksa sanattan anlamayı öğretmek midir?”, “Bu öğretim yalnızca bir teknik öğretimi midir?” ve daha da önemlisi “Sanat öğretilir mi?”⁽⁷³⁾

9. 1. Sanatın Doğuşu

Genel anlamda sanat eğitimi olgusunu değerlendirebilmek, anlamlandırabilmek bu doğrultuda özümselebilen amaçlar hedefleyebilmek için kısaca sanatın bilinen ilk dönemlerini incelemekte fayda vardır.

Dillerin nasıl doğduğunu bilmediğimiz gibi, sanatında nasıl doğduğunu bilmiyoruz. Eğer tapınak ve ev inşası, resim ve heykel yapımı ve dokuma gibi etkinlikleri sanat olarak sayarsak, dünyada sanatçının bulunmadığı tek bir topluluk yoktur. Yok, sanat deyince, müze ve sergilerde tadına varılan bir şey veya seçkin salonların güzel süslemelerinde kullanılan, az rastlanır, nefis bir şey anlıyorsak; sözcüğün bu özel anlamının pek yakınlarda geliştiğini ve geçmişin en büyük mimarlarının, ressam ve

heykelticilerinin bu sözü akıllarından bile geçirmediğini bilmek zorundayız. Mimariyi ele alırsak, bu ayırımı daha iyi anlarız. Hepimizin bildiği gibi çok güzel yapılar vardır ve bunlardan bazıları, gerçek anlamda birer sanat yapıtıdır. Ne var ki, dünyada, belirli amaçla dikilmemiş tek bir yapı gösteremezsiniz. Bu yapıları tapınma teri, eğlence yeri veya konut olarak kullanan kimseler, onları özellikle işe yararlılık ölçülerine göre değerlendirirler. Bunun dışında, ayrıca yapının tasarımını veya oranlarını kendi beğenilerine az-çok uygun bulabilirler ve yapıyı, yalnız kullanılma açısından değil, aynı zamanda onu “doğru” hale getiren başarılı mimarın çabaları bakımından da değerlendirebilirler. Geçmişte, resim ve heykel sanatına karşı tutumun genellikle bundan pek farkı yoktu. Bu sanat dallarında verilen ürünler, sadece sanat yapıtları değil, belirli görevleri olan objeler sayılırdı. Kimi yapıtların hangi gereksinimler sonucu dikildiğini bilmeyen birisi, bu konuda iyi bir değerlendirici olamaz. Aynı şekilde biz de, hangi amaçla yapıldığını bilmediğimiz sürece, geçmişin sanatını anlayamayız.⁽⁷⁴⁾

Genellikle ilkel sanat olarak adlandırılan ve bu gün sanat olarak değerlendirilen o devirlere ait sanat nesnelерinin, günümüzden daha farklı düşünce yapısından kaynaklanan ilkel toplumların, o yapıtları üretirken nasıl duygular, düşünceler içinde olduklarını tam olarak anlayamazsak da, Jan van Eyck, El Greco, Rembrandt, Leonardo da Vinci, Van Gogh vd. ressamların eserlerini üretirken (desenlerini çizerken, boyalarını sürerken), duymuş oldukları yaratma hazzı, duyuşsal ve düşünsel süreçleri olabildiğince yoğun yaşadıkları gerçeğini, ilkel sanat uygulayıcılarının da amaçları, gerekçeleri farklı olsa da aynı yaratma hazzı, duyuşsal, düşünsel süreçleri olabildiğince ve hatta daha fazla yaşamadıklarını bu gün resimle, sanatla uğraşan hiç kimse inkar edemez.

Buradan hareketle genel anlamda sanat eğitimi alanının da yapılması gereken programların amaçlarını belirlerken, ya da sanat eğitimi programlarını oluştururken amaçlanan şeyin ne olması gerektiği hakkında daha doğru tespitlerde bulunabilmemiz için ilk sanat yapıtlarını ve günümüze kadar süre gelen sanatsal süreç ve oluşumları inceleme, değerlendirme ihtiyacı hissediliyor. Sanat eğitimi ve amaçları konusunu

ileriki bölümlerde değinmek üzere, ilkel sanat örnekleri, dönemleri ve günümüze kadar olan sanat serüvenini kısaca ele almak gerekir.

İlkel sanat eserlerinin ki genellikle bunlar, bazı küçük heykeller ve ait oldukları dönemlere ilişkin mağara resimleridir. **Paleolitik** çağ, Eski Taş veya Yontma Taş çağı adı verilen bu çağa ait ilk bulgulardan en eskisi, Garonne, (Garon) ırmağı vadisinde bulunan fildişi kadın başıdır. Mamut dişinden oyulmuş bir baş, dört santimetre boyutundadır ve 40 bin yıl öncesine ait olduğu sanılmaktadır. Yine yukarı Goranne'de bulunan, Lespugue Venüsü adı verilen bir kadın heykeli de mamut dişinden yapılmış, yuvarlak hatlardan oluşan küreciklerin üst üste yığılması şeklinde tasvir edilmiş ve M.Ö. 30 bine tarihlenmektedir. 14.7cm. boyundadır. Paris'de İnsan Müzesi'nde bulunmaktadır. Viyana Doğa Tarihi Müzesi'ndeki Willendorf Venüsü ise 11 cm. yüksekliğinde olup, kireç taşından yontulmuştur. Bu kadın heykelinde baş, tıpkı bir dut ya da böğürtlene benzer şekilde işlenmiştir. Yine bu dönemlere ait İspanya da yirmi bin, otuz bin yıl öncesine ait Altamira mağarasındaki at resmi, Fransa' da ki Lascaux mağarasında bulunan beş meterelik hayvan resimleri bulunmuştur.

İnsanlığın bu en eski sanat eserlerini anlamak ve değerlendirmek için, bu günkü estetik değerlerimizi bir tarafa bırakmamız gerekmektedir. Bütün bu eserler, ne belirli bir güzellik duygusunun ifadesi, ne de sanat için yapılmış eserlerdir. Bunların bir amaç için ortaya konduğu anlaşılıyor. Yaygın kanaate göre bu resimler, ilkel insanların avcılıktaki başarılarını arttırmak için başvurduğu büyüye yardım etmek için yapıldıkları sanılmaktadır. İlkel insanlara göre, bir varlığın hayaline sahip olmak, onu elde etmek demektir. Yani resimdeki hayvanı yaralamak ve öldürmek, gerçek hayattaki av hayvanının da ölmesine veya gücünden kaybetmesine yol açacağına inanılıyordu. Bu inanış, halen yaşayan bazı kavimlerde de benzer şekilde devam etmektedir. Mağaraların duvarlarında resmedilmiş hayvanların üzerinde, parmakları açık eller görülür. Ya da çoğunlukla, hayvan bir okla yaralı gösterilir.⁽⁷⁵⁾

Bu günkü estetik değerlerimiz farklı olabilir, Antik Yunan'da, Bizans'da, Rönesans'da, 18. yüzyıl İngiltere, Fransa sanatında, 19. yüzyıl Avrupa sanatında acaba estetik değerler anlayışları birbirleriyle örtüşüyor muydu? Kuşkusuz hayır. Bu gün bile iki sanatçı arasında estetik anlayış farklılıklarını kimse inkar edemez. Leonardo da Vinci "Son Akşam Yemeği", "Mona Lisa", Jan van Eyck'in 1434'de "Arnolfini'nin evlenmesi", "Şansolye Rolin ve Bakire Meryem", Vincent van Gogh'un "Selvili mısır tarlası", Vasily Kandinsky'nin "Kazaklar", Pablo Picasso'nun "Kemanlar ve üzümler" vd. bir çok sanatçıların eserlerini üretirlerken, acaba amaçları neydi? Sorgulama sonucu farklı amaçlarla mantıksal çözümler getirilebilir. Ancak bu sanatçılar ve daha başkaları eserlerini üretirlerken, tıpkı İ.Ö. 20.000-10.000 dolayları Fransa'da Le Portel mağarasında "Boğa ve geyikler", İspanya'da Altamira mağarasında İ. Ö. 15.000-10.000 dolayları "Bizonlar" gibi, Antik çağ ustalarının hangi gerekçelerle üretmiş olursa olsun, vazgeçilmez olan yaratma hazzı, eserlerini üretirken almış oldukları büyük keyif, kendi kendileriyle hesaplaşma, estetik heyecan gibi süreçleri, kısaca başka bir deyişle farkında olsun veya olmasın, temelinde yatan, sanatsal amaçları özümsemediklerini, yaratma sürecini yaşamadıklarını söyleyebilir miyiz?

Tarih öncesi insanın, dışarıda görmüş olduğu hayvanların resmini mağara duvarlarına yapma gerekçeleri neydi? Sorusuna genellikle ve bir anlamda doğru olarak büyüsel, dinsel amaçlar şeklinde açıklayabiliriz. Ancak özde yatan, imgeleştirme isteği, doğadaki nesnelerin resmini yaptırandır. Einstein *imgelem* (hayal gücü) *bilgiden daha önemlidir* demek isterken, yaratma sürecinin önemini vurguluyordu sanırım. Doğadaki nesnelere imgeleştirme isteği, heyecanı, o vazgeçilmez tadı da, sanatın özünde bulunan amaçlardır. Yani imgelem yolu ile, içinde bulunulan konumdan başka bir konuma geçme isteğidir.

M.Ö. 7. bine kadar uzanan **Neolitik** çağ da ise insanlar mağaralar yerine kerpiç evler, kamıştan kulübelere yaşamaya başlamışlar. Kullandıkları taş aletleri çok geliştirmişler ve mağara duvarları yerine kerpiç evlerinin duvarlarına resimler yapmışlar. Bu dönen de daha çok mimari yapılaşmanın gelişimi dikkati çekiyor.

Çatalhöyük bu dönemin en önemli merkezlerinden biridir. Konya'nın Çumra ilçesinin 11 kilometre kuzeyindeki Küçükköy sınırları içinde yer alan Çatalhöyük, hayvanların ilk kez evcilleştirildiği, toprak kaplar ve bakırın ilk kez kullanıldığı, ilk mührün kullanıldığı, ilk takı ve ziynet eşyalarının kullanıldığı ve Kalkolitik Çağın başlangıcının olduğu bir yer olarak bilinmektedir.

Kalkolitik Çağ' da tarım, ticaret yapılmaya başlanmıştır. İki katlı evler, sokaklar gelişmiştir. Çanak- çömlekler, atölyelerde tuğla ocaklarında üretilmeye başlanmıştır. Renk ve teknik açısından oldukça ileri düzeydedir. Duvar resimleri yerine daha çok geometrik süslemeli çömlek resimleri görülür. Pişmiş topraktan tanrıça geleneği bu dönemlerde de görülür.

İlkel toplulukların düşünce tarzını anlamaya çalışmadan; onları imgeleri bakılacak güzel şeyler olarak değil de, kullanılacak ve güç dolu nesnelere gibi görmeye iten yaşantıyı kavramadan, sanatın bu yabansı başlangıcını anlamayı umamayız. Bu duygunun yeniden edinilmesinin gerçekten pek zor bir şey olduğunu sanmıyorum. Gereken tek şey kendimize karşı tam olarak dürüst olmak ve içimizde hala "ilkel" bir şeyler kalıp kalmadığını anlamaktır. Buzul Çağından başlayacak yerde, kendimizden başlayalım. Günümüzün bir gazetesinden sevdiğimiz bir yıldızın fotoğrafını alalım. Elimize bir iğne alıp, gözlerine batırmamız hoşumuza gider mi? Gazetenin herhangi bir yerini delmek kadar önemsiz midir bu? Hiç sanmam. Fotoğrafa karşı yapılan böyle bir davranışın, sağlam kafayla düşündüğümde, dostuma veya hayran olduğum birine en ufak bir zarar vermeyeceğimi bildiğim halde, yine de böyle bir davranışta bulunmaya karşı nedensiz bir tereddüt duyarım. Resme yapılan şeyin aynısını resimdeki kişiye yapıyormuş gibi saçma bir duygu duyarım içimdeki bir yerde.⁽⁷⁶⁾

Kısaca tarih öncesinden bu güne yapılan resimlerde amaçlar, gerekçeler farklı olabilir, başka deyişle resim yapmak için bol bol bahane üretilebilir. Ancak imgeleştirme güdüsünü, gücünü ve buna bağlı olarak yaratma serüveni, hazzı, süreci

gibi değerleri farklı ölçülerde de olsa tarih öncesinden bu güne kadar, tüm sanat faaliyetlerinin varlık sebebi olarak, farkında olunsun ya da olunmasın amaçlandığını söyleyebilirim.

Buradan hareketle, bu tespit doğrultusunda okullarda sanat eğitimi ders programlarının hazırlanmasında hedeflenen amaçların öze bağlı olarak yapılması büyük önem taşımaktadır.

9. 2. Ülkemizde Sanat Eğitimi Tarihi

Osmanlı döneminde, 1839'da başlayan ve Tanzimat'a kadar olan dönemde; halka eğitim hizmeti veren Medrese, Sübyan Okulu, Enderun, Ahilik Örgütleri ve Gayri Müslim azınlık okulları olmak üzere beş tip eğitim örgütü vardır.⁽⁷⁷⁾ Bu okullardan sadece Enderun okulları ile Ahilik örgütlerine ait olan okullarda sanat eğitimi ve zanaat eğitimi gerçekleşmekteydi.

Enderun okullarında; Osmanlı Sarayları'nda harem ve hazine dairelerinin bulunduğu iç saray kısmına verilen addır. Saraya gereken kişileri yetiştirmek için kurulmuş, bu yerlerde sanat ve zanaat eğitimi verilmekteydi. Burada Müslüman olmayan halkın, devşirme çocuklarından seçilen kişiler askeri yöntemlerle yetiştirilirlerdi; müzik, spor, sanat ve fen dersleri okutulurdu. Bu derslerin yanısıra din bilgisi de verilirdi. Burada dönemin ünlü sanatçıları ve bilim adamları öğretmenlik yaparlardı.⁽⁷⁸⁾

Ahilik okulları ise devlet yardımı olmadan, zanaatkarların ve halkın yardımı ile varlığını sürdüren bu okullar, eğitim ilke ve kurallarıyla, yüzlerce yıl Anadolu'nun zanaatkarlarını yetiştirmiştir. Bu okullarda eğitim, usta çırak ilişkisi şeklinde yürütülüyordu.

Sanat eğitiminin (resim dersinin) okullara ders olarak girmesi, 19. yüzyılın ortalarında meşrutiyet döneminde batıya özenilmesi sonucunda olmuştur. Mühendishane ve Harbiye batı tarzında resim eğitiminin başladığı ilk okullardır. 1883'te Osman Hamdi'nin "Sanayi-i Nefise Mektebi"ni kurması ile sanat eğitiminde batılı tarzda büyük bir adım atılmış oldu. Sadece kızların gidebildiği sanat eğitimi okulu, 1914 yılında "İnas Sanayi-i Nefise Mektebi" adı altında eğitime başlamıştır. Bu okullar Cumhuriyetin kurulmasıyla birleştirilmiştir.

Mühendis okullarında ders olarak okutulan resim derslerinde, ilk olarak canlı, cansız modellerden çizimler, peysaj ya da tahtaya çizilen basit krokileri çizdirme geleneği vardı. Daha sonraları bu yöntem daha da kötüleşerek yalnızca kopya anlayışına dönüştü. Daha sonraları bu anlayışın terk edilme çabaları görülür.

Daha sonraki yıllarda kopyaya karşı yeğlenen kolaydan zora yöntemi, okullarda bir yenileşme hareketinin sonucu olarak görülebilir. Bu yöntemin yeğlenmesindeki nedenlerden birincisi, kopya yönteminin temel amaçtan ve öğretim ilkesinden yoksun oluşudur. Okullarda kopya yoluyla neyin amaçlandığı sonuçta çocuğa ne kazandırdığı belli değildir. İkincisi, Resim-iş dersinin öğretiminde geçerli kimi ilkeler saptamak ve öğretimi ona göre yapmaktır. Üçüncüsü ise ki bu ikinci maddeye temel oluşturan nedendir, Batıdaki bu yöndeki gelişmeye bir anlamda ayak uydurmaktır.

O yıllarda ilköğretim dergisinde (Tedrisat-ı İptidadiye) çıkan; İ. Hakkı (Baltacioğlu)'nun "Çizgi Dersleri" öğretmen okulu Müdürü M. Satı Bey'in "Basitten Mürekkebe" adlı yazıları örnek olarak gösterilebilir. Satı Beyin önerdiği yöntemde, önce iki boyutlu çizimler, sonra üç boyutlular, önce basit çizimler sonra karmaşıklar... gibi ardılık ilkesine bağlı çalışmalara yer verilir.⁽⁷⁹⁾

Ancak, daha sonraki yıllarda (1915) Yeni Fikir gergisinde İ. Hakkı beyin "Resim Öğretmeninin Yolu" adlı makalesi ile, "Resim Usulü Tedrisi" adlı el kitabı yayınlanır...

Resim dersinin Daha doğal, daha yenilikçi bir yöntemle öğretilmesi gerektiğini savunur.⁽⁸⁰⁾

Plastik Sanatlar, Resim, Heykel, Mimarlık gibi dört bölümden oluşan Sanayi Nefise Mektebi Alisi'nin eğitim sistemi ve yöntemi, Paris'de 1863 yılında kurulan Ecole Nationale Superiure Des Beaux-Arts'ından esinlenmiştir. Avrupaya gönderilecek sanatçıların seçiminde bu okulun Roma Akademisine benzeyen bir uygulama hakimdir.⁽⁸¹⁾

1883'te Güzel Sanatlar Akademisinin kurulmasıyla, o zamanki adıyla, "Sanayi-i Nefise Mektebi" sanat ve sanat eğitimi adına önemli bir adım sayılır. Doğa karşısında resim yapma ilk defa akademililerde görülür. Akademi çıkışlılar, kendi çalışmalarının dışında uzun dönem resim öğretmenliği de yapmışlardır. Ancak onların resim eğitimi anlayışları, çocukları kendi anlayışları doğrultusunda eğittikleri için eleştirilmiştir.

Cumhuriyet dönemine kadar resim derslerinde Batı ile bireysel ilişkilerin getirdiği kimi görüşler de dahil kolaydan zora, kopya, kolay resim çizmeye yönelik kartpostallardan yararlanma, bezeme çalışmaları, ... gibi birçok yöntem yer alır.⁽⁸²⁾

Cumhuriyet ilanından sonra ilk uygulamaya koyulan Dewey'in kuramlarıdır. Bu kuramlarda okulların çalışma mekanları, programları ve ders araç gerecinin yeniden düzenlenmesi öneriliyordu. Dewey'in raporu üzerine Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü 1926'da açıldı. İlk, orta, lise Resim-iş programları değiştirildi ve okullarda atölyeler kurulmaya başlandı. Yurt dışından gelen uzmanların önerileri ile eğitim sistemi sürekli düzenlenmeye çalışılmıştır.

940'lardaki en önemli gelişme İsmail Hakkı Tonguç'un kurduğu Köy Enstitüleri'dir. Üretime dönük iş eğitimin verildiği bu okullarda sanat çalışmaları çok önemliydi. 1947'de kapatılan Köy Enstitülerinin yetenekli öğrencilerini Gazi Eğitim Enstitüsü'ne gönderebilmek amacıyla Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde Güzel Sanatlar ve Halk Sanatları bölümleri açıldı.

1952 yılında resim dersi lise kurumlarında ilk defa edebiyat kolunda seçmeli ders olarak programa alındı.⁽⁸³⁾

1962 yılında 7. Milli Eğitim Şurası kültür ve sanat sorunlarına geniş yer ayırdı. Kurulan Güzel Sanatlar Komisyonu aşağıdaki konuları görüşerek, bazı öneriler geliştirdi.⁽⁸⁴⁾

Görüşülen konular:

1. Güzel Sanatlar Akademisi
2. Halk eğitiminde güzel sanatlar
3. Plastik sanatların geliştirilmesi, sanatçıların teşvik ve korunması
4. Radyo
5. Bölge kültür ve sanat merkezleridir.

Getirilen öneriler ise:

1. Güzel Sanatlar Halk eğitiminde daha etkin kılınmalı
2. Plastik sanatlar eğitimine önem verilmeli, sanatçılar desteklenmeli, ödüllendirilmeli
3. Bölge kültür ve sanat merkezleri kurulmalı
4. Sanat eğitiminin toplumsal kalkınmadaki öneminden dolayı, temel eğitimden üniversiteye kadar sanat eğitimi dersleri konulmalı
5. Devletin gerçek bir sanat eğitimi politikası olmalı

1978 yılında liselere konulan Turizm ve Sanat Eğitimi dersi olumlu bir gelişme olduğu, değiştirilerek geliştirilmesi gerektiği halde kısa bir süre sonra kaldırıldı.⁽⁸⁵⁾

1982 yılında MEB Yüksek Danışma Kurulu hazırladığı raporda; örgün eğitimde sanat eğitiminin yapıcı rolü ve hak ettiği yeri alması önemle vurgulandı.⁽⁸⁶⁾

Bu güne kadar lise düzeyinde sanat eğitimi alanındaki en önemli gelişme, 1989-90 öğretim yılında Güzel Sanatlar Liselerinin açılmış olmalarıdır. Üniversitelerin sanat eğitimi veren bölümlerine kaynak oluşturan bu okullara öğrenciler yetenek sınavı ile alınmaktadır.⁽⁸⁷⁾

Son yıllarda ülkemizde açılan yeni üniversiteler ve bunlara bağlı Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarının açılması, sanat eğitimi adına sevindirici gelişmelerdir. Ancak temel eğitimden başlayan ve üniversiteye kadar süren sanat eğitimine yönelik sorunlar güncelliğini korumaktadır.

10. Sanatta Temel Kavramlar

Sanatta temel kavramlar deyince, genellikle plastik sanatlar ve bunun bir parçası olan resim sanatı daha çok akla gelmektedir. Başka sanat dalları ile pek çok kavramı paylaşmakta. Bu gün sanatın kendine özgü, özel bir dili vardır. Sanatın özünde yatan estetik, sanatsal değerler, tinsel güç ve bunların yansıtılması, algılanması, duyulması ve sezilmesinin karmaşıklığı bir yana, özellikle resim sanatını kelimelerle ifade etmenin ne kadar zor ve esnek bir yapıya sahip olduğu inkar edilemez. Sanat eğitimi bağlamında, yinede kullanılan temel kavramları şu şekilde sıralayabiliriz.

Perspektif ve Modle: İki boyutlu yüzey üzerine, kağıt, duvar veya tual olabilir renk, çizgi gibi elamanları bazen yalnızca biri, bazen de ikisi birlikte kullanılarak gösterilmek istenen ifade biçimlerini yansıtan resim sanatında, ilkel dönemlerden bu güne kadar genellikle aynı ifade olanakları kullanılmıştır.

Üçüncü boyut kavramı da resim sanatı ile ilgilidir. Üçüncü boyut ve gerçek mekan görünümleri için, genellikle iki temel yöntem kullanılır. 1- Çizgi perspektifi, 2- Hava, atmosfer/ Renk perspektifi. Çizgi perspektifinde, ufuk çizgisi, bakış noktası ve kaçış noktası gibi perspektif elemanları kullanılır. Hava, atmosfer/Renk perspektifi ise, mekanda atmosferin, biçimleri yakınlık/uzaklık ilişkilerini göstermek için kullanılır.

Günümüz çağdaş resim sanatı anlayışında, geleneksel resim anlayışlarının yıkılmasından sonra, sanatçılar yeni arayışlar doğrultusunda temel resim kavramlarının yeni kavram oluşumunun yolunu açarcasına bir eğilimden yana tavır almış durumdadırlar. Bunun yolunu yirminci yüzyılın başlarında Marcel Duchamp, Picasso gibi ressamlar açmışlardı. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz, artık her sanatçı kendi kurallarını koyarak, eserlerini üretiyor.

Konu ve içerik bir resmin neyi anlattığı sorusuna cevap verir. Klasik anlamda bir resim, konuyu en iyi bir şekilde göstermeye çalışır. Çağdaş sanatta bu anlayışta önemini yitirmiştir. Konusuz resimler; non figüratif, soyut çalışmalar, çeşitli düzenlemeler, görülen resim ile ona verilen isim uyumsuzluğu, vb. çalışmalarla artık sanat başka bir boyut kazandı.

Üslup, geleneksel anlamda sanat ile ilgilenen uzmanların, adeta kılavuzu gibiydi. Çağdaş sanat uğraşlarında artık her sanatçının kendisi bir üsluptur diyebiliriz. Dönem üslubu, milli üslup, yöresel üslup gibi kavramları, çağdaş ressamların eserlerinde hissedilir bir şekilde görebiliyoruz.

Diğer sanat kavramları gibi, artık çağdaş sanatçının anlayışında kendine özgü ilkeler doğrultusunda, farklı ve açıklanması zor kompozisyon anlayışlarının da benimsendiği bir gerçektir. Bütün bunları teknolojik gelişmelere bağlamak kolay bir açıklama olabilir. Fotoğrafın, filmin bulunması gibi. Ancak ilkel sanattan, fotoğrafın bulunmasına kadar olan resimsel serüvende, o teknolojinin gelişmişlik düzeyine ulaşma gayreti, yani gerçeğin görüntüsünü yakalama gayretini nasıl açıklamalıyız?

Kısaca, özellikle okullarda temel eğitimde ve öğretimde, sanat, plastik sanatlar, resim vb. eğitimlerde geleneksel anlayışların olduğu gibi devam ettiği görülmektedir.

11. Sanatı İnceleyen bilim dalları

Sanat öğretmek demek sanatın temel ilkelerini kavramak, bu yolla yeni bilgive deneyimlere hazır olmak demektir. Bu da ancak sanatı yaratıcı bir etkinlik olarak üreterek, izleyici olarak eleştirerek ve kültürel boyutta sanat tarihini öğrenerek, estetik boyutta sanata ilişkin sorular sorup yanıtlarını arayarak gerçekleşir. Bu dört alan birbirleriyle bağımlı olarak okul programlarında yer almalıdır. Yoksa süregeldiği biçimde bu alanların yalnız biri sanatın öğretiminde yetersiz kalır.⁽⁸⁸⁾

Sanat dendiğinde daha çok sanatçılar ve uygulamaları akla gelmektedir. Sanatın öteki yanı, sanatı bilimsel bir şekilde araştırmak ve incelemektir. Sanat uğraşlarında sanatçıyı ilgilendiren daha çok teknik ve yaratım sürecinde yaşadıkları, hissettikleridir. Sanatçı bu yaratım sürecini kolay kolay açıklayamaz. Sanatçı açıklamak istediği şeyi sanatın diliyle açıklar. Bir takım teorileri, felsefeleri bilmeyebilir, o ancak yaratma ile ilgilidir. Sanatın incelenmesini, sanatı konu edinen bilim dalları yapar.

11. 1. Sanat Felsefesi/Estetik

Estetik kelimesi eski Yunanca'da "Aisteticos" ; duyum, duyulan, algı, duyu ile algılamak anlamları içermekteydi. İlk kez belirli bir bilim dalını adlandırmak üzere Alman felsefeci Baumgarten (1714-1762) tarafından kullanılmıştır. Baumgarten 1750-1758 yılları arasında yayınladığı "Aesthetica" adlı kitabı ile bu bilim dalını temellendirir, konularını ve sınırlarını belirler. Böylece, felsefeden ayrılarak yeni bir disiplin doğmuştur. Bu sebeple estetiğin bir adı da sanat felsefesidir. Estetik; sanatın doğası, amacı, sanatçının kim olduğu yaratıcı süreç ve sanatın değerine yönelik araştırmaları kapsayan bir bilim dalıdır.

Estetik; Sanat nedir?, Sanat yapıtı neye denir?, Doğa ile sanat arasındaki ilişki ve ayrılık nedir?, Güzel ve güzellik nedir?, Estetik kuramlar nelerdir?, Sanat dünyası nedir?

gibi soruları cevaplamaya çalışır. Güzellik bilimi olan estetik sanatı tüm boyutları ile ele alarak sorgular.

1987 yılında Michael Parsons, estetik gelişimi saptamak için estetik gelişim evreleri geliştirmiştir. Parsons estetik evreleri çözümleme yönteminde konu, anlatım, gereç ve yargıdan oluşan özellikleri kullanmıştır.

Konu sanat yapıtlarındaki resmedilen şeyleri tanımlar.

Anlatım, sanat yapıtındaki duygular ve simgelerle ilişkilidir.

Araç-gereç, kullanılan sanat gereçlerini,

Yargı ise estetik tercihin anlamlı nedenlere dayanarak açıklanması yeteneğidir.

Persons'a göre estetik gelişim beş evrede gerçekleşir. Bu evreler aşağıda açıklanmıştır.

Kendine özgü evre, iki-yedi yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu evrede çocuklar alışık oldukları konulara ya da temalara yanıt verirler. Sanat yapıtının etkileyici özelliklerine verdikleri yanıt, çocukların kişisel özelliklerine dayandırılır. Bu evrede çocuklar yapıtta kullanılan gereçle ilgilenmez ve yargıları kendilerine özgü olur.

Estetik gerçeklik evresi, yedi-dokuz yaş grubundaki öğrencileri kapsamaktadır. Öğrenciler gerçekçi konulara, gerçekçi temalara yanıt verir. Yapıtta resmedilen kişilerin duygularıyla özdeşirler ve yapıtta kullanılan gereç ya da tekniği önemsemezler. Çocukların yargıları ideal gerçekliğe dayandırılır.

Estetik karmaşa evresi, dokuz-on iki yaşındaki öğrenciler estetik karmaşa evresindedirler. Öğrenciler hoşlarına giden düzenlemelere yanıt verirler. Bu evrede hayvan temaları, hayat ve ölüm gibi konular öğrencilerin ilgisini çeker. Yapıtların anlatımsal özelliklerine verdikleri yanıtlar, sanatçının anlatım özgürlüğüne dayandırılır. Gerçin anlatımsal niteliklerine duyumsanmasına yanıt verirler. Yargıları karma karışıktır ve gerekçeleri sanatçının farklı olma hakkına dayandırılır.

Estetik bakış açısı evresi, gençleri, ergenlik dönemindeki ve daha ileri yaşlardaki kişileri kapsar. Sanat eğitimi almış olanlar, ana konunun simgesel özelliğine yanıt verir. Yapıtların anlatım özelliklerine verdikleri yanıtlar, biçimlerin uyandırdığı duygulara dayandırılır. Gerecin yarattığı çizgi niteliğine ve kompozisyon elemanlarına yanıt verirler. Yargıları, biçimsel kararlara dayandırılır ve belli bir sanat dünyası ile bağlantı kurarlar.

Estetik eleştiri evresinde kişiler konuya ilişkin bilgiyle ilişki kurarlar. Ancak bu evreye öğrenciler çok zor ulaşır. Bu evreye sadece eğitimli sanatçılar ulaşabilirler ki bu da oldukça zordur. Standardın nasıl değerlendirilmesi gerektiği bilgisini içerir, bu da ancak uzmanlık işidir. Kimi zaman anlatımsal nitelikler sanatın ustalıkla ilgili standardını değiştirebilir. İşte bu son aşama estetik eleştiri evresidir.

Kimi zaman yetişkinlerin yanıtları bütün aşamalarla çakışır, çocuklar da üst düzeye erişemezler.⁽⁸⁹⁾

11. 2. Sanat Tarihi ve Arkeoloji

Sanatı tam anlamıyla tanımak ve sanat eğitimi bağlamında programlama da daha objektif ve olumlu yaklaşımlar için, sanatın geçirmiş olduğu tarihsel süreci, bunlara ait ürünlerin bilinmesi gerekir.Eski çağlara ait sanat ve ürünlerini inceleyen bilim dallarının, arkeoloji ve sanat tarihi olduğu bilinmektedir.

Bu iki bilimin birbiriyle olan ilişkisi veya farklılıkları çoğu defa yanlış anlamalara yol açabilecek şekilde karıştırılmaktadır. Arkeoloji ve sanat tarihinin ayrı ayrı bilim dalları olduğunu ileri sürenler bu ayrılığı şu noktada toplarlar.⁽⁹⁰⁾

1- Her iki bilim, sanatın farklı devrelerini inceler, Arkeoloji, öncelikle eski Yunan ve Roma sanatını ele alır. Yunan –öncesi, prohistorya adı verilen arkeolojinin özel bir

alanına girerken, Roma devrinden sonraki sanatlar yani Bizans ve İslam sanatlarını sanat tarihi inceler.

2- Arkeoloji, insan elinden çıkan her türlü (estetik değer taşıyan veya taşımayan) malzemeyi inceler. Sanat tarihi ise bunların güzel olanlarını inceler.

3- Arkeoloji, kendi eserlerini bulmak için kazıya başvurur. Arkeolojik araştırmalarda kazı esastır veya önemli bir yer tutar.

“Sanat tarihi nedir?” sorusunun en kestirme cevabı, “Sanatın tarihidir” şeklinde verilebilir. Ancak bu tanımlama çok kısa ve kapalıdır. Bu bilim dalının zenginliğini ve çok boyutlu muhtevasını yansıtabilmek üzere, şu tarif yapılabilir. Sanat tarihi, tarih şartlarından doğan maddi kültür eşyasını inceleyen bir bilimdir.⁽⁹¹⁾

Sanat tarihi öğretiminin nasıl yapılacağına ilişkin değerlendirmeyi Kırıçoğlu, “Sanatta Eğitim” adlı kitabının 136 ve 137. sayfalarında maddeler halinde açıklamıştır. Özetle aşağıda ki gibidir;

1- Sanat tarihi öğretiminde yakın çevre ve yakın çağ ilkesi uygulanmalıdır.

2- Sanat tarihi öğretiminde öğrenci aktif bir rol almalıdır. Bu canlılık zaman zaman kıyaslamaların, benzetmelerin ve zıtlıkların ortaya çıkarılmasıyla sağlanabilir.

3- Sanat tarihi öğretimi, sanat yapıtı inceleme ile yeri geldiğinde birlikte yürütülmelidir. Böylece sanat tarihi salt bilgi yükü olmaktan çıkıp öğrencilerin bütün duyu, algı, yorum ve çözümlenmeleriyle katıldıkları bir uygulamalı çalışma alanı olmalıdır.

4- Sanat tarihi dersinin dili yalın ve öğrencinin anlayacağı bir biçimde olmalıdır.

Sanat eğitimcisi Mary Ericson 1994 yılında sanat tarihi anlayış evreleri oluşturmaya çalışmıştır. Bu çalışmaya neden olan etken Mary Ericson'nun öğrencilerinin sanat tarihine ilişkin sorulara verdiği yanıtlardır.

Mary Ericson, öğrencilerin sanat tarihine ilişkin sorulara sıkça verdikleri yanıtlarla birlikte çocuklarda bir anlayış örüntüsü ortaya çıkmaya başladığını fark eder. Her düzeydeki öğrenciye yönelik, sanat tarihi öğretimi ile ilgili çalışmasına dayanarak basitten zora doğru sorular dizgisi tasarlar. Bu bir anlama, anlamı yorumlama ve geliştirme sürecidir.

Aşağıda sanat tarihsel anlayış evreleri kısaca açıklanmıştır.

1. Evre;

Bu çalışmanın sizce anlamı nedir? Öznel yanıt

2. Evre;

Bu yapıtın sanatçı için anlamı neydi? Sanatçının yaratıcı süreci ile özdeşleşme

3. Evre;

Aynı soruya verilen geleneksel yanıt. Sanatçı ile özdeşleşme (Bilinen kalıp yanıtlar)

4. Evre;

Bu çalışmanın seyirci için anlamı neydi? O izleyicilerle ilgili kimi bilgiler.

5. Evre;

Bu yapıtın kültür için anlamı neydi? Çalışmanın yapıldığı kültüre ilişkin bilgiler (o dönemin kültürel değerleri)

6. Evre;

Yapıtın bizler ve bugün için anlamı nedir? Sanat tarihsel bilgiler

Sanat tarihsel anlayış evrelerinin gelişiminde yapıta ilişkin bilgi arttıkça açıklamalar bu bilgiye dayanır. Bu da evrelerin saptanmasında belirleyici olmaktadır.⁽⁹²⁾

İlköğretim okullarında, 2006 yılında yapılan “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda, sanat tarihi bağlamında, “Müze Bilinci” öğrenme alanı kapsamında ağırlıklı olarak yer almıştır. Örnek olarak 8. sınıfların kazanımları ise aşağıdaki gibidir.

- 1- Türk müzeciliğinin kurulmasında öncülük eden kişileri araştırarak bilgi edinir.
- 2- Seçtiği her hangi bir eserin müzeye ulaşma sürecini araştırır.
- 3- İnternet üzerinden bir müze ziyareti yapar.
- 4- İnternet üzerinden araştırdığı müzeye yönelik tanıtıcı görsel çalışmalar yapar.
- 5- Kültürel mirasa sahip çıkmanın önemini pekiştirmede bilişim teknolojilerinden yararlanır.
- 6- Müzedeki eserler, tarihi yapılar, anıtlar vb. den yola çıkarak görsel çalışmalar yapar.
- 7- Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.
- 8- Tarih, kültür ve görsel sanatlar arasındaki ilişkinin farkına varır. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1-8. sınıflar) 2006, Ankara, s.70

Bu kazanımlara yönelik etkinlik örnekleri de “Osman Hamdi Bey”, “Müzelerimizi Tanıtıyoruz”, “Sanal Ortamda Müzeyi Tanıyorum”, “Tarihi Sanat Eserleri Bize Neler Söylüyor”, “Müzedeki Yangın”, şeklinde konu zenginliği açısından gayet açık bir anlayışla eğitim-öğretime sunuluyor.

Bu etkinliklerden “Müzelerimizi Tanıtıyoruz” etkinliğini programdaki şekliyle buraya aktarıyorum; “Müze çeşitlerinden (sanat, tarih, arkeoloji, etnografya, bilim, teknoloji, basın, açık hava müzeleri ve askeri müzeler) herhangi biri tercih edilerek müzenin içeriğine ilişkin kurumsal kimlik çalışması (amblem, zarf, antetli kağıt, broşür) yapılabilir.

Bu etkinlik için öğrencilerin konu ile ilgili bilgi edinmeleri, gereken görsel, yazımsal dokümanları toplamaları, uygulamalar için eskizlerin, tasarımların yapılması, ve tasarlanan işlerin sonuçlandırılması gibi birkaç aşamanın olduğu düşünülürse, haftada bir ders saati (40’) olan ve iki ders süresi arasında, bir hafta gibi uzun bir sürenin olması, konuya olan sıcaklığın, motivasyonun dağılması, genellikle okullardaki öğrenci sayısındaki fazlalık ile çoğu okullarda araştırma, inceleme imkanları konusundaki yaşanan zorluklar vb. birçok sebep sıralanabilir. Bu etkinliğin gerçekleştirilmesine engel olacağı bir gerçektir.

Programda, müze, sanat tarihi, arkeoloji ile ilgili konulara, öğretmen ve öğrencilerin elektronik ortamında, M.E.B.’nin internet sitesinden faydalanacağı ayrıca konu ile ilgili fotoğraflara, Ülkemizdeki müzeler ve dünya müzelerinin internet adreslerine yer verilmiştir. Bunlara ilişkin kazanımlar, etkinlik örnekleri, değerlendirmeler “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” bölümünde olduğu gibi yer almıştır.

11. 3. Sanat Sosyolojisi

Çağdaş ontolojiye göre varlık; inorganik, organik, ruhsal ve tinsel katmanlardan oluşan bir bütündür. Tüm varlığın oluşumu bu katmanların birleşmesi ile bir bütünlüğü ifade eder. Bu bütünlüğü insanda görebiliyoruz. Ruhsal tabaka, etik yaşamı, değerleri düşünsel etkinliği ile tinsel varlık alanını oluşturur ve insanda vardır, uzay dışıdır ve matematiksel olarak kavranamaz. İlk kez Hegel’in keşfettiği tinsel tabakada kendi içinde üç heterojen katmandan oluşur. Bunlardan objectivation (Objektiflenmiş tin),

irreal, ideal yani tarih üstü bir varlıktır. Sanat olgusunu, insanın sanat dünyasını oluşturur.

Genellikle sanatçının yalnızlığından söz edilir. Oysa sanatçı malzeme olarak doğayı kullandığı gibi, toplumu ve topluma ait bütün her şeyi malzeme olarak kullanır. Kısaca sanatçılar ve eserleri diğer insanlarla ilişki içindedir. Sanat sosyolojisi diye adlandırılan bu alan sanatçının yaşadığı toplumla sanat kurumları arasındaki ilişkileri inceler. Sanat ve sanat eserlerinin oluşturulması süreci düşünüldüğünde, sanatçı kişiliği kullanılan malzeme ve kullanılan tekniğin yanında sanatçının içinde yaşadığı toplum ve bu topluma ait değerler de sürecin bir parçasını oluşturur. Sosyoloji alanıyla ilgili açıklama ve bilgiler geniş bir şekilde yukarıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

11. 4. Sanat Psikolojisi

Sanatın tanımlarından biri olarak; “insanın kendini ifade etme yollarından biri” şeklinde bir tanımlama yapabiliriz. Ancak, bu tanımlama içinde yer alan “kendi” ne anlam ifade ediyor. Bunu tam olarak açıklayamıyoruz. Yani sanat eseri, insanın istekleri, hayalleri, duygularını mı dile getirir? Eğer böyle ise, sanatın tarihsel gelişimi nasıl açıklanabilir? Psikolojinin diliyle sorarsak, “insanın, sanat eseri yaratmasını yöneten şey nedir?” diye sorarak işe başlamamız gerekir.

Sanatı psikolojik olarak ele almak eski bir eğilimdir, fakat bu eğilimi deneysel metotlara oturtan yaklaşımlar son yıllarda görülür. İlk defa sanat eşyasının biçimini ve özünü tartışan yazar T. Lipps (1851-1914)'dir. Araştırmasını iki konu üzerinde yoğunlaştırmıştır. 1) Sanatçı psikolojisi ve 2) Algılayanın psikolojisi.

Psikoanalitik çalışmaları başlatan S. Freud (1856-1939), ünlü sanatçıları, onların eserleri üzerinde tartışmalar yaparak inceler. Psikoanalist görüş, izlenim, rüyalar, bilinç, fantazy, imajinasyon, dikkat problemleri üzerinde yoğunlaşır. Duygu

ve düşünce, saplantı gibi sorunlarla birlikte sanata eğilen bu akım, sanattaki üslup sorunundan çok, bilinç altını açıklayan temalarla ilgilenir.⁽⁹³⁾

Psikoanalist ekole göre, sanat eserinin; istekleri, hayalleri, bastırılmak istenen duyuları, bir başka planda dile getirdiği düşünülmektedir. Psikolojik verilerin, sanatçı hakkında bilgi verdikleri, sanat eserinin bildirisini açıklamaya yardım ettikleri bir gerçektir. Ancak sanat eserinin değeri ve tarihselliği bu yoldan açıklanabilir mi? Bu sorun, tartışmaya değer bir konu olarak görülmektedir.

Psikolojik yaklaşımın ikinci sorunu “algı” olayıdır. Bu olayı başlı başına ele alan psikoloji alanı “Gestalt” okulu olarak bilinmektedir. **Gestalt** kelime anlamı organik bütün, yapı, genel görünüş, biçim ve şekil anlamındadır. Gestaltçılar algı konusunda geliştirdikleri yasa ve ilkeleri öğrenme alanına uygulamışlardır.

Gestalt psikologlarına göre (Max Wertheimer, Kurt Koffka, Wolfgang Köhler) biz uyaranları ayrı ayrı değilde anlamlı ilişkiler bütünü içinde algılarız. Psikolojide buna algıda organizasyon (örgütlenme) denilmektedir. Örneğin: Bir arkadaşımızı göz-saç-burun gibi ayrı ayrı uyarıcılarla değil de bir bütün olarak yani Ahmet ya da Mehmet olarak algılarız. Gestaltçılara göre insanlar duyu organlarına gelen uyarıcılara anlam vermek için onları örgütlerler. Her bireyin aldığı duyumları örgütlenme biçimleri farklıdır. Bu nedenle iki kişi aynı anda bir uyarıcıya baksalar farklı şeyler görebilirler.

Algılama işlemi, çevredeki eşya ve olayların bünyeleşmiş bütünler halinde kavranmasını sağlayan psikolojik bir olgudur. Bununla, bir şeyi, bir nesneyi (rengini, hacmini, boyutlarını) duymaktan dolayı zihninizde bir iz meydana gelir. Sanatçının doğayı anlamadaki yeteneği, bilincindeki bazı tasarımların yerleşmesiyle gerçekleşir. Özellikle görsel sanatlarda görme, gözle bir şeylerin varlığını duyma, işin en önemli yanıdır. İnsanın estetik faaliyetleri geliştikçe eşyalar, varlık ve simgeler dünyasında yaşamaya başlar. Beş duyumdan biri olan gözün kapsadığı duyumlar, aydınlık, karanlık, renkler, hacimler, biçimler, uzaklıklar gibi en temel kavramlarını, zihnin estetik

perspektifi içine alır. Bu kavramlardan oluşan bir konuyu, sanatçı kafasında oluşturamamışsa, yani sanatçı bir konuyu tam anlamıyla incelememişse, konuyu kağıt üzerine ne kadar güzel çizerse çizsin, çizim göze ne kadar hoş görünürse görünsün, model sağlam algılanmadığından ortaya sağlıklı bir desen çıkmaz.

Yaratıcılık daha başlangıçta, sanat konusu olmazdan önce, insanın psişik yapısıyla gerçekleşen bir işlemdir. Yalnız figürlü sanat konuları değil, en soyut yaratmalar bile, daha önce görüntüsü ve biçimleri mevcut olan malzemeye dayanmaktadır. Seyircinin de algılama işlemi, çevredeki eşya ve olayların, bünyeleşmiş bütünler halinde kavranmasını sağlayan psikolojik bir olaydır. İnsan gözü çevresindeki olay ve eşyaları algılamak, her zaman fotoğraf makinesi gibi çalışmaz. Özellikle büyük sanat eserleri; yalın bir uyarıcı olmaktan çok, karmaşık ve kavranması zor, değişik sembollerle zenginleştirilmiş ürünlerdir. Eserde beliren kültür faktörünün ağırlığı, izleyici tarafından çözümlenirken; doğadaki modele nelerin eklendiği, nelerin abartıldığı veya vurgulandığı dikkatle ele alınmalıdır. Çünkü, eser, seyirci tarafından biçimi aracılığı ile algılanır. Bu durumda, sanatçıyla seyirci arasındaki titreşimin açıklanabilmesi, bir bakıma, algılanmakta olunan konu ile ona katılan kültürel unsurların belirleyiciliği arasındaki salınımda ve ilişkide düğümlenmektedir.

Hangi çağda olursa olsun, sanatçı da, seyirci de bir görme ve idrak etme eylemine girer. Bu bakımdan algı kavramı ve ona eklenen unsurlar, sanat psikolojisinin önemli sorunları arasındadır.

12. Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramı, içinde taşıdığı anlam bağlamında, değişik şekillerde tanımlaması yapılmış bir kavramdır.

Torrance yaratıcı düşünmeyi şöyle tanımlamaktadır. “Boşlukları, rahatsız edici eksik öğeleri sezip bunlar hakkında düşünüyü ya da varsayımlar kurmak, bunları sınamak, sonuçları karşılaştırmak ve olasılıkla varsayımları değiştirip yeniden sınamak”

Barlet ise yaratıcılığı “ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma”, olarak tanımlamaktadır.⁽⁹⁴⁾

Yaratıcılık, genel bir tanımlama ile bilinenlerden yeni olanı çıkarmak, özgür sentezler yapmak, sorunlara farklı çözüm yolları bulabilmektir. Benzer bir tanımlamaya göre de daha önce bilinen bilgileri değişik durumlarda kullanabilme, bu bilgilerden hareketle değişik durumlara uyum sağlayabilmedir. Bu yalnızca bilim, sanatsal süreç ya da yaşamın her hangi bir alanına yönelik bir yeti olmayıp, insan yaşamının her döneminde ve tüm yönlerinde yer alan doğuştan gelen bir yetidir. Çeşitli nedenlerle körelmiş olsa bile eğitimle gelişebilir. Yaratıcılığın bilim ve teknikle uğraşanlara, buluş yapanlara özgün bir yetenek olarak değerlendirilmesi ve sıradan insanların bu süreçte değerlendirilmemesi yanlıştır.⁽⁹⁵⁾

Yaratıcılık çok boyutlu düşünen bir usun ürünüdür. Tıpkı yetenek gibi, zeka gibi yöneldiği alanlar yoğunluk bakımından kişiden kişiye değişir. Kimi insanlar ötekilere göre daha çok ya da daha az yaratıcıdır. Kimi insanlar, bazı alanlarda diğer insanlara göre daha yaratıcı ya da az yaratıcı olabilir. Bireylerin bu yaratıcı davranışlarındaki farklılıkları, doğuştan gelen özelliklerine, yaşam alanlarına, eğitim ve öğretime bağlıdır. Buna bağlı olarak yaratıcılık konusunda, insanları kategorize etmenin, hele burada çocuklar söz konusu ise, kesinlikle sağlıksız sonuçlara yol açacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

12. 1. Yaratıcılık ve Sanat Eğitimi

Yaratıcılık süreci, tüm duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde her türlü çalışma ve uğraşın içerisinde vardır. Yaratıcılık, yalnızca sanatsal süreçlerde ya da sanat eğitimi ve öğretimine ilişkin etkinliklerde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının ve insanlığın evriminin tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir. İnsan tarafından tamamlanmış her işte yaratıcılık temel bir öge olarak bulunmaktadır.⁽⁹⁶⁾

Yaşamın olabildiğince hızlandığı, bundan yüz yıl önce bir yılda yaşanan yaşantıların, günümüzün neredeyse bir gününe eşit olan baş döndürücü bir hızda gelişme ve değişimlerin sürdüğü çağımızda, insanın, bir bütün olarak bu hayat tarzını sindirmede, uyum sağlamada, insani özelliklerinden olan duyuşsal özelliklerini de koruyarak, sıkıştırılmış zaman aralıklarında çok şeyi birden yaşayabilmesi, bireysel özelliklerinden olan yaratıcılığın eğitimle geliştirilmesi ihtiyacı her gün daha çok hissedilir hale gelmiştir.

İnsanların geleceği için her alanda yaratıcılığa gerek vardır. Toplumların sorunları çözebilmesi, kalkınması yaratıcı bireylere bağlıdır. Kısa sürede çok seçenekli ya da seçeneksiz gibi görünen sorulara ve sorunlara farklı boyutlarda bakabilen, öneriler ve çözümler getirebilen her yaşta insanlara gereksinim vardır.⁽⁹⁷⁾

Baş döndürücü bir hızla yaşadığımız bu çağda ve gelecek on, yirmi ya da otuz yıl sonrasının gelişmelerini ve yaşamları düşünecek olursak, bireysel davranışları, değerleri, ilişkileri tam olarak tahmin edemezsek de, insani değerlerin, yaratıcı bireylerin, gelişmelere paralel olarak, uyum sağlayabilmeleri için bu anlayış doğrultusunda, eğitim programlarının oluşturulması ve bu bağlamda yaratıcılığın kesinlikle ve önemle dikkate alınması ihtiyacı kaçınılmaz olarak kendini hissettirmektedir.

Yaratıcılığın gelişmesinde ailelere ve okul öncesi eğitimle ilgilenenlere de önemli sorumluluklar düşer. Evde, yuvada, okulda, çocuk bahçesinde, oyunda çocuk hayal

gücü ile nesnelere farklı fonksiyonlar verir. Ortalığın bozulması gerekçeleri ile büyüklerin çocuklara engel olması, yasaklı bir dünyanın varlığını gösterir. Böyle bir dünyada çocukların hayal kurması, geliştirmesi ve bunu oyun ortamında yaratıcılığa dönüştürmesi mümkün değildir. Oysa yaratıcılık çocukların çevrelerini kendilerine göre yorumladıkları her yerde ortaya çıkar.⁽⁹⁸⁾

Hilal Özcan'ın 2002 yılında yapmış olduğu “Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resim-İş Eğitimi İle Geliştirilmesi Yöntemleri” konulu yüksek lisans tez çalışması sonucu; çocuk resimlerinde yaratıcılığın olduğu, ve sanat eğitimi ile geliştirilebileceği, ancak bunun için kullanılan yöntemin çok yönlü olması yargısına vararak, aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır.

Yaratıcılık kavramı ve sanat eğitiminin uygulanması konusunda büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar çözüme kavuşturulmadığı sürece sanat eğitimiyle çocuğun yaratıcılığı geliştirilemeyeceği gibi, aksine çocuğun yaratıcılığı engellenebilir de. Bu açıdan yaratıcılığın önemi kavranarak sanat eğitiminde gerekli olan düzenlemeler yapılmalıdır. Yaratıcılık kavramının yaygın olarak yanlış bir anlamda kavranmasının yol açtığı karmaşanın giderilmesi için bu konu gündeme getirilmeli, yaratıcılığın yalnızca sanat alanına ait bir kavram olarak algılanmasını engellemek amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuk resimlerinde yaratıcılığın gelişmesi için kapsamlı olarak verilmesi gereken sanat eğitimi ile ancak bu alanda ilgisi ve yeteneği olan çocuğun yaratıcılığının gelişeceği göz önünde bulundurulmalı, çocuğun ilgi ve yeteneği doğrultusunda sanat eğitimi verilmelidir. Bu açıdan çocuğa yaratıcı düşünme yollarını öğretmek, çocuğun hayatının her alanında yeni ve özgün düşünceler üretmesini sağlamak olacağından, sanat eğitimi yalnızca sanat dallarına özgü bir eğitim alanı olarak değil çocuğu hayata hazırlayan bir eğitim olarak düşünülmelidir.

Çocuğu hayata hazırlayacak olan yaratıcılık eğitiminde tek bir yöntemle amaca ulaşmaya çalışmak mümkün değildir. Bundan dolayı sanatın genel disiplinlerine dayalı

olarak düzenlenmiş yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Böylelikle çocuk sanatın temel kavramlarını kavrayacak, gerekli bilgi donanımına sahip olacak, özgür düşünmeyi öğrenecek, özgün düşüncelerini hayatın içinde her alanda ortaya koyabilecektir.⁽⁹⁹⁾

Ülkemizde genel eğitim içerisinde izlenen programın, farklı düşünüşlere, yeteneklere sahip olan bireylerin bütününe ulaşması gerekmektedir. Amaç ve ilkeleri bu doğrultuda belirlenen eğitimle, öğrencilerin farklılıklarına rağmen onlara, birey olarak ulaşılması mümkündür.

Yaşantılarımızın her alanını kapsayan yaratıcılık bir çok alanda geliştirilebilir. Ancak, sanattaki yaratıcılığın vazgeçilmezliği bir de eğitim söz konusu olunca, bireyin gelişiminde yaratıcılığın ne kadar önem kazandığı ortaya çıkıyor.

12. 2. Yaratıcı Davranış ve Sanatsal Yaratma Süreci

Yaratıcı davranışın temeli, Kırıñoğlunun “Sanatta Eğitim” adlı kitabının “Yaratıcı Davranışın Temeli Yaratıcı Us” bölümünde, 173-174. sayfalarda aşğıdaki gibi belirtilmiştir.

Her yaratıcı süreçte üç bileşen vardır. Bunlardan birincisi duyular, ikincisi imge, algı, bellek, imgelem, kavram gibi ussal süreçler, üçüncüsü de bu ussal süreçte işlenen malzemenin dışa vurumu yani anlatımıdır.

Duyular ussal malzemenin toplanmasında önemli bir araçtır. Gözümüzle görür, kulağımızla işitir, parmaklarımızla dokunarak duyumsarız.

Duyular arasındaki iş bölümü birinin işlevini ötekinin üstlenemeyeceği kadar kesindir. İnsan usunun bir toplar damarı gibi işlev gören duyular, insanın bütün öteki yetileri gibi eğitimle gelişir. Görmek bakmanın yetkin bir biçimidir. Karmaşa içinden

düzeni, nitelikliyi görerek ayırmsamak öğrenilerek kazanılır. Bu nedenle denilebilir ki, insan duyuları bakımından kimi kapasitelerle doğar. Bu kapasitelerin yeteneğe dönüşmesi niteliklerin ayırmsanması biçiminde olur. Bu da; 1- Kültür değerlerinin kişiye sunulmuş biçimine, 2- Bu değerleri anlamada gerekli ön bilgilere, 3- Her duyunun kendi başına ayırmsama özelliğine bağlıdır.

Kişi büyüdükçe ve öğrendikçe, duyularını da daha yetkin olarak kullanır. Çevredeki karmaşık ve gizli nitelikleri ayırmsar; seçer, ayıklar, görür.

Duyular aracı ile elde edilen ilk malzemeler imgelerdir. İmge önce gözde belirir. Buna retinal imge denir. Sonra bu imgelerden kimileri daha sonra hatırlanmak üzere bellek depolarına gider. Bunlarda bellek imgeleridir. Bir de canlı ya da silimsiz imgeler (eithetic image) vardır. Bunlar görüldükleri anda, oldukları gibi saklanırlar. Canlı imgeler uzun süre görüntülerini usda koruyan imgelerdir. Kimi çocuklarda ve sanatçılarda görülen bu özellik görülenin us gözünde capcanlı saklanabilme kapasitesi olarak tanımlanabilir.

İmgeler birleşerek algıyı oluşturur. Algı bir nesneye ilişkin geçmiş deneyimlerle elde edilen imgelerin yenileriyle birleşerek o nesnenin tanınmasıdır. Bir başka deyişle algı, bir nesnenin doğrudan duysal süreci izleyen ilişkilerdeki niteliklerin, özelliklerin ayırmsanmasıdır. Demek ki algı tek düze bir tanıma olayı değil, yaratma işleminde etkin rol oynayan seçici ayıklayıcı bir olgudur.

Algılar birleşerek kavramları oluşturur. Kavramlar yaygın biçimiyle genel ve soyut olarak bilinir. Bu nedenle eşyanın niteliklerine, özelliklerine ilişkin kavramların varlığı çoğu kez düşünülmez. Oysa sanatsal yaratmada eşyanın niteliklerinin renk, biçim, doku, uzam (boşluk) gibi değerlerin ayırmsanması daha sonra bu değerlerle yeni bir bütünlük oluşturulması niteliksel ve somut kavramlara bağlıdır. Bir çok soyut düşünceyi görsel olarak somutlaştırarak anlaşılır hale getirmez miyiz? Sanatçılarındaki yaptığı bundan ayrı bir durum göstermez. İpşiroğlu: “Somut düşünce aşamasına uzun

sürekli bir eğitimden sonra varılmıştır. Sanatın özellikle resim sanatının bu eğitimde payı büyüktür. En soyut düşünceyi bile somutlaştırma, elle tutulur gözle tutulur hale getirme alışkanlığını Batılı bu sanattan öğreniyor der.⁽¹⁰⁰⁾

Somut kavramlar da tıpkı sanat yapıtı gibi yaratıcı usun ürünleri olarak tanımlanır. Yine bu kavramlar, çevrenin karmaşık ve değişken yapısı içinde düzeni yakalama çabasının ürünleri olarak adlandırılır.

Demek ki, duylardan usa doğru gelişen süreç içinde bütün malzemenin temeli; duylar, algı ve kavramlardır. Bu nedenle yalnız sayısal, sözel, soyut değil somut ve niteliksel kavramlardan da söz etmek olanaklıdır. Bu bağlamda, hatırlama, çağırışım usun öteki önemli işlevleridir.

Bu işlemlerde duygu yine yaratıcı süreçte usun denetlediği etkin bir faktördür. Duygunun denetimsiz dışı vurumu hiçbir zaman sanat olarak tanımlanamaz. Sanatsal taraticılıkta duygu ve özdeşleşme, us ile yüreğin birleşmesidir.

Duyular ve algı yolu ile elde edilen malzeme bellekte depolanır. Bellek depoları en yakından derinlere doğru giden ayrı bölgeler olarak düşünülürse hatırlama işlemleri kimi zaman çabuk kimi zaman geç, kimi zaman da hiç beklenmedik bir anda olabilir. Demek ki hatırlama, çağırma usun bir başka önemli işlevidir. Hatırlanan ussal malzeme imgelem yolu ile birleştirilip ayrıştırılarak kişiyi birtakım sonuçlara götürür. Somut ya da soyut kavramsal düşünme, soyut ve somut düşünme, değerlerle düşünme (Ecker, Dewey) imgesel düşünme (San) ve algısal düşünme (Arnheim) usun değişik boyutlarında yer alan değişik düşünme biçimleridir.

Sanat yaratma sürecinde üçüncü aşama anlatımdır. Bu; ussal malzemenin görselleşmesi, ürüne dönüşmesidir. Her sanat yapıtı bir anlatımdır. Görsel sanatlarda resim, heykel, özgün baskı resim, dokuma, seramik v.b. her sanatsal form bir anlatımsal

yapı oluşturur. Ürün ortaya çıktığında, yapının kendisi de duyuşal bir malzeme olarak kültür çevresine katılır.

Her sanat formu her düşünceyi, her duyguyu ve her kavramı anlatmaya uygun gelmeyebilir. Kimi görsel, kimi işitsel, kimi devinimsel ya da dokunsal anlatıma uygundur. Sanatçı anlatımına en uygun sanat formunu özgür isteği doğrultusunda seçer. Yaratıcılığını o form içinde sürdürür.

Kırışoğlu yaratıcı sürecin oluşumuna katkısı olan üç bileşenin varlığını belirtiyor. Bunları özellikleri ile tekrarlırsak; birincisi duylardır. Duyların bir araç olarak ussal malzemenin toplanmasındaki önemi ve bu duyların, eğitim ile gelişebileceğini belirtiyor.

Kırışoğlu; yaratıcı sürecin önemli diğer bileşeni olan imge, algı, bellek, imgelem ve kavram gibi bileşenleri de ussal süreçler olarak belirtiyor. Duylar yoluyla elde edilen ilk malzemeler imgelerdir. İmgeler birleşerek algıyı oluştururlar. Algılarda birleşerek kavramları oluştururlar. Algının tek düze bir tanıma olayı olmadığı, bir nesneye ilişkin geçmiş deneyimlerle elde edilen imgelerin yenileriyle birleşerek o nesnenin tanınması olayı olduğu ve yaratma işleminde, sürecinde etkin rol oynayan seçici, ayıklayıcı bir olgu olduğunu belirtiyor. Algılar birleşerek kavramların oluşumunu sağlar. Kavramlar genel ve yaygın olarak soyuttur doğal olarak eşyanın niteliklerine, özelliklerine ilişkin düşünsel olarak ele alınmazlar. Sanatsal yaratmalarda bu nitelikler ve özelliklerin ayrımsanması daha sonra bu değerlerle yeni bir bütünlük oluşturulması niteliksel ve somut kavramlara bağlıdır.

Sanatsal yaratma süreci tıpkı bilimsel örneklerinde olduğu gibi bir sorun çözme sürecidir. Ancak burada düşünme malzemesi değerlidir. Sanat bu değerlerle düşünen usun ürünüdür. Sanatsal süreç, ister usta bir tasarımla tasarlınsın, ister malzeme üzerinde düşünülerek gelişsin, Dewey'in deyimıyla "*Deneysel bir davranıştır*"⁽¹⁰¹⁾

12. 2. 1. Okulda Yaratıcılık

Genel anlamda sanat eğitiminin temelinde yatan, amaç olarak yaratıcı davranışın geliştirilmesi olayıdır. Yaratıcı davranış geliştirme anlayışıyla değerlendirdiğimizde, hangi tür davranışın yaratıcılık belirtisi olduğunu ve nasıl bir eğitim anlayışı ve tekniği ile geliştirilebileceğini nasıl anlayacağız?

Tüm yaratmalar gibi sanatsal yaratmalar da kendiliğinden gerçekleşemez. Kalıcı ve sürekli yaratıcılık sanatsal öğrenme ile olur. Bu öğrenmenin temeli de sanat eğitiminin başladığı dönemlerde oluşur. Bu nedenle eğitimin başlaması ile birlikte çocuğun yaptıklarının değil, yaptıklarından hareketle ne yapması gerektiğinin dikkate alınması ve sanat eğitiminin süreklilik göstermesi yaratıcı süreç için önemlidir.⁽¹⁰²⁾

Genel anlamda sanat eğitiminde yaratıcı davranış gelişimi için, amaçların doğru tespit edilmesinin önemi ve eğitiminin sürekli olması gerekir.

12. 2. 2. Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler

Sanat tarihçisi Halen Gardner, kendisine ve geleceğe güvenini kaybeden kuşakların geçmişi geleceğe yeğlediğini söyler. “Bu kuşaklar, yeni ya da olağan dışını salt yeni oldukları için dışlarlar, geçmişe olan körü körüne bağlılıkları yeni başlangıçları yaratmayı da algılamayı da ketler” der⁽¹⁰³⁾

Aşırı mükemmeliyetçilik yapılan işi bir türlü yeterli yetkinlikte ve değerde bulamama yaratıcılığı engelleyen önemli etmenlerden bir başkasıdır.⁽¹⁰⁴⁾

Kırıoğlu sınıf ortamında yaratıcılığı engelleyen unsurları şu şekilde sıralamaktadır:

1- Çocuğun ilgi ve istek duymadığı konu ve gereçlerle çalışmaya zorlanması: Ancak, bu her zaman engelleyici bir neden sayılmamalıdır. Çünkü yaratıcılık öğretiminin

sürekliliğini engelleyecek boyutta her şeyin çocuğun isteğine bırakıldığı zaman da engellenir. Öğretmen her iki durumu da bilerek bireysel gereksinimleri dikkatle izlemeli ve ona göre bir tavır ortaya koymalıdır.

2- Öğrenci her konuda bilgilendirilmeden çalışmaya geçilmesi: Burada teknikten sanatsallığa kadar her konu da öğrencinin bilgilendirilmesi yer alır. En yalın biçimiyle fırçayı nasıl kullanacağını, boyayı nasıl süreceğini, renklerin yan yana gelişlerindeki etkileşimi bilmeyen öğrenciden yaratıcı ürün vermesi beklenemez.

3- Öğrencinin yaratıcılığa temel olan kaynaklardan yoksun oluşu: Görmek yaratmanın bir koşuludur. Estetik zenginlikten yoksun, kültür kaynakları sınırlı bir çevreden gelen çocuktan daha varlıklı çevreden gelenler gibi yaratıcı olması beklenemez.

4- Araç, gereç ve çalışma ortamının yetersizliği.

5- Sınıf kalabalığı, mekanın darlığı, öğretmenin her öğrenciye yeterli ilgiyi gösterememesi.

6- Çalışma süresinin sınırlılığı ve azlığı.

7- Çevredeki kültür kaynaklarından yeterince yararlanma fırsatını çocuğa verilmemesi (müze, galeri v.b.)⁽¹⁰⁵⁾

Yaratıcı davranışın olumsuz yönde etkilendiği diğer bir unsur da televizyon, elektronik oyunlar gibi etkenlerdir. Özellikle ülkemizde bir takım teknolojik yenilikleri, amaca uygun olmadan, hazmedmeden kullanma, tüketme kültürü, yanlış ve olumsuz anlayış ve yaşantıları beraberinde getirdiği gibi, öncelikle eğitim çağında olan çocukların, yaratıcı davranış gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Görsel alan içinde yer alan, çalıştığı her saat içinde kendisi ile iç içe olduğumuz televizyonun yaratıcılığa etkisi öteki etmenlerden çok daha fazla ve yaygındır. ....Televizyona kişiyi edilgenliğe iten bir öge olarak yaklaşanlar özellikle bu aracın okuma, düşünme, tartışma ve yaratma yetilerini körelttiğinde birleşirler.

Televizyonun;

bir mozaik kültürü yarattığı (Moles, 1971), olumlu karşılansa bile, görsel işitsel boyutlarda kişiyi boğuntulara uğrattığı bir gerçektir. Hele kimi program içerikleriyle “Kitsch kültür” diye adlandırılan zevksizlik estetiği geliştirdiği düşünülürse zararın yalnız edilgenlikle sınırlı kalmadığı kolayca anlaşılır.⁽¹⁰⁶⁾

12. 2. 3. Okullarda kuram ve uygulama ilişkisi

Okullarda sanat eğitimi derslerinde, özellikle ilköğretim okullarında öğrencilerin uygulamalı çalışmalardan zevk aldıkları bilinen bir gerçektir. Özellikle birinci kademe öğrencilerinin sanat dersleri dışındaki derslerde bile, duyuları, sezgileri (dokunma, koklama, hareket ettirme, bozma, çizim yapma, boyama, katlama, buruşturma, yırtma, kesme, vb.) ile öğretim sürecine katılımları sonucunda, etkili ve kalıcı öğretimin yanı sıra, yaratıcılığın ve yaratıcı davranışın geliştirilmesi, bu gün artık kabul edilen bir gerçektir. Ancak bu tür uygulamalar için öğrenci sayısının fazlalığı bir engeldir.

Bu doğrultuda yapılan uygulamalar yaratıcılığın, dolayısı ile yaratıcı davranışların gelişimine olumlu katkı sağlar. Diğer derslerindeki kuramsal bilgilerden zaten yeterince bunalan, bazen de okulu bir yük gibi gören, istemeden, zorunluluk gereği eğitime katılan öğrenciye, kuramsal ağırlıklı sanat eğitimi anlayışı ile yaklaşımların yaratıcılığı olumsuz şekilde etkileyeceği kaçınılmaz bir gerçektir.

Görsel anlatımda yaratıcılığı engelleyen bir başka etmen “kuram”ın “uygulama”nın önüne geçmesidir. Resim-iş öğretmenleri bu noktayı çok yakından

bilirler. Kimi sanatsal sorunlar öğrenciye ne kadar sözle anlatılırsa anlatılsın uygulama olmadan sorun aşılmaz ve çözülemez. .... Demek ki, sanat öğretiminde ve yaratıcı çabada temel; çizgidir, resimdir, çatkıdır, özetle uygulamadır.⁽¹⁰⁷⁾

12. 2. 4. Yaratıcılıkta Davranış Özellikleri ve Güdümsel Etmenler

Yaratıcılığı engelleyen etmenlere karşın kimi davranışların yaratıcılığı olumlu yönden etkilediği, kimi etmenlerin de güdümsel işlev üstlenerek yaratıcılığı geliştirdiği görülür.

Bu davranışları şöyle sıralayabiliriz:

1. Düşünmekten hoşlanmak: İmgesel, kavramsal, derin, tartışmalı ve değerlerle düşünmek, hangi tür olursa düşünme, yaratıcı davranışın belirgin özelliğidir.
2. Kişinin bütün benliği ile üretim sürecine girmesi, bir başka deyişle işe kendini adanması: Bu davranış gerçek anlamda düşünmenin uygulamaya konmasıdır. Yaratıcılıkta iki davranıştan söz edilir; birincisi yaratma isteğini ve coşkuyu içeren “Dionisos” su davranış, ikincisi de bu coşkuyu bir yapıtta somutlaştıran “ Apollon” su davranıştır. Demek ki düşüncenin ürüne dönüşmesi hem coşkusal ve hem de düşünsel bir katılımı gerçekleştirmektir.
3. Gelenek dışı özgür davranmak ve riskleri göze almak: Düşünmede ve yaratmada yeni olanı, sonucunda hayal kırıklığı olsa bile denemeye çalışmak. Ancak bunu çok kolay almadığı özellikle toplumumuzun değer yargılarını dikkate aldığımız zaman daha da zorlaştığını ifade edebiliriz. Çocuklarımızı elbetteki koruyacağız. Kültürümüzü, değerlerimizi, tarihimizi vb. ayrıca manevi değerlerimizi, sahiplenme duygusunu elbetteki kazandırmamız lazım. Bunları yaparken onların kişilik özelliklerini dikkate alarak, doğuştan getirdikleri merak ve cesaret gibi duygularını zedeleden, yaratıcılığına darbe vurmadan yapmalıyız.

4. Serüvenci davranış: Sonucu belli olmasa bile riskleri göze alarak aramayı sürdürmek.
5. Çevreye, uyumda güçlük çekmemek: Her ortamda sanatsal yaratıcılığa olanak verecek fırsatların aranmasıdır.
6. İçsel güdülemenin varolması: Yaratıcılığın önemli motor güçlerinden biride güdülemedir. Güdülemenin dışsal ve içsel olarak iki şekli vardır. Dışsal güdülemede eğiticinin önemi büyüktür. Burada eğiticinin rolüne bir örnek verecek olursak; “Ne yaptığını anlamadım, bu da ne?” yaklaşım tarzı yerine, “Harika görünüyor; bana biraz bundan söz etsene.” Şeklindeki bir yaklaşım tarzı öğrencide, sanatsal çabalarının takdir görmesi, moral olarak güçlenmiş öğrenciyi cesaretlendirerek yaratıcılığa teşvik edecektir.

Bir diğer ve önemli güdüleme de içsel güdülemedir. Merak duygusu, yaratmanın en önemli unsurlarındandır. Bu doğrultuda sanat eğitiminde bu duyguyu tetikleyen uyarıcılardan faydalanılmalıdır. Çok meraklı öğrencilerle de ilgilenilmeli ve bu doğrultuda rehberlik yapılmalıdır. *Bu bölümde büyük oranda KIRIŞOĞLU'nun “Sanatta Eğitim” kitabından faydalanılmıştır.

12. 2. 5. Yaratıcılık ve zeka

Zeka ile yaratıcılık, hele sanatsal yaratma söz konusu olduğunda, hep ayrı davranışlar olarak düşünülmüştür. “Bir kişinin yüksek zekası yoksa bile, özel yeteneği var” cümlesi, sözel ya da sayısal olmayan zihin karakteristiklerinin, zekadan daha aşağıda “yetenek” olarak tanımlandığını göstermektedir. Çoklu Zeka Teorisini ortaya koyan Gardner'ın bu konuyla ilgili olarak söylediği sözler oldukça dikkat çekicidir: “Mozart gibi beste yapabiliyor musunuz? Yapamıyorsunuz. O halde neden ona yetenekli diyoruz?”

13. Sanat Eğitiminin Tanımı

20. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı, kapsamsal ve genel anlamda, sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Dar anlamında ise okullarda sınıflardaki ve ilgili bölümlerdeki bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar.⁽¹⁰⁸⁾

Sanat eğitiminde vazgeçilmez olan şey, öncelikle bireyselliktir. Yani kısaca sanat eğitimi önce birey için vardır.

Sanat eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yetenek ve yaratıcılığını estetik bir düzeye ulaştırmak amacıyla yapılan çabadır. Sanat eğitimi; gençlere, estetik yargı yapabilme konusunda yardımcı amaçlarken, yeni biçimleri hissedip, eğlenmeyi ve heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi öğretir.⁽¹⁰⁹⁾

Görsel sanatlar; Resim, heykel, mimarlık, grafik sanatlar, endüstri tasarımı, uygulamalı sanatlar, sinematografi, fotoğrafı, moda tasarımı, bilgisayar sanatı gibi oldukça geniş bir alanı kapsar. Bu dalların tümüyle ilgili olarak okulöncesinden yüksek öğretime kadar her aşamadaki sanat eğitimi ve öğretimi ile ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalara “görsel sanatlar” eğitimi ya da yalnız sanat eğitimi demek yeterli olacaktır.⁽¹¹⁰⁾

Bireyin yaratıcılığını geliştirmek için, genel eğitimle birlikte ve bireyin yeteneklerini de dikkate alarak düşünülen yapılanmalara, programlara ve uygulamalarına genel anlamda sanat eğitimi ve öğretimi denir. Sanat eğitimi tanımı olarak geniş bir alanı kapsar. Bütün sanat dallarının birbiriyle ilişkisinin ele alındığı, sanatın düşünsel boyutunun yanı sıra uygulamalı çalışmalara da yer verildiği sanat eğitimi kavramı yine de hala tartışmalara açık olan bir kavramdır.

Sanat eğitimi, yanlış anlamalara neden olacak sanatçı yetiştirmek için verilen eğitim anlamını taşımaz. Sanat eğitim ve öğretimi her birey için gerekli olan bir eğitim alanıdır. Çünkü sanat eğitimiyle duymalarını kullanmayı birey algılamayı da öğrenir, bu da çevresiyle iletişim haline geçmesini sağlar. Çevresiyle iletişim haline geçen birey algıladıkları üzerinde düşünür, eleştirir yorum yapar, kendi öznellik süzgecinden geçirerek ürününü ortaya koyar. Bu yaratma sürecinin motor gücü ise sanat eğitimidir. Bir anlamda sanat eğitimi bireyin kişiliğinin gelişmesini sağlayan bir eğitimidir.⁽¹¹¹⁾

Genel anlamda sanat eğitimi denildiği zaman, güzel sanatların bütün alanlarıyla birlikte düşünülen, okul içi ve okul dışı yaratıcı eğitim süreci akla gelmektedir. Resim-iş, resim dersleri adı altında ülkemizde ilk okullarda sanat eğitimi kapsamında verilen eğitimi, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren de, yeni programla Görsel Sanat Eğitimi adını alarak, sanat eğitimi bağlamında uygulanmaya başlanmıştır. Ancak sanat eğitimi dendiğinde, Görsel Sanatlar Eğitimi ifadesinin yeterli olmadığı eğitimciler ve sanat eğitimciler ile sanatçılar tarafından da belirtilmektedir. Ülkemizde sanat eğitimi denildiği zaman, görsel sanatlar alanındaki eğitim süreci anlaşılmaktadır. Görsel sanatlar alanı içinde olmayan diğer disiplinler, kendi özel alanlarına ilişkin adlarla tanımlanmaktadır. Bu alanlar müzik, edebiyat, bale, tiyatro, opera gibi sanat alanlarıdır. Bu sanat dallarıyla ilgili eğitim, kendi özel alanlarındaki isimlerle anılır, müzik eğitimi ki bu gün okullarda müzik dersi olarak yürütülmektedir.

14. Avrupa’da Plastik Sanatlar Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

14. 1. İngiltere’de Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi

İngiltere’de 1800’lü yıllarda ticari amaçlı açılan tasarım okulları 1852 yılında Güzel Sanat Okulları olarak düzenlenmiştir. Yine 1852 yılında ilkokullarda başlatılan çizim dersleri endüstriye eleman hazırlarken bir yandan da Uygulamalı Sanat Okullarına temel olmuştur.⁽¹¹²⁾

Basitten zora yönteminin benimsendiği programlarda; çizgi renk, tasarım; ton ve lekeden önce, iki boyut hacimden önce geliyordu ve estetikten çok yarar ilkesi ön plandaydı.⁽¹¹³⁾

Resim derslerinde 19. yüzyıl boyunca hazırlanan çizim defterleri kullanılmıştır. Bir sayfasında çizilmiş hazır bulunan defterlerin diğer sayfası öğrencilerin kopye etmeleri için boş bırakılmıştı. Yaratıcılık amacı taşımayan bu çalışmalarda amaç çabuk çizim yapabilme olarak belirlenmişti.⁽¹¹⁴⁾

Rousseau, Pestallozi ve Froebel'in görüşleri ve yeni psikolojik yaklaşımlar göz ve el eğitimi yanında bellek ve hayal gücünün de eğitimini gündeme getirirken Catterson, Smit ve Marion Richardson çizgi gelişiminde bellek ve hayal gücünün kullanılmasını önerdiler.⁽¹¹⁵⁾

Çizimin sanat olarak değerlendirilmesi 1951'lere kadar, Güzel Sanat Okullarında sürdürülmüştür.

1970 yılında Dick Field sanat eğitimi ve sanat eğitimcisi yetiştirme yöntemlerini sorgularken; sanatta bireysel yaklaşımlardan öte bir sanat anlayışının geliştirilmesi ve sanat eğitimcisi yetiştirmenin önemi üzerinde durdu.⁽¹¹⁶⁾

Müfredat merkezli, çocuk merkezli, çok kültürlü eğitim kavramları üzerinde tartışılırken, Sanat ve İş Eğitimi kavramı Sanat ve Tasarım olarak değiştirildi. 1998 yılında yapılan eğitim reformu müfredat merkezli programı esas aldı ve sanat okulları yeni programlar geliştirdiler.⁽¹¹⁷⁾ 1990'lı yıllarda oluşturulan Ulusal Sanat Eğitimi Komisyonu ise ulusal bir sanat programı hazırlarken el sanatları ve gösteri sanatlarından da yararlanılmasını, eleştiri, müzelerden yararlanma ve tasarımın ağır bastığı bir eğitimin yaygınlaştırılmasını istedi.⁽¹¹⁸⁾

Plastik sanat veya tasarım alanlarının herhangi birinden lisans diploması alan kişi, sanat öğretmeni olmak için 36 haftalık bir lisans üstü eğitimden geçer. Bu süre içinde eğitim teorileri ve sanatla ilgili konularda yetişirler.⁽¹¹⁹⁾

Eğitimci adaylarının aldıkları dersler şunlardır⁽¹²⁰⁾

1. Sanat Dersi Yöntemi

a- Genel eğitim veren tüm okullarda sanat eğitimi yöntemleri

b- Sanat ve yaşam

c- Birey ve toplum ilişkileri

d- Okulların donanımı ve düzenlenmesi

e- Sanat, ekonomi ve endüstri ilişkileri

f- Sanat eleştirisi ve eleştiri yöntemleri

g- Sanat tarihi

2. Genel ders uygulaması(Laboratuar sınıflarda)

3. Ses oluşumu ve konuşma eğitimi

4. Sanat ve iş eğitimi uygulaması (Laboratuar sınıflarda)

5. Sanat eğitimi yöntemleri ve tarihi

6. Psikoloji

Aday, eğitim teorileri ve sanatla ilgili konularda yetişirken; müze ziyaretleri, öğretmenin rolü, iletişim, öğretim kaynakları, uygulama okulunun bulunduğu çevreye yönelik çalışmalar, uygulama yapılan okuldaki sanat eğitiminin analizi, müfredat ve günlük planlara yönelik çalışmalar ödevler halinde hazırlattırılır.

Sanat eğitimcisi adayları bu süre içinde her Cuma günü, sanat eğitimi bölümlerinde toplanarak eğitim-öğretim sırasında ve uygulama anında karşılaştıkları özel durumları görüşerek, danışman öğretmenlerin denetiminde tartışır. 36 hafta sonunda uygulama yaptıkları okullardaki öğrencilere yaptırdıkları çalışmalarını ve kendi dosyalarını sergilerler. Uygulama anında yapılan değerlendirme bu aşamada da devam eder. Başarılı olan adaylara Sanat ve Tasarım Öğretmenliği Sertifikası verilir. Bu

şekilde göreve başlayan öğretmen iki yıl boyunca okul yönetimi ve mezun olduğu bölüm tarafından izlenir. Başarısız olanlar verilen olumsuz bir raporla görevden alınır.⁽¹²¹⁾

14. 2. Almanya’da Plastik Sanatlar Sanat Eğitiminin Gelişimi

Rönesans öncesinde Avrupa’nın diğer ülkelerde olduğu gibi Almanya’da da sanatçılar usta çırak ilişkileri içinde yetişiyordu. Sanat yetiştirme üzerine yapılan uzun süreli tartışmalar sonunda 1550 yılında İtalya’da heykeltıraş Baccio Bandinelli’nin kurduğu akademiden uzunca bir dönem sonra, 1662 yılında Almanya’da ilk akademiği Sandrart, ve Berlin akademileri kuruldu. Klasizmin başlaması ve akademilerin antik sanat ve mitolojiyi esas alan öğretim programı izlemeleri çok sayıda akademinin açılmasına neden oldu.

Dresten Akademisi iyi sanatçı yetiştirmenin o ülke için şeref olacağını savunurken, zamanla devlet otoritesinin akademiler üzerinde artması ve sanat koruyucularının tarihi ve mitolojik konularda sipariş vermeleri çok sayıda sanatçının akademiden uzaklaşmasına neden oldu.⁽¹²²⁾

18. yüzyılda meslek sahibi olmak üzere alınan eğitimde resim ve çizim meslek için gerekliyse, ön eğitim içerisinde resim dersleri bulunurdu. Ressam yetiştiren akademilerdeki eğitim buralarda da uygulandı. Baskı olarak hazırlanan çizim ve modeller, alçıdan insan organları çizdirildi.

Humbolt ve Goethe’nin etkileriyle oluşan Nazaren grubunun anti akademik bir tutumla sanatçı yetiştirmede yeni reformlar istemeleri üzerine Dusseldorf akademisinde öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda gelişmesini öngören bir yönetmelik hazırlandı ve kısa sürede Avrupa’nın iyi sanatçı yetiştiren kurumu haline geldi.⁽¹²³⁾

19. yüzyıl başlarında ilkokullarda ve öğretmen yetiştirilen kurumlarda da değişiklik yapıldı. Düzenlenen seminerlerde halk eğitilirken Humbolt’un tavsiyeleriyle

resim dersi her eğitim kademesinde seçmeli olarak yer aldı. Yapılan çizim çalışmalarıyla gözün ve elin eğitimi amaçlanmıştı. Çizilen yatay, dikey çizgiler, açılar, geometrik şekiller zamanla gözün doğru ölçmesini ve daha doğru çizim yapmayı sağlıyordu.⁽¹²⁴⁾

1871 de kurulan Alman birliği ile kullanım kullanım sanatlarında daha iyi bir düzey tutturma ve zevkin eğitilmesi gündeme geldi. 1872 yılında Prusya'da, 1874 yılında Saksonya'da resim dersleri ilkokul, orta okul ve liselerin ilk iki sınıfına zorunlu ders olarak girdi. 19. yüzyıl boyunca sanat eğitimi bezeme, geometrik desen çizimleri, kalıplardan çizimler ve perspektif çalışmaları şeklinde verildi.⁽¹²⁵⁾

Stuhlmann, 1878, 1887 ve 1898 yılında yayınladığı kitaplarda resim derslerini öğretmen ve öğrenci yönünden tüm öğretim ve eğitimsel boyutlarıyla açıkladı. Bir kuşak boyunca etkili olan bu kitaplar daha sonra bir felaket olarak nitelendirildi. Bunun üzerine Prusya Kültür ve Eğitim Bakanının isteği üzerine Stuhlmann, doğa, sanat, kullanım aracı ve bilimsellik arasında bir bağ kurmayı amaçladı. Genel eğitim için bir araç olarak resim derslerini temel çizimler olarak düzenledi. 1887 yılıdaki Sanat Eğitimi Hareketi sanat eğitimine, genel eğitim içinde gerekli önemin verilmesini istedi.

1901 yılında Dresten'de görsel sanatlarla ilgili önemli bir kongre yapıldı. Kongre'de Konrad Lange çocuktaki estetik haz almanın yanında, ussal yanın da yetiştirilmesinin ihmal edilmemesini önerdi. 1901 ve 1902 yıllarında resim dersleri için hazırlanan programlarda öğrenci duygularının estetik eğitimi amaçlandı. Bu programlara göre alt sınıflarda geometrik çizimler, üst sınıflarda ise bitkilerin incelenmesi, doğa içinde eskizler, suluboya çalışmaları, bellekten çizim, önceden kalemle çizmeksizin fırça ile boyama vardı. Sanat eserlerini inceleme ve sanat tarihi dersleri yalnızca kız yüksek okullarında verildi. Ancak bu değişiklikler uzun süreli olmadı ve temel çizimler esas olarak kaldı. Yeni olan, çocuğa göre olan formların çiziminde psikolojik boyuttu ve sanatsal düşünce ve yaklaşım eksikti.⁽¹²⁶⁾

1910'lu yıllarda çocuk resimlerini keşfeden Hamburglu resim öğretmeni Carl Götze'nin çocukların resim çalışmalarında özgür bırakılmaları gerektiği yolundaki görüşleri ağırlık kazandı ve çocukların sanat eğitiminin bilimsel temellere oturtulması engellendi.⁽¹²⁷⁾

1910 yılında Walter Gropius (1883-1969) Saksonya Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nun yönetimini ele alarak, Bauhaus Okulu'nu kurma çalışmalarına girmiştir. Almanya'nın en krizli dönemlerinde, 1919 yılında kurulan ve Weimar'de eğitime başlayan bu okul, iş eğitimi temelleri üzerine kurulan ilk sanat okuludur.⁽¹²⁸⁾

Bauhaus Okulu'nun amacı; sanatçıyı, içinde yaşadığı toplumun sosyal konuları üzerinde bilinçlendirmek ve sorumluluk yüklemektir. Sanatın, kitlelerin sorunlarına çözüm getirmesini istemişlerdi. Temel olarak sanatçı ve zanaatkarın yücelmesi görüşünü benimsemişlerdir. Sanatçı ve zanaatkar arasındaki fark kalsın, ressam, mimar, heykeltıraş, el sanatlarına geri dönsün ve hep birlikte tasarlama yapılınsın görüşü ileri sürülmüştür. Yani atölyeler, araştırma laboratuvarları gibi endüstriye uygun modüller hazırlama her türlü eleştiriye açık olmalıdır.⁽¹²⁹⁾

14. 3. İtalya'da Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi

18. yüzyıldan sonra kurulan Akademiler ve Sanat Okulları, Rönesans'ın getirdiği klasik çalışma programını yaydılar. Sanat tarihi, geometri, perspektif, estetik, anatomi gibi dersler ressamın bilimsel yaklaşımını zenginleştirdi. Akademilerde gençlere verilen konular hep tarihten Yunan mitolojisinden seçildi. Atölye çalışmalarında canlı modelden çizim, etüdlerinin anatomi kurallarına uygun olması şart koşuldu. Öncelikle usta sanatçılardan röprodüksiyonlar yapıldı. Rönesans sanatçıları bilimsel araştırmaları, sanat çalışmaları ile birlikte yürütmeyi başaramışlardı. 19. yüzyıldan bu yana çok değişen çalışma ve yetiştirme şartları çağdaş sanatçıyı kendisiyle baş başa bıraktı. Usta atölyelerinin yerine Akademiler, sanat öğretimi yapan Okullar, Enstitüler açıldı. Çağdaş ressamlar eski dönemlerde olduğu gibi ustanın atölyesini silip

süpürmüyor, anatomi, perspektif öğrenmiyor büyük işlerde yardımcı olarak kullanılmıyordu.⁽¹³⁰⁾

Sanatta ihtişamlı geçmişe sahip İtalya'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak sanat çalışmalarını sürdürür. İtalya'da bütün sanatlar korunur. Kurumlar, arkeoloji çalışmaları, kazılar ve anıtlar sanat eserleri restorasyonu için para yardımını devletten alır. İtalya'da opera ve yerel tiyatrolarda hükümet yardımı alır. Çağdaş ressamalar, bazen kişisel para yardımı ya da burslardan destek alırlar. İtalya'da Güzel Sanatlar Konseyi'de bulunur. Sanat kurumları konusıyla ilgili faaliyet gösteren kuruluşlarda hükümet dairelerine yıllık, toplam faturalarını ve defterlerini sunmak zorundadırlar.⁽¹³¹⁾

İtalya'da, Milli Eğitim Bakanlığı ilk okular için sanat programı içinde resim dersine yaklaşımında, pedagojinin önemle öne çıkması dikkat çekicidir. Bu doğrultuda resim eğitiminin temelinde yatan pedagojik düzenin, yine “resim” (immagine) tanımından türetilbileceği vurgusunu yapıyor ve aşağıdaki detaylı açıklamayla pekiştiriyor.

Resim bir bildiridir, yani bu sayede herhangi bir biçimde iletişim kurmanın amaçlandığı çizim, renk, form vs.nin bir sonucudur. Bu nedenle resim gerçeğin bir biçimde yansımasıdır ki, bu bir kopya değil daha çok bundan bir fikir çıkarmayı bir tahmin yürütmeyi ifade eder.

Resim bildiri olarak tek bir koda yönlendirilemeyecek çok sayıda işaret barındırır; bu şekilde örneğin film veya televizyon resmi sadece resim değil aynı zamanda ses ve söylevdir de. Resmi anlaşılır bir hale getirmek için ve bu şekilde eğitimsel fonksiyonunu güçlendirmek için kullanılan kodların şifrelerini çözebilme dil, ses, hareket, biçim, renk vs.) yetisine sahip olunmalı ve bunların içeriksel iletişimi yorumlanabilmelidir.

Bu dersin amacı direk hareket etme sayesinde anlatımsal ve iletişimsel yeterliliği elde etmek olarak tanımlanabilir. Bu yeterliliğe sahip olmak bir bildirinin ne ifade

ettiğini aktarabilmek ve kendi kültürel çevresinden farklı işaret sistemlerini tanıma anlamını taşır.

Bu bağlamda, resim; müziksel bir ses, yüz ifadesi, konuşma işaretleri vs. olarak dil boyutuna ait olduğundan, burada da iletişimin bir ifadesi olarak sembolleştirme olanağı olarak algıladığımız resim eğitimine dil ve müzik eğitimi vs. ile de eşlik edilir.

Bunun ötesinde resim dersi insan hayatının zenginliğinin sadece çizim sistemleri ile tanımlanmadığı ve ifade edilmediği bunun ötesinde şekiller, renkler, hareketler, vs gibi kendini ifade edebilmede ve iletimde bir dünya da olduğunu açığa çıkarır.

Çocuk, resimleri okuyabilme veya bunları üretebilmede de beceri kazanacak şekilde yönlendirildiğinde iletişimsel yeterlilik kazanılmış olur. Çocuk resim bölümlerini tasarladığında ve gerçekleştirdiğinde, farklı teknik ve ortamların yardımı ile de olsa resimlerin bir anlamı olduğunu ve bilgilerini ikon (görüntüsel gösterge) işaretleri ile geliştirebildiğini çok çabuk kavrar.

Ancak çizim, boyama, modelleme, baskı vs. ile oluşan resimler ile kitle iletişim araçları medyaya ait film kamerası, resim kamerası, sinema filmi vs. gibi teknolojilerden oluşan resimler arasındaki farkın ortaya konulmasına dikkat edilmelidir.

Bu öğrencilere kreatif potansiyelin algılanması ve iletişimsel çabayı kendi kendilerine geliştirmeleri için ve ayrıca teknik araçlar ile oluşturulan yapının sınırlarını algılamaları adına önemli bir farktır.

Resim dersi çocuğun daha ana okulu (kreşte) ortamında kendi tecrübelerini edindiği plastik ve figüratif dillerden meydana gelir. Çocuk kendi duyuusal yetenekleri yardımı ile gerçeğe doğru yolunu açar. Dokunarak ve görerek öğrenir ve algılar. Bu nedenle çevresi ile bu ilişki içerisinde kinetik, estetik tecrübelerine bağlı, yani dokunma

duyusu ve görme duyusu ile öğrencilere farklı elementleri eriterek ve bunlara yeni ve anlamlara dönüştürme imkanı vererek kendilerini ifade kanallarını güçlendirmek önemlidir. Buradaki amaç öğrencilere tecrübelerini kişisel bir biçimde gösterme yetisi vermektir.

Farklı gösterim araçları ile sergilenen tecrübeler yeni bir form ve biçimi yeniden oluşturmadan önce öğrencileri kazandıkları farklı verileri çözmeye, ayırt etmeye ve geliştirmeye yöneltmelidir. İfade olanağından yararlanan her materyal çok değişik olanaklar ile sanatsal bir ortam halini alır.

Farklı gösterim araçları ile tecrübeler edinen öğrenci, yeni durumlarla yüz yüze gelmeye alışır kendi eleştirisel anlayışını artırır ve biçim ve düzenleme yapma yeteneği kazanır. Görsel ifade araçları çocuktan çocuğa ferdi olarak düzenlenir ve artırılır ve bu şekilde kreatif düşünce gelişimine olumlu etki sağlar. Resim (l'immagine) ile ilgili bütün faaliyetler ilk tecrübelerin estetik eğitimini teşvik etmesi yönünde örtüşür ki bu ister anlatımsal- yaratıcılık ister kritik karakterdeki tecrübeler şeklinde olsun.⁽¹³²⁾

İtalya'da ilköğretim okullarında sanat eğitimi derslerini (resim) amaç ve kapsamı da aşağıda belirtilmiştir.

Hedefler ve kapsam

Resim dersi aşağıdaki hedeflere yöneliktir.

Okur yazarlığın ilk aşamasını teşvik etmek, ikonik dilin kritik eğilim olarak algılanması bu esnada ifade yetisi, tecrübe iletimi olduğu gibi şifre çözümü ve resimlerin yorumlanmasını aktif hale getirirken yavaş yavaş iletişim yeterliliğinin verilmesi.

Bütün insanlarda müştereken ve eğitim ile öğretilecek ilgili anlatımsal yaratıcılığın güçlendirilmesi.

Özellikle çevrede bulunan kültür varlıklarının çok yönlülüğüne yönelterek, yani heykel, resim, dekorasyon, sanat, tiyatro, sinema eserleri vs. ile estetik zevkin gelişmesini teşvik etmek ve bunu sanat eserinin “bildirideki” anlatımını artıracak bir biçimde sağlamak.

Çocuk ve çevre arasındaki etkileşim ilişkisi her tür anlatımsal ve iletişimsel faaliyet için temel teşkil eder ki bu her durumda rasyonel ve duygusal tecrübe içeriğini açığa çıkarma ihtiyacından meydana gelir.

Bu durumda bir ilişkiden bahsedilir, bu ilişki ise banal veya retorik stereo tiplerden zedelenmeyen çocuk ve çevresi arasındaki ilişkidir.

Anlatımsal- iletişimsel davranışı teşvik etmek için aşağıda belirtilenler göz önünde bulundurulabilir:

Yaşanan tecrübeler (örn. oyunlar, aile ile yaşanan kutlamalar, dini ve geleneksel toplantılar.)

Kilerin hikayeleri, okunan, duyulan, görülen kişilerin gerçek veya hayali hikayeleri veya hayali hikayeler, hayvanlara ait anlatımlar;

Çevreye ilişkin manzaralar.⁽¹³³⁾

İtalya’da resim derslerine ilişkin materyaller, derse ilişkin ziyaretler ve buna ilişkin gezilere önemle yer verilmektedir.

Kullanılacak araç-gereç, aracın yapısı ve çocuğun gelişim seviyesine uygun ele alınan konu/içerik türü bir bütün olarak düşünülmektedir. Bu doğrultuda spesifik eğitim hedefleri göz önünde bulundurularak belirlenen uygulama biçimleri önerilir. Bunların planlanmasında, daha önce kullanılan çocuğun düşünce yapısına uygun ve basit faaliyetlerden sonra, zamansal durumları da dikkate alarak diğer belirli aktivitelerin uygulanmasına da önem verilmektedir.

1. *Çocuğun üç boyutlu hayalini olduğu gibi materyalle ilgili direk temasını ve kol, el ve parmakların koordinasyonunu teşvik etmek için kum, tebeşir, mum ve farklı oyun hamurları ile kalıp çıkarmak.*
2. *Resim yapmak ve boyamak, ifade etme imkanının bulmak için ve buna ilişkin olarak biçimleri yeniden üretmek için bilgi sahibi olmak adına ayrıca da göz ve ellerin koordinasyonu ve estik düşünceyi teşvik etmek amacı ile uygulanır.*
3. *Kolaj, baskı, kompozisyon ve konstrüksiyon oluşturmak için farklı kökenli materyallerin kullanımı*
4. *Farklı maddeleri (örn. Linolyum) ve kumaşları (frottaj) kopararak ve keserek farklı yüzeyler elde etmek*
5. *Çocuğun kendini kelimeler ile ifade etmesine yardımcı olmak adına ve bu sayede daha iyi bir mekan zamansal yapılandırma prensibi geliştirmek ve direk ve endirek ifade arasındaki farkı açıkça ortaya koyabilmek için çizgi resimler oluşturma örnekleri ile resim ve kelime arasında bağlantı kurmak.*

6. *Anlamalarını yorumlayabilmek için ve mekan yapılarını, resim seviyesini, farklı açıları ve siyah/ beyaz ve renk ve ışığa yaklaşmak gibi diğer kompozisyon bileşenlerini anlamak amacı ile fotoğraflara bakmak.*
7. *Realitenin farklı gösterim biçimlerini karşılaştırmak üzere nesne ve durumları farklı açılardan siyah / beyaz ve renkli olarak poz alarak veya (ani) spontan fotoğraflamak*
8. *Tekrar mekan zamansal yapılandırma prensiplerinde bir gelişme elde etmek için hikaye anlatan ve araştırmaları belgeleyen çizim, fotoğraf ve slaytlardan ardışıklıklar oluşturmak.*
9. *Bildirisini anlamak, kesit ve ardışıklığın anlamını kavramak ve çalışma evrelerini tanımak için filmi sanat aracı olarak tanımak*
10. *Kendi ile paylaşmak ve kendini ifade etmek için küçük filmler oluşturmak.*
11. *Programdan secici bir lektür (dergi vs.) meydana getirmek ve medya olarak televizyonun teknik ve iletişim özelliklerine ilk bir bakış sağlamak üzere televizyon prodüksiyonu ile tanışmak*
12. *Mümkün ise, bilgilerin gösterilmesi ve video kamera ve video teyp kullanımı⁽¹³⁴⁾*

Didaktik bilgiler

“ Resim” ile ilgili faaliyetler de kesin didaktik işlemler gerektirir. Ancak bu esnada çocukça bir ürünün tamamen spontan olması beklentisi içerisinde ve buna müdahale edilmemesi konusu aşılmalıdır. Çocuk sadece her hangi bir biçimde onu çekecek bir konuya yönlendirildiğinde ve uygun materyaller

olduğunda kişisel olarak kendini ifade edebilir. Aşağıda belirtilenler bu gibi durumlarda gerekli olacaktır.

- *Öğrencinin kendini ifade edebilme tecrübelerini motive etmek, organize etmek ve zenginleştirmek için yaratıcılığı teşvik etmeyen yöntem, araç ve modellere dönmekten kaçınılmalıdır (örneğin resimleri tamamlamak veya sadece renklendirmek, şablonlaştırmak gibi);*
- *Çocuğa diyalog ile de yardımcı olarak psikolojik blokajlar ve ifade zorluklarını ortadan kaldırmak için ürettiklerinin içeriği konusunda düşündürmek;*
- *Çocuğun grafik ve plastik gelişim evrelerinin özelliklerini bilmek, sınıflandırma prensibinin hedefini dikkate almak ve diğerlerinin yanı sıra bunu çocuğun gelişim evresine uygun olarak materyal seçimi ile teşvik etmek;*
- *Uygun çok sayıda materyal ve aletleri kullanımına vererek okul ortamına etki etmek ve bu esnada çocuğun ifade olanaklarının, çevreden alınanlar doğrultusunda teşvikleri ölçüsünde çeşitlendirmek;*
- *Uygun anlarda materyallerin ve aletlerin daha iyi kullanımları için gerekli olan her tür bilgi ve önerileri sunmak.⁽¹³⁵⁾*

14. 4. Çekoslovakya Cumhuriyeti’nde Sanat Eğitimi

14. 4. 1. Çekoslovakya’ da eğitim reformu hazırlıkları

Gelecekte sirküler belgelerin hazırlığında ulusal düzlemde yoğun bir biçimde çalışılacaktır, temel eğitim, lise eğitimi ve mesleki eğitim için temel eğitimi ereve programları. Bu belgeler, devlet eğitim programı ile birlikte ek Cumhuriyeti ulusal programından, Beyaz kitap diye anılan (MSMT 2001) ,yeni eğitim ve sirküler politikalarından yeni talimatlarla yola çıkarak düzenlenmektedir.

Bütün okullar için bağlayıcı program olan eğitimin ereve programları, okulun kendi içerisindeki eğitim programlarının uygulanması için çıkış noktası olacaktır. Bu okullarda öğrencilerin belirlenmiş ihtiyaçlarını, eğitim şartlarını ve ilgili okuldaki ve bölgedeki eğitim gelişiminin perspektiflerini etkileyecektir..

14. 4. 2. Temel Eğitim İçin ereve Programı

şu an seçilen elliden fazla pilot temel okullu dikkate alınarak devlet tarafından önerilen bu sirküler belgelerinin okulun kendi eğitim programlarını oluşurmaya uygun olup olmadığı konusuna aşağıdaki metin, belgelerin analizi açıklayacaktır.

Temel eğitim için ereve programı Çekoslovakya okullarında önemli değişikliklere neden olacaktır. Ana katkısı ve anlamı şimdiye kadar dominant olan öğretme yönelimi ve öğrencinin yeteneklerinin ve hazır bilgilerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirilmesi yönünde iletilmesi, kendi başlarına bilgi arama, bunları düzenleme ve aktif bir biçimde kullanma şeklinde olacaktır. şimdiye kadar derslerin çoğunda uygulandığı gibi ders içeriğinin önceden belirlenmiş ve kesin bir biçimde tanımlanmiş “sıralama” şeklinde verilmesi, gelecekte münferit eğitim alanları için belirlenecek ve bilgi, yetenek, alışkanlık, gösterilenin sınıflandırılması ve farklı öğrenme ve pratik aktivitelerin ve durumların uygulanabilirliği şeklinde içerik erevesi halinde verilecektir.

14. 4. 3. Sanat Eğitimi- Raporlar ve Projeler

Eğitim programlarında ustalık (ehil olma durumu) bir çok seviyede görülür. Ustalıklar zorunlu derslerin yöneldiği ana sonucu oluşturur; bunlar genel ve daha geniş uygulanabilir ve öğrencinin hem yaşam boyu eğitimine hem de yaşam ve çalışma alanlarına göz ardı edilemeyecek bir temel oluşturur. Bu seviye ana ehliyetlerde bütün Avrupa'daki ustalıklar ile eşit düzeydedir ve öğrenme, problem çözümü, iletişim, çalışma ve işbirliğini hedefleyen sistemlere sınıflandırılmıştır. Diğer seviyeler kesin ve spesifik bir biçimde eğitim alanlarında ve eğitim derslerinde düzenlenen arzulanan ustalıkları gösterir.

Öğretim ve eğitimin uygun bir biçimde düzenlenmesi farklı seviyelerde yerleşen ustalıklarda olduğu gibi, hedefleri formüle eder. Genel hedefler eğitimin dokuz ana yönünü verir ve öğrencinin eğitim stratejisini benimsemesi ve ömür boyu öğrenmesini motive edecek, kreatif (yaratıcı) düşünecek, mantıklı bir biçimde tasarlayacak ve problemleri çözecek, çok yönlü ve etkili iletişim kuracak, işbirliği ve çalışma olduğu gibi diğerlerinin başarısını kabul edecek, özgür ve sorumlu bir kişilik olarak sunacak; duygusal olarak olgun, insanlara karşı anlaşılabilir ve duyarlı, çevre ve doğaya karşı duyarlı, fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığını geliştirecek ve koruyacak, diğer insanlar ve bunların kültürlerine ve ruhsal değerlerini tolere edecek ve saygılı, gerçek olanaklarını bilen ve bunları yaşamda ve profesyonel düzlemlere dönüştüren şeklindedir. Eğitimin genel bir biçimde düzenlenmesi eğitim alanları ve eğitim derslerine hedefler koyar.

Beklenen ehliyete ulaşmak olduğu gibi eğitim dersleri ve eğitim alanları seviyesi ve ayrıca çekirdek ehliyet seviyesine ulaşmak her bir eğitim dersinin ders maddesidir.

Bunlar bir çok eğitim dersini kapsayan eğitim alanlarında birleştirilmiştir ve bu şekilde ders içeriğini ders ihtiyacına göre kombine etme imkanı sağlarlar.

Toplam olarak dokuz eğitim alanı bulunur bunlar: dil ve dil ile iletişim (ana dili yabancı dil); matematik; bilgi ve iletişim teknolojisi; insan ve dünyası (I basamak öğrencilerine bilginin karmaşık türüne imkan sağlayan geniş olarak ele alınan eğitim alanı) İnsan ve toplum (vatandaşlık, tarih) insan ve doğa (müzik eğitimi, sanat eğitimi ve tiyatro eğitimi (dramatica vychova) eğitim alanının zorunlu olmayan bir parçası olarak); insan ve sağlık, (sağlık eğitimi, beden eğitimi) insan ve çalışma dünyasıdır. Bunun ötesinde eğitim programı temel eğitim içeriğinde değinilen konuları (kesit konular) geliştirme; demokratik vatandaşın eğitimi; kişilik ve sosyal eğitim; çevre eğitimi, medya eğitimi, Avrupa ve küresel ilişkilerde düşünmeye yönelik eğitim ve iç kültürel eğitim imkanı sağlar.

14. 4. 4. Sanat ve Kültür Eğitim Alanında Kavramsallaşma

Sanat ve kültür alanının kavramsallaştırılması diğer eğitim alanlarına benzer bir biçimde eğitimin karmaşıklığından iletilmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkar. Vazgeçilmeyen ve yerine başkası konulamayacak eğitim alanı olarak sanat ve kültür, genel eğitim hedeflerinin ve çekirdek ehliyetlerin gerçekleşmesi için bunlara katılır; buradaki ders

- eğitimin sadece rasyonel algılama yoluna dayalı bilgiler kazanmak değil, bunların algılama, hissetme, yaşama, tasarlama ve fanteziler ile kazanılan tecrübelerle dayandığını algılamaya yol açar,
- bu nedenle; algılama, his, düşünce ve tahminleri ifade etmek ve etkili bir ifade aracı olarak farklı çözüm değişkenlerinin ve uygun sunum biçimlerini bulunmasına yol açar,
- bir sanat eserinin oluşturmak amacı ile bir tür arama, bulma şekli olarak ve insan ve dünya arasındaki ilişkinin ifadesine yönlendirir; iletimin özel bir şekli olarak sanatı kavrama ve anlamaya neden olur. Kelimeler kullanılmadan iletişimin

farklı formları (görsel, akustik, çizimsel) ve bunların bağlantıları ile birleştirmeyi tanıtır,

- sanatın spesifik dilini, insanların iç ve dış dünyasında sübjektif ifade olarak kullanma ilişkisini öğrenir.
- yaratıcı çalışmalarda farklı çözüm seçeneklerini aramada ve orijinal çözüm türlerini zenginleştirmek için grup çalışması geliştirir.
- sanat eserini şekillendirme, yaratıcı aktiviteler ve iletişim yardımı ile öğrencilerin özgür bir fert olarak bilinçlenmesine neden olur,
- sanat ve kültür değerleri hakkında düşünmeye ve bunun insani topluluklar için zihinsel devamlılıkta ne denli önemli olduğunu algılamaya yol açar,
- algılama, duyarlılık, düşünce, tecrübe etme, hayal etme, tasarı, yenilik geliştirir bu sayede kişiliğin ruhsal yaşamını zenginleştirir ve kendi ifade tarzını eğitir,
- sanat eserlerinin sübjektif algılamalar, hissetme, tecrübe, düşünme ve tasarlama ile karşılaştırılması sayesinde kişiliğin münferit kültürlerin benzerlik , birbiri ile örtüşme ve farklılıkların farkına varılmasına ve tolere edilen düzenlemelere neden olur ,
- iş dünyası, estetiğin anlaşılmasını ve bunu birlikte oluşturmayı sağlar ,
- insani aktiviteleri ve ürünlerini estetik bakış açısından izleme ve değerlendirme imkanı tanır.

Sanat ve kültür alanı münferit ders alanlarının spesifik ve vazgeçilmez bir biçimde olması şeklinde oluşturulmuş; aynı zamanda karşılıklı ilişki, alanı kavrayan bakış açısı ve dünyanın tanınmasından bu alanın dünyanın rasyonel bir biçimde algılanmasından ..... şeklinde farklı olmasını sağlar. Bu insan mevcudiyetinin değiştirilmeyen bir parçası olan – sanat ve kültürü- yansıtır. Kültür burada sadece zihinsel bir aktivite olarak ele alınmaz aksine tarihsel gerçeklerin dönüşümünün devamlılığının anlaşılmasına imkan veren, ferdin sosyalleşmesini ve toplumdaki mevcudiyetinin yansımaları günlük yaşamda ayrılmaz bir bütün olarak sergilenmesine imkan verir. Sanat burada içerisinde iç ve dış dünyanın değişken

bağlantısının olduğu, sanatsal araçlar dışında başka hiçbir biçimde formüle edilemeyen ve iletilemeyen spesifik algılama işlemi ve anlamayı sunar. Dünyaya sanatsal eğilimde ferdin sanat eserine karşı özel duyarlılık, yaratıcılık ve algılaması ve bunlar aracılığı ile kendisinin ve çevrenin gelişimi söz konusu olur.

Bu bağlamda sanat ve kültür alanındaki eğitim aşağıda belirtilenlere göredir:

- sanatın algılama ve iletimini özel bir şekli olarak ele almak;
- sanat dilinin kişisel tecrübeleri ve görünümünde ifade aracı olarak dilin kullanılması olduğu gibi dünyadaki çok yönlülüğün ilişkisi;
- gelecek ve geçmişte farklı kültür dünyalarının pozitif ilişkilerinin algı, tolerans ancak eleştiri yeteneğinde de meydana çıkarılması;
- şekil vermede açık ve teşvik eden atmosfer yaratma, sanatsal değerleri ve sanatsal görüşleri anlama ve algılama olduğu gibi farklı grup, ulus ve uyrukların ihtiyacını anlama ve alımlama
- değerlerden bir hiyerarşi oluşturma, yaratıcılık potansiyelini ve ferdin ihtiyaçlarının artikülasyonunu eğitme

Temel eğitimden sonra öğrenci;

- kültür ve sanatı karşılıklı bağlantı içerisinde insan mevcudiyetinin ifadesinin bir parçası olarak algılar ve önemli bir insani ihtiyaç olarak kavrar.
- sanat dilini özel ve uygun bir iletişim aracı olarak kendi yetenek ve becerilerine göre kullanır, farklı sanat türlerinin önemli özelliklerini ayırt eder, bunları karşılaştırır ve olanak ve farklılıklarını tanımlar.
- gelecek ve geçmişin farklı kültürel değerlerini karşılar ve kültürleri eşit seviyede görerek formları ve gelenekleri tasarlamak için hazır hale gelir ve insanlar arasındaki iletişimi kurar.

Sanat ve kültür alanının kavranması eğitim bölümü uzmanlık alanının bağımlılık ve ulaşılabilirliğine belirgin bir değişken sağlar (burada ele alınan zorunlu uzmanlık alanı sanat ve müzik eğimi ve zorunlu olmayan tiyatro eğitimi (dramatika vychova) ve ders içeriği düzleminde olduğu gibi ders şekil ve yöntemleri ile) temel eğitimin daha alt sınıflarında öğrenciler yaratıcı faaliyetler ile eğitici sanatın dili, müzik , tiyatro ve literatürün dili ile tanışır bunları kendilerini ifade etmek için ve iletişim için kullanmayı öğrenirler. Sanatsal biçimlendirmenin yasalarını öğrenirler, seçilmiş sanat eserleri ile tanışırlar ve bunları kendi tecrübe ve bilgileri doğrultusunda yorumlarlar. Daha üst sınıfa geçerek sanat ve kültürü etkileyen tarihsel ilişkiler ve toplumsal içerik hatırlatılır. Münferit uzmanlık alanlarını aşan ve farklı yenilikler ve ifade biçimlerini sağlayan çok ortamlı şekillendirmeye dikkat edilir.

Alanın kavramlaştırılması ayrıca farklı kuramın eğitici programlarını uygulama imkanı da sağlar ve (Örn., bu sanat eğitimi için müze ve galeriler ile sistemli bir işbirliği için şartların oluşturulduğu anlamına gelir) bunu eğitim uygulamalarına entegre etmeye yardımcı olur.

Sanat , müzik ve tiyatro eğitimi şimdiye kadar estetik eğitimsel dersler tanımı altında birleştirilmiş bunun öğretici bileşenleri vurgulanmıştır. Tanışma, algılama ve iletişimin tamamen spesifik ve baskın şeklini gerekçelendirme bu şekilde arka plana itilir.

” Kültür ve sanat” alanının yeni tanımı belli boyutlarda saygıdan yararlanır, çünkü bu tanım mesleki olduğu gibi geniş kamu alanında da sanat, müzik ve tiyatro eğitiminde de saygıyı artırmak için kullanılır. Bu şekilde de geleneksel olmayan eğitim alanı ve bunun modifikasyonlarının geleneksel olmayan kavramına izin verir ve güçlendirir.

Okul eğitimin diğer bütün alanları da öğrenci tecrübelerinin dahil edilmesi ve birleştirilmesini ifade ettiğinde, sanat ve kültür alanı, kişisel subjektif tek tecrübe içeriği ve olanaklarına bir uygulama alanı bulur ve ifadeyi direk olarak hedefe oturtur. Bu nedenle anlamsal algılamının gelişimini teşvik eder ve aynı zamanda bedensel mevcudiyete bağlı bu tekrarlanamayan algılamalar, sonuçlar ve tecrübeleri yorumlar ve bütünleştirir. Bu şekilde oluşan çıkarımların potansiyel orijinalitesi diğerleri ile iletişim prosesi içerisinde yaşanmışlıklar ve tecrübeler ile ilişkilendirir oluşumun esas kaynağı ve kültürel değerlerin yenilenmesi olarak dikkate alınır.

14. 4. 5. Sanat ve Kültür Çerçevesinde Sanat Eğitimi

Eğitim alanlarının bütün dersleri çerçeve planı içerisinde bir taraftan özellikle ve hedefler ile diğer taraftan beklenen ehliyet ve içerik ile temel eğitim için tanımlanır.

14. 4. 6. Çekoslovakya'da Sanat Eğitiminin Karakteristiği

Sanat eğitimi uygarlaşmanın başlangıcından bu yana prensiplerine insanlar tarafından eşlik edilen resimsel çizim sistemi ile çalışan sanat eğitimidir. Bu yegane ve yerine herhangi bir nesnenin konulamayacağı enstrümandır ve mevcudiyetin farkında olma ve mevcudiyeti yaşama, insan düşüncesinde ve biçimlendirmesinde sınıflandırmanın bir aracıdır. Sanat eğitiminde insanın realite ile teması her iki tarafında kendini değiştirdiği karşılıklı iletişim olarak algılanır.

Çoğulcu algılamaya göre, insan ve realite ile görsel resim ifadesi görüntülerinde, insan düşüncesine nakil olarak değil daha çok düşüncenin yapılanmasının bir enstrümanı şeklindedir. Bu durumda biçimlendirme direk olarak hangi görüntü ve yapının realiteyi aldığımız konumda olduğuna hangisi ile iletişime girdiğini tespit eder. Bu tarz bir görsel resim ifadesinin dinamik algılaması etkileşimin şimdiye kadarki fiili tecrübeleri görsel resim işaretlerinin oluşumundaki

deneysel evrede prensip olarak yaratıcı bir oluşum ve algılama ve iletişimin öngörüldüğü deneme değildir. Bu pozisyondan yola çıkıldığında sanat eğitimi sanatsal prosesi bir bütün olarak sanatsal yaratıcılığı ve yorumu kapsar.

Temel eğitimde sanat öğrencinin kendi yaratıcılık çalışmasının algılama ve yorum ile görsel resim ifadelerini bir araya getiren yaratıcı faaliyetler yardımı ile gerçekleştirilir.

14. 4. 7. Sanat Eğitiminin Hedefleri

- Sanatsal prosesi algılama ve iletişim şekli olarak ele almak
- Sanatsal proses bütünlüğüne yaratıcı ve yorumcu olarak giriş yeterliliği kazanmak
- Sanatsal proseste kişisel görüş bildirme yeterliliği kazanmak, anlamları konusunda farkında olmak ve bazı algılamaları değişimi, hissi, anlama, artikülasyon ve iletişim
- Farklı resim ortamlarının kullanımında tarihsel değişiklikleri keşfetme
- Farklı sanatsal ifade biçimlerinin yeni teknolojilerde dahil olmak üzere kullanımı

Temel eğitimin çerçeve programında önemli bir özellik olan gerçeğin her alanda , sanat eğitiminde de, alınan sonuçların açıkça gösterilmesi. Sanat eğitiminde bunlar 1.ve 2. dönem (temel eğitimin 1. aşaması) ve ustalıklar 3. dönem – temel eğitim 9. sınıfta beklenen sonuçlar olarak sınıflandırılır. Öğrencinin ne öğrenmesi gerektiği sorusu cevaplandıktan sonra nereden öğrenmesi sorusu gelir. Çerçeve programındaki münferit ders alanlarının ders içeriği okulların ders içeriklerinin zorunlu çerçevesinde yatar. Çerçeve programının ele almadığı şey ise ustalığın nasıl kazanılacağıdır. Yöntemler ve çalışma şekilleri bilerek okullara bırakılır. Bu sayede içerik, yöntem ve çalışma şekilleri ile bağlantılı yaratıcı öğrenme çalışmaları için bir alan oluşturulur ve öğrenim hedeflerine yönlendirilir.

Örnek olarak 3. dönemin sonunda beklenen ustalıkları sergileyeceğiz. Öğrenci;

- Kendi başına görsel resim elementlerinin geniş skalasında seçer, tanımlar ve çalışır ve bunların ilişkilerini kendi algılamaları, çıkardığı fikirler ve tecrübeleri oluşturur orijinal sonuçlara ulaşmak için farklı özelliklerini birbiri ile karşılaştırma yeteneği elde eder.
- Görsel resim ifadesini değişimdeki görünümleri gelişim, ilişki , kalite ve işlemde kullanır.
- Gelecek ve geçmişteki resim ifadesinin sanatsal bildirimlerin içeriğini ayıt eder ve yorumlar, kendi tecrübeleri doğrultusunda etkilerini araştırdığı gibi görsel resim bileşenlerinin ilişki seviyesinin bütünlüğünü algılar.
- Geleceği oluşturan sanat ve dijital ortamları görsel resim ifade yöntemlerini yaratmada kullanır. (Bilgisayar grafiği, fotoğraf, video ,animasyon)
- Genelde kullanılan görsel kör açılı araçları seçer ve kendi kişilik ve değişmezliğini destekleyerek kombine eder, bunlarda bulunan mevcut etkiyi karşılaştırır destekler ve değerlendirir.
- Görsel resim ifadesini anlamlı bir etkiye paralel düzlemde sübjektif olumlu yansıması (bilinçli ve bilinçsiz içeriklerin farklı algılanmalarını ve fantezi tasarı) ve sosyal olarak algılanan (semboller) içeriği yorumlar.
- İçeriğin (konteks) farkında olarak görsel resim ifadelerinin kaynakların farklılığında kesin örneklere yaklaşır. (örn tarihsel ve kültürel)
- Kendi yorum metni olduğu gibi görsel resim ifadelerinden alınanı kendi açar başkaları için anlaşılır hale getirir bunu diğer içerikler ile karşılaştırır ve etkilerini değerlendirir.

14. 4. 8. Ders İçeriğinin Sınıflandırılması

Sanat eğitimindeki ders içeriğinin sınıflandırılmasından farklı olarak (tema döngüsü, resimsel teknikler veya metodik aşamalar) ders içeriği çerçeve programını üç içeriksel başlık olarak sınıflandırır.

- duyarlılığın gelişmesi
- resim ifadesinde sübjektiviteye geçerlilik kazandırma
- resim ifadesinin komunitif etkilerinin denenmesi

Bu öğrencilere aşağıda belirtilenleri sağlamalıdır:

- Sanatsal yaratıcılığa katılma işleminde alıcı ifadeli yazar ve yorumcu olarak görünen Kendi yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda katılım.
- Spesifik algılama yeteneği ve artikülasyonu bilinçli bir biçimde geliştirmek uygulamak ve iletişim işlemine katılmak;
- Algılama için sanatın vazgeçilmez olması ve dünyayı algılama ve kendini keşfetme

Örnek olarak bu içerik domain özellikler iletiriz:

- Duyarlılığın gelişmesi
- Öğrenci resim ifadesinin duyarlılık gelişiminin iç ilişkisine nasıl etkiler sağladığını öğrenir. Kendi tecrübelerini geliştirir. Resim ifadelerinin yorumlanması ile ve özellikle onları yaratarak tanımları kullanmayı öğrenir. Öğrenci yaratıcılığını geliştirmek için bir mekana sahip olmalı ve bunların sunumuna olanak sağlanmalıdır.
- Resim ifadesinde sübjektivitenin geçerliliği yaratıcılık da algılama ve yorumlamayı teşvik eden sübjektivite, aktivilerinin içeriği :
  - Algılananın etkisinin ayırdımında olmak toplum içinde belirli kalıplaşmış resim yorumlarını kendi yorumu ile formüle edilmesi ve orijinal olarak uyarlanması
  - Resim oluşum nedenlerini keşfetmek (tarihsel,sosyal,psikolojik v.s) ve bunların amaçlanan ve gerçek etkileri
  - Bu resim ifadelerini etkilerine yönelik kendi kişisel tecrübeleri ve şimdiye kadar yaşam tecrübesinde edinilen yorum ve estetik etkinin farkına varmak, bu yorumların kendi içinde ve iletişim işlemindeki konumunda farkına varmak.

Öğrenci ‘ kişisel buluş ve tecrübelerinden edindiği resim dilini kullanmaya teşvik edilmeli. Öğrenci bu subjektif yegane resim ifadesini, diğerlerini nasıl sunabileceğini öğrenmeli.

- Resim ifadesinde iletişimsel deneme

Aktiviteleri, resim ifadesini iletişimsel ifadelerin denenmesi aşağıda belirtilenlerden oluşur.

- resmin kendi içindeki iletişim içeriğinin çoklu şartlar altında değer denemeleri etkilerinin içeriği olduğu gibi iletişim sisteminde kullanım olanaklarının analizi kendi kendine yaratıcılığın oluşmasındaki yeni içerik yeteneğini geliştirme ve alınan görsel ifadelerde bunları aramak .

Sanat eğitimin kavramsallaşması ile ilgili olarak;

Sanat eğitimi kişiliğinde tamamlanan dönüşüme göre reaksiyon gösterir. Şimdiye kadar sanat eğitiminde yaratıcılığın gelişmesi ana hedef olsa da ve bu hedefe ulaşmada temel eğitim çerçevesinde belirli baskın konular göz önünde bulundurulsa da son yıllardaki diskur değişimi bu pozisyonu sarsmıştır. Şu anki diskurlara göre eğitim ile elde edilmesi gereken kişinin yaratıcılığı – olduğu gibi kişiselliği- hedef olarak ele alınmaz, aksine çıkış noktası olarak orijinal ontolojik (zaman – mekan) ve sosyal konumu itibarı ile verilir. Bu nedenle yaratıcı açık kişilik, eğitim ve öğrenimde birlikte oluşturulur. Bu nedenle, sanat eğitimi baskın katılımın dağılması formülasyonu ile öğrencide bu doğal yaratıcılık ve orijinaliteyi destekler ve açığa çıkarır.

Yukarıda belirttiğimiz sanat eğitiminin özelliği üç içerik önceliği olarak yansır ve özellikle aşağıda belirtilenlere dayandırılır:

- Spesifik algılamamanın gelişiminde ve kavrama şartında- - görselliğin çevre ile nesnenin ferdi kalitesinde (ders konusu “duyarlılığın gelişimi”)

- Spesifik işaretler ile çalışma yeterliliği- sanatsal resimsel ama prensip- son dönem çizim sistemi yöntemi olarak öğrencinin aktif kişisel katılımı (ders içeriği resim ifadesinin sübjektivitesinin geçerlilik kazandırılması)

Sıralanan içerikler birbiriyle bağlı olan ve karşılıklı etkileşim içinde bulunan sanat eğitiminin özelliği semiotik antropolojik bilgilerin kullanımından ve fiili görsel kültür ve sanat yansıması sonucundan meydana gelmiştir.

Temel eğitim olduğu gibi öğrencinin yaşam tarzına vazgeçilmeyecek tecrübeler getirir. Öğrenciye çizim sistemini genelde algılama kendi payına düşeni alma ve yaratıcılıkta modifikasyon da farkındalık sağlar. Belirli algılama ve farkındalık şartlarının fiili tecrübelerle geliştirilmesi sadece duyarlılığın gelişimi anlamına gelmez. Daha çok görsel düşünce kavramını belirli şartların gelişimi bunlarla görsel algılama ve anlamayı bir arada kullanma şeklinde geliştirir. Burada estetik etkilerin elde edilmesi yeni diskurlarda göz ardı edilmemesi gereğine dikkat edilmelidir. Kriter olarak ele alınır görsel teşvikli algının ve sübjektiv algılamının derinliğinde ifade bulur.

Sanat eğitiminde resim işaretleri ile çalışma olanakları özellikle şimdiye kadar bu dersin içinde bulunduğu çerçevenin açılması eğitici sanatın üzerine çıkması ile elde edilir. Sanat eğitiminin yeni düzenleme çerçevesinde ele alınması bütün resim ifadelerinde bütün boyutuyla görsel resim aracı oluşturur.

Bunun için sadece eğitici sanat değil iletişimde reklamda medyada görsel etki farklı amaçlarla oluşan ancak görsel bir işaret anlamı alan durumlarda ortaya çıkar. (örneğin doğa resimlemesinde görsel bakış açısında yemeklerin tasarlanması ve moda tasarımı) Bu kavram sürekli olarak görsel resim ifadesinin gelişiminden elde edilir. Bu esnada farklı yaşam alanlarında ortaya çıkan manipülasyon tehlikesine sadece şu anki gerçek durumun bilinçli bir yansımasıyla karşı konulur. Resim dilinin bir araç olarak kullanımı iletişimdeki algılaması görsel algı ve yaratıcılık yeteneği bu nedenle aynı boyuta ve aynı çapta yazı olan hakimiyet gibi öğretilmeli ve genişletilmelidir. Sanat eğitimi bu görev çerçevesinde iletişim araçlarının demokratikleştirilmesi ile başka hiçbir dersin yerini alamadığı bir görevdir.

Görsel resim ifadesinin genel kullanımı çerçevesinde eğitilen sanat deneysel eğitimin bir türü olarak ele alınır. Görsel resim aracını geliştirir anlamını kontrol eder, yaygın iletişim de kullanım alanı bulur. Eğitimsel sanatta şimdiye kadar sanat eğitimine giriş genelde hiçbir zaman ulaşamayacak hedeflere benzer sisipus hareketidir. Bu bağlamda sanatsal eğitim prosesi sadece sanat eserlerinin değerlerine yansır burada öğrencinin kabul edilen kalitesi hiçbir biçimde kendi yaratıcılıklarında görülmez. Çizimlerle deneysel uygulama prensibinden ele alınır. Deneysel kullanımının boyutu sadece genel kabul edilen toplumsal kriterlere yönelmez (sanatsal veya eğitsel değeri teşviki) bunun aksine öğrencinin kendi yaratıcılığının kişisel tecrübelerinin katılımıyla öğretilmesine dayanır. Öğrencinin tecrübelerinin bu olaya dahil edilme boyutu sadece sanattan belirlenmez. İletişim prosesinde denenir yaratıcının durumu olduğu gibi yorumlayanın durumu da önemlidir. Bu şekilde alan kendi çalışmalarının diğer çalışmalarla karşılaştırılması ile geliştirilir. Kişilik üstü dokunulmayan değil tecrübelerin kişisel ifadesi farklı boyutlarda etki eder. Öğrencinin yaratıcılık evresi sanatı yaratmayla tamamlanmaz. Daha çok bunun sunumu ile tamamlanır öğrenci iletişim evrelerini kendi başına başlatmaya eserlerine değer katmaya ve bu tecrübelerden daha sonraki eserleri için sonuçlar çıkarmaya nasıl varacağını öğrenir. (diğer iletişim için olanak ve şartların oluşturulması dahil) iletişim işlemine duygusal bir katılımın vazgeçilmez şartı fiili iletişim araçlarını kullanmak ve resim ifadelerinin yaratılmasında bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmayı öğrenmekte yatar. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı tabi ki iletişim içeriğine etkisi vardır. Ayrıca içeriği ifade olanağına da özelliklede bilgisayara animasyonu veya interaktivide katılımıyla da katkı sağlar.

İletişiminin bakış açısından eğitsel sanat bir kutup olan “ iletişimisel içerik” sanatçının geniş algılanabilen eserine imkan tanırken karşı kutup olan “kişisel anlam “ sadece kişisel ifadenin ortaya konması hedefi ile diğerleri için algılanamama riskini barındırır. Bu nedenle her işe başlamadan önce öğrenci tarafından iletişimisel düzenleme dikkate alınmalıdır. Temel eğitim çerçeve programında sanat dersi alanın eğitim hedefi sanatsal eğitime katkı sağlamalı sadece görsel algı değil iletişimisel deneysel yaratıcılık

prensipleri görsel resim aracının denenmesi ile daha sonraki yaşamda yaratıcılığa yansımalıdır.⁽¹³⁶⁾

15. Sanat Eğitiminin Gerekliliği (Neden Sanat Eğitimi)

İnsan nereye doğru gidiyor? İnsan kendisi tarafından, kendi menfaatleri doğrultusunda yaratmış olduğu ve daha da hırslı ve bitmek tükenmez iştahı ile devam etmekte olan bu (çevre, evren, dünya) oluşumuyla karşı karşıyadır. Kısaca doğa ile mücadelesinden kaynaklanan, hayatı kolaylaştırmak, doğa ile mücadelesinde hep bir adım önde olmak güdüsü ve bu doğrultudaki uğraşısı, başarısı sonucunda, bilgi çağı diye adlandırılan ve bilimde, teknolojiye, teknikte, siyasal, bireysel, toplumsal vb. anlayış ve davranışlar, günümüzde ulaşılan teknolojik gelişmişlik sayesinde, bir anlamda bundan yüzyıl öncesine göre, yüzyılların birkaç dakika içine sığdırılarak yaşanan yaşam şekilleri başarısı sarhoşluğundan sonra, tekrar ayılıp kendimizle yüzleştiğimizde, nereye doğru gittiğimiz, ne olacağımız, neden yaptığımız soruları, endişeleri ve korkularını birlikte getirmektedir.

Doğaya karşı mücadelede, görmezden gelinen şey, belki de biz insanların doğanın bir parçası olduğumuzdur. Acaba, biz farkında olmadan kendimizi mi yok etmeye çalışıyoruz?

İnsanın kendini yönlendirmesi ve zenginleştirmesi için bir bütün olarak gelişmesi, ancak sanatsal çabalarla yakalanabilir. Sanat alanında deneyimimiz yoksa, hala dünyamız sınırlıdır. Sanat bizlerle ve bizim algıladığımız şekiller ile vardır. Bu varlık her insanın onu algılayış şekline ve o obje hakkındaki tanımlarına, yerleştirmelerine göre belirlenir ve bu algılar zamana göre değişiklik gösterir.⁽¹³⁷⁾

Ya da, ontolojik görüşe göre dört katmandan oluşan varlık alemi ve ilk kez Hegel'in keşfettiği insanda da var olduğu belirtilen bu dört katmandan biri olan tinsel olgu yoluyla insan maddeden düşünceye mi sıçramak istiyor?

Bu ve benzeri sorulara yanıtı tam anlamıyla olamasa da, yine insanın sanat uğraşları ile birlikte düşünülmesi ihtiyacı hissediliyor. Bu bağlamda sanat eğitiminin vazgeçilemezliği de anlaşılıyor. Özellikle ülkemizde günümüze kadar olan eğitim anlayışları ve bu doğrultuda yapılan programlar, bilişselliği ön planda ele alan anlayışlardır. Oysa insanı bir bütün olarak ele aldığımızda duyuşsal özelliklerinin de en az bilişsel özellikleri kadar önemli olduğu gerçeği günümüzde fark edilmiştir. Bu doğrultuda kimi Avrupa ülkelerinde sanat eğitimi alanını merkeze alarak eğitim anlayışları geliştirmeye çalıştıkları bilinmektedir.

Sanat eğitiminin öneminin farkına varılması tam olarak sorunu çözmüyor. Bu noktadan sonra, özellikle ilköğretim okullarında, bu eğitimin nasıl olması konusu problemi ile karşı karşıya kalınıyor.

Daha sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınacak bu problemi, Kırıçoğlu aşağıda ki gibi tespit ediyor.

Sanat eğitiminin amaçlarını oluşturmada temel aldığı çocuk, toplum, eğitim, ders ve sanat sonuçta iki ayrı yaklaşımda toplanabilir. Bunlardan birisi sanatı okullarda bir araç olarak gören yaklaşımlar; ikincisi, sanatı bir amaç olarak gören yaklaşımlardır.⁽¹³⁸⁾

San' da bu problemi aşağıdaki şekilde ele alıyor.

Sanat eğitiminin bir sorunsalı vardır: Sanat mı ön plana çıkacak eğitim mi? Evrensel olan bu tartışmaya ülkemizde bir çok sorun daha eklenmektedir: Sanat eğitimi de nedir? Çocuğum sanatçımı olacak? Onu önemli ve ciddi derslerinden alıkoymamalıyım; zaten televizyon, müzik, sinema yeterince zamanını alıyor... Onu ortaokul giriş sınavlarına, üniversite giriş sınavlarına ve yaşamda başarılarla götürecekt alanlara yönelmeliyim... Böyle düşünen ne çok ana baba, hatta eğitimci vardır çevremizde. Sanata ilişkin şeyler, ancak bir boş zaman değerlendirme aracıdır, ne sunuluyorsa o izlenir, edilgence.⁽¹³⁹⁾

“İnsanlar, yaşamın anlamı nedir? Yaşam ne içindir?” soruları üzerinde yeterince düşünmeden, sanatın ve sanat eğitiminin amacı üzerinde gereksiz düşünceler üretmekten kaçınmalıdırlar.

Rudolf ARNHEIM

“Niçin sanat eğitimi? Sorusuna verilecek yanıtlar çok çeşitlidir. Bu yanıtlar;

- *Sanat yolu ile kişiye dışavurum olanağı vermek, böylece ruh sağaltımına yardım etmek için,*
- *Kişinin kendini kanıtlamasına, kimliğini bulmasına olanak tanımak için,*
- *Kişinin her alanda kullanabileceği yaratıcı davranışı geliştirmek için,*
- *Kişinin sanat yaparak bir üretici olarak, sanatı izleyerek bir tüketici olarak içinde yaşadığı kültüre katkısını sağlamak için,*
- *Kişide estetik ve pratik yargı gücünün geliştirilmesi için,*
- *Sanatsal yaratıcılığı geliştirmek için, ... gibi ve daha pek çokları bunlara eklenerek sıralanabilir.*
-

Sanat eğitimi amaçlarının zaman içinde değişimi incelendiğinde bu amaçların kimi etmenler altında biçimlendiği görülür. Bu etmenler kimi zaman çocuk ve gelişiminde, kimi zaman toplumsal gereksinimlerde, kimi zaman da doğrudan sanatta odaklaşır.⁽¹⁴⁰⁾

16. Sanat Eğitimi Kuramlarının Sınıflandırılması

Sanat eğitimi üzerinde özellikle Batı Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik devletleri'nde, İkinci dünya savaşı'nı izleyen yıllarda yoğun tartışmalar olmuş, özellikle şu konularda son tartışmalar yoğunlaşmıştır: Sanat öğretilir mi? İnsanın estetik ve sanatsal yanı, yaparak, oluşturarak, kendi yaratıcılığı katılarak mı, yoksa daha çok sanat üzerine geniş ve derinlemesine kafa yorarak, düşünsel düzeyde mi geliştirilebilir? Okul izlencelerindeki sanat dersleri eğitici (terbiyevi) ödev de yüklenmelidir? Bu derslerde ve bu alanda ussallığa erişilmesi bir zorunluluk mudur, yoksa ussal ve usçu

bir ders yapısından özelliğlemi kaçınılmalıdır? Hatta acaba bu alandaki bir ders ne dereceye kadar planlanmaya elverişlidir?⁽¹⁴¹⁾

16. 1. Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi

İnci San'ın "Sanat Eğitimi Kuramları" adlı kitabında, "Eğitim ağırlıklı sanat eğitimi" konusunu üç grupta incelemiştir. Bende büyük ölçüde bu kaynaktan faydalandım.

- 1- G. Britsch ve Gestalt Dergisine Yazarlar.
- 2- Müzsel Eğitim.
- 3- Sanat Yoluyla Eğitim, şeklinde üç grupta ele alınıyor.

16. 1. 1. G. Britsch ve Gestalt Dergisine Yazarlar

Bu görüş eğitim ağırlıklı sanat eğitiminden yana olan görüşü paylaşan sanat eğitimcilerinden oluşur. Kuramlarını, Almanya'da, "Gestalt" adlı süreli yayında düşüncelerini açıklayıp tartışan bir grup sanat eğitimcisi ve sanat eğitim bilimcisinden oluşur. Kuramlarını, Gustaf Britsch'in 1926' da yayınlanan "Görsel-Yoğrumsal Sanatın Kuramı" adlı yapıtına dayandırmaktadırlar. Gestalt kelime anlamı organik bütün, yapı, genel görüş, biçim ve şekil anlamındadır. Algı ile ilgili çalışmalar da yapmışlardır.

Max Wertheimer, Kurt Kofka, Wolfgang Köhler den oluşan psikologlara göre biz uyarıları ayrı ayrı değil, de anlamlı ilişkiler bütünü içinde algılarız. Psikolojide buna algıda organizasyon (örgütlenme) denilmektedir. Örneğin bir arkadaşımızı göz, saç, burun gibi ayrı ayrı uyarıcılarla değil de bir bütün olarak yani Ahmet ya da Mehmet olarak algılarız.

Britsch, ussal sistematığı, görme duyusuna ilişkin yaşantılardan edinilen bilişsellik ve bilgiselliğe dayalı bir sistemler didaktığı olarak ele alır.

*Sanat ürününde rol oynayan düşünce basamaklarını ve bunları oluşturan koşulları(Denkstufen und Denkbedingungen) araştırmayı, sanat bilimine bırakan Britsch ,^x sanatsal olgular bütünüünün, diğer bilimlerin nesnelere ile eşit haklara sahip olduğuna inanmaktadır. Görme duyusuna bağlı yaşantıların dolaysız, yani kavramsallaştırmaksızın zihinde işlenmesiye, bu yaşantıların yargılanıp haklarında bir bilişe varılması bir takım zihinsel ilişkilerin kurulmasıyla olmaktadır. Bir başka deyişle her sanat ürünü, kendini izleyen, gören sanat tüketicisinin duysal algılar yoluyla bilişsel yargısına neden olur. Bu anlamda sanat ürünü, kavramsal olmayan bir düşünme çeşidini içerir ve bunu dışarıya da yansıtır. Yapıtın oluştuğu andaki düşünme koşulları, kendisini alılmayan ve izleyen tüketicide de oluşur. .... Britsch'in öğretisinde yargı, bilgi ve Geist^f gibi felsefeden alınmış kavramlar bulunmaktadır. **Britsch, kuramının sanat eğitimi ile ilgisine gelince:** Sanatsal etkinin aslının ve özünün, en iyi çocukta anlaşıldığını, çünkü duysal izlenimlerin ilk aşamalarının çocukta bulunduğunu belirten Britsch'e göre görsel duysal yaşantıların ön bilişsel olarak işlenmesinin belgeleri çocuk resimleridir; bu çizimler temelden sanatsal olan bir düşünme biçiminin sonucudurlar.⁽¹⁴²⁾*

16. 1. 2. Müz'sel Eğitim

Müz'sel eğitim anlayışı, aslında kültürel eleştiri hareketi olarak 1927'lerde Almanya'da ortaya çıkmıştır. Esin kaynağı, Yunan mitologyasıdır. Temelini şiir, şarkı, dans, destan, tragedya vb. alan bu anlayış, görsel ve plastik sanatlar kapsamındaki sanat anlayışı ile ayrışır. Fakat 1945 ve 1960'lı yıllarda, müzik merkezli müz'sel eğitim ile plastik sanatlar merkezli sanat eğitimi anlayışı Almanya'da bir süreliğine kaynaştırılmıştı.

Müz'sel eğitim için, bu alanda geniş ve ayrıntılı bir çalışma yayınlamış bulunan Seidenfaden'in tanımı aydınlatıcıdır: Müz'sel eğitim özel bir eğitim olmayıp bir ilkedir. Müzik, desen, çizme, ritmik devinimler ve dil alanı, müz'sel eğitimin her ne kadar asıl etkili olduğu ve etkisini gösterebildiği alanlar ise de, müz'sel eğitim kendini yalnızca bu alanlar içinde sınırlamaz. Müz'sel eğitimin asıl amacı, okul boyunca yaratıcı güçlerin korunmasına çalışmaktadır.⁽¹⁴³⁾

Müz'sel eğitim, aynı zamanda teknolojik dünyanın hastalık belietilerine karşı da bir yaşam sübabı görevi yüklenerek tipik belirtilerden 'yaşam telaşı' ve 'koşuşturma'ya karşı müz'sel doyuma erişme çabasını, 'yüzeyselliğe' karşı 'yaşantı'yı, 'ussallaştırma'ya karşı 'gönül gücü'nü, yalnızca amaca yönelik düşünce biçimine karşı 'amaçsız oyun'u koymaya çalışır.⁽¹⁴⁴⁾

16. 1. 3. Sanat Yoluyla Eğitim

“Sanat Yoluyla Eğitim” adlı kitabıyla tüm dünyada ve ülkemizde de tanınan, 20. yüzyılın sanat eğitimbilimini derinden etkilemiş İngiliz sanat tarihçisi ve eğitimcisi Herbert Read, adı geçen kitabında eğitimbilimsel bir program ortaya koymak istemediğini, asıl amacının sanatın en geniş anlamıyla pedagojik önem ve ağırlığını vurgulamak olduğunu belirtir.⁽¹⁴⁵⁾

Sanat için eğitimi değil, daha iyi bir deyişle, görsel ya da plastik alanda bir eğitimi değil, eğitimin belli bir formunu amaçlıyorum; kendini ifade etmenin tüm biçimlerini, yazın, şiir, müziği de içine alan birleştirici ve bütünleştirici bir yöntemi talep ediyorum. Belki bunun için estetik deyişimi en uygun kavramdır. Bununla amaçlanan, insanın bilincinin, us'unun ve yargıyla gücünün temelinde yatan duyuların eğitimi olmalıdır.⁽¹⁴⁶⁾

Read'e göre sanat, çocuğun da sanatçının da kendiliğindenlikle, üzerinde düşünmeden ortaya koydukları bir olgudur. Her sanat ürünü bir kişiliğin ve o kişiliğin kendine özgü huyunun (mizaç, tempsrament) anlatımı, ifadesidir. Sanatçı huyunu ve

algılamasını sanatında bilinçsizce yansıtır. Yaratma ne denli özgürce yapılırsa, o kişilik, huy, yani üslup o denli belirgince ortaya çıkar. Onun için sanat eğitiminde Özgür ifadeyi engelleyip ketleyecek her türlü etmeni ortadan kaldırmak, yeti ve güçlerin özgürce gelişip serpilmesini sağlamak gerekir. Sanat eğitiminin asıl amacı, kişiliğin uyumlu gelişmesinin, dolayısıyla uyum içinde bir toplumun sağlanmasıdır.⁽¹⁴⁷⁾

16. 2. Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi

“Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitim”i ya da “Sanat İçin Eğitim”i; İnci San, “Sanat Eğitimi Kuramları” adlı kitabında, tümel anlamdaki sanat eğitimi anlayışındaki tarihsel gelişim sürecinde, kesince ayrılabilir bir anlayışın saptanmasının zorluğunu vurguluyor. İnci San bu anlayışın köklerini, Lichwark’ın sanat ürünlerini değerlendirme kursları ve alıştırmalarında, bulmanın mümkün olduğunu vurguluyor. Sanat için eğitim anlayışına en etkili katkıyı ise Bauhaus eğitim bilimini temsil eden sanatçıların yaptığını vurguluyor. *Bauhaus anlayışının en etkili sanatçısı Johannes Itten olmuştur. Gene itten’den etkilenen Kurt Schwerdtfeger ve Ernes Rörger’de “sanat için eğitim” anlayışının önemli temsilcileri olarak kabul edilmektedir.*⁽¹⁴⁸⁾

Kısaca bu anlayışları İnci San’ın “Sanat Eğitimi Kuramları” adlı kitabından faydalanarak değerlendirelim.

16. 2. 1. K. Schwerdtfeger ve Didaktiği

Schwerdtfeger’in didaktik modelinde çocukluk ve gençlik yıllarının gelişim evrelerine koşut bir bölümlenme görülür. Ergenlik çağında biten bu modele göre, ilkokulda müz’sek bir anlayışla yürütülecek sanat derslerinde dışavurumcu, ifadeci desen, çizim, boyama ve biçimleme ile çeşitli el işleri görülür. Bu durumda sanat eğitimi için öznelliğin ön plana çıktığı gözlenir.⁽¹⁴⁹⁾

Schwerdtfeger'e göre sanat eğitiminden amaçlanan, erken devirlerin ya da çağdaş sanatın anlaşılması için, bu sanatlara doğru bir eğitim değildir; bu hiç de özgür olmayan bir biçimsellik olur ve çocuk için bir tehlike oluşturur. Asıl amaçlanan, sanattan gelerek ve görsel-yoğrumsal alanın müz'sel temelinden çıkararak yaratıcı yeti ve güçleri açmak, geliştirmektir. Yazarın bu düşüncelerinde ussal ve uscu bir sanat eğitimbilimi anlayışı yattığı açıktır. Çünkü görsel-yoğrumsal alan ve araçlar, öğrenim ereklerine, etkileyici etmenler olarak karıştıkları anda dersin ağırlığı nesnelliğe döner.⁽¹⁵⁰⁾

16. 2. 2. E. Röttger ve D. Klante'nin Öğretim Bilgisi

*Röttger tarafından başlatılıp Klante'nin geliştirdiği bir program, ayrıntılı bir kuram sunmasa da yeni bir didaktik anlayışın çerçevesini oluşturmuştur. “Resim Öğeleriyle Oyun”⁽¹⁵¹⁾ adını taşıyan üç ciltlik yayının ilki **nakta**'ya, ikincisi **yüzey**'e, üçüncüsü ise **renk**'e ayrılmıştı. ‘Resim’ sözcüğünün burada çok geniş anlamda, ‘imge’ ve ‘tasarım’ anlamında alındığı, kitabın bölüm adları olarak kağıt, ahşap, aiçi ve toprak (seramik), tekstil gereçleri (iplik ve dokuma), renkli dokuma ve batık gibi türlere geçilmesinden açıkça görülmektedir. Yayının amacı, çocuk ve ergenin biçimleyici güç ve yetilerinin geliştirilmesi için esnek bir oyun örüntüsü içinde yapılabilecek işlere örnekler vermektir.⁽¹⁵²⁾*

16. 2. 3. R. Pfennig ve Görsel-Yoğrumsal Düşünce Biçiminin Eğitimi

R. Pfennig'e göre sanat derslerinin amacı, görsel-yoğrumsal olarak biçimlendirici düşünce biçimine ulaşmaktır. Şimdiye dek bu tür bir amacın, daha çok görüsel ve sanatsal düşünme biçimini içeren alana ilişkin olarak ele alındığını biliyoruz. Pfennig'in bu amacı nasıl ele aldığı, derste bu amaca nasıl ulaşmak istediğini görelim.⁽¹⁵³⁾

1961 tarihli bir yayında,⁽¹⁵⁴⁾ Pfennig biçimleyici düşünmenin kendine özgü bir düşünme biçimi olduğunu belirterek şu tanımları verir: “Dolaysız olarak duylardan gelen

ve soyutlama meydana gelmeden oluşan düşünme biçimi”. Görüsel düşünme ile aynı anlama gelen bu tanıma göre, biçimleyici düşünme, özgün bir sanat düşünmeden çok, bir bildirişim taşıyan, dolayısıyla bie bildirişim ileten tüm nesne ve olguları temsil eden, yansıtan bir düşünmedir. Pfennig’e göre, biçimleyici düşünme, bir diyalog biçiminde gelişir ve “yapmak-görmek-içten duymak-bulmak-üzerinde düşünmek-tepki göstermek (tavır almak)-yapmak” biçimindeki bir karmaşık etkileşimi oluşturur: Bu düşünme biçimi, aynı zamanda bir malzemeyle onu, ister eklemleyerek ister değişime uğratarak olsun, uğraşan bireyin tüm düşünme süreçlerini, algularını ve duygulanımını, edim, eylem ve tepkilerini içerir; böyle olunca, biçimletici düşünme yalnız görüsel düşünmede değil, fakat aynı zamanda söylemsel, hatta usdışı ya da daha doğru bir deyişle duygusal alanda da buluna bilen bir düşünme biçimi olarak görülmektedir. Sanat dersindeki öğrenme süreci yapma-görme ve söyleme (anlatma) ile oluşur. Bu üç etkinlik bir birini tamamlar, bir biri içine girer, ayrılabilir biçimde kenetlenir ve öğrenme denen olguyu meydana getirir.⁽¹⁵⁵⁾

Pfennig’e göre öğrencinin sanatsal etkinliği ve uğraşısı, kendi içinde bir bütünlük oluşturur.

“Resim nesnelere görülür kılar”. Bu gerçek, özgünlük ya da ifade dediğimiz kişisel bileşenle ortaklaşa genel bir bileşen olan ‘düzen’e dayanmaktadır. İfade ve düzen bir birlerini karşılıklı koşullandırır, düzenlenmiş ifade ise olayı görünür kılar.⁽¹⁵⁶⁾

Böylece Pfennig’in sanat eserlerinde öznel ve nesnel bileşenleri ayırdığı görülüyor. Öznel bileşen ders içinde tümüyle kavranamayacağına göre, Pfennig, bu bileşeni bir kenara ayırmakta, “sanat ürününün anlatım biçimi” ile ilgili bir sanat dersi olamayacağını kabul etmektedir. Çünkü bu bileşen kişiseldir, duygusal ve coşkusaldir ve öğrencinin sahip olduğu bir şeydir. İfadenin söze dökülebilmesi, amacın açıklanması, her ne kadar soruna belli ölçüde sağlasa da, ussal olarak ‘kavranabilir’ olanla mümkündür ve bu da derste kullanılabilir. Biçimleyici canlandırma ve düzenleme tarzlarının ussal yanları yanında sanat ürününün, nesnel bileşenle sınırlanması ile ussal bir çözümleme olanağı da çıkmaktadır.⁽¹⁵⁷⁾

Böyle bir çözümleme için Pfennig altı aşama önermektedir:

- 1) Algılama,*
- 2) Sıralama (sayma) ve betimleme,*
- 3) Algıların parçalara ayrılması,*
- 4) Tek tek parçaların ayrı ayrı etkileri, birbirlerine etkileri ve bütüne etkilerinin saptanması,*
- 5) Yapıtın anlambilimsel (semantik) ve içeriksel boyutu,*
- 6) Eleştirel çözümleme.*

Çözümlemenin birinci aşaması olan algılamada, algı, aynı zamanda üretici olduğundan, görüsel düşünme; algı, aynı zamanda bir de saptama olduğundan, aynı zamanda söylemsel düşünme kullanılacak, beşinci ve altıncı aşamalarda ise ussal düşünme biçimlerinin tümünü içeren düşünme biçimleri işe koyulacaktır. Ancak burada bir sınırlama vardır. Şöyle ki: “ Yapıtı götüren bu yol (çözümleme), birtakım kurgusal düşüncelerden uzak kaldığı sürece pedagojik anlamda önemlidir, çünkü öğrenci resimde olan bitenle özdeşleşmeye başladığı anda yapıt onun için içsel bir varlık olur, böylece biçimci çözümlemenin sınırına ulaşılmıştır. Bunun ötesinde kalan, sanatsal yaşantı kavramıyla tanımlanabilir, dersteki dersteki sürecin ötesinde oluşur bu. Çözümleme yalnızca esere götüren bir yoldur.”⁽¹⁵⁸⁾

16. 2. 4. Günter Otto: Sanat Üretimi ve Üzerine Düşünme

*Öncül olarak, sanatta öğretilebilirliğin mümkün olduğundan yola çıkan Otto, sanat eğitimi anlayışının tüm usdışı temellendirmelerine karşı gelmektedir. Didaktik olarak ‘üretim’ ya da ‘üretkenlik’ ile ‘üzerinde taatarak düşünme’ ve ‘deneysel yapma ile ussal (zihinsel) içe geçiş’ arasındaki gerilimden söz eden Otto, görüşlerinde kuram ile uygulamanın bütünleşmesini, biçimlendirici etkinlikte öznelleştirme ve nesnelleştirme eğilimlerinin bir arada yer almasını kuvvetle savunur. “**Derste Süreç Olarak Sanat**” adlı kitabında “kuramcılık ve kuramsallık usdışı bir takım bileşeni nasıl*

bir yana bırakmıyorsa, us tarafından denetlenen deney de duygusallık ve çoşkussallığı tam olarak dışlayamaz. Ancak bu, doğaldır ki, üzerinde düşünülen bir duygusallıktır” ⁽¹⁵⁹⁾ *diyen Otto, aynı kitabın ileri sayfalarında da, “sanat alanında herkes ussal ile duygusalın bir arada ve uygun biçimde bulunabileceğini öğrenir. Ressamlar bize ussalın duygusallığı, duygusallığın da ussallığı yok etmeyeceğini öğretirler; zeki ressamlar vardır, onlara duygusal ve duygudaş izleyiciler gereklidir”* ⁽¹⁶⁰⁾ *demektedir. Böylece Otto, ilk yayınlarında yansız olarak ve tartışmaya kaçmadan, ussal ve usdışı eğilimlerin ikisinede yer vermeye çalışmaktadır. Ancak Pfennig’e olduğu gibi, Otto’da da özel ve nesnel bileşenler karşıt kutuplara dönüşmekte ve duygusallıkla usdışı bileşen karşısında “us” yer almaktadır. Bu kristalleşme, sanat dersi anlayışı için bir kararı gerektirmektedir. Sonunda Otto, ustan yana ağır basan anlayışta yer alabilmiştir. “Beğenmek, havasına girmek gibi durumlar, hemen sonra, resmin düşünsel olarak içine girebilmek için tartarak, irdeleyerek düşünme aşamasına gelmelidirler”. Otto, sanat didaktiğinde çağdaş sanatı ön plana çıkarmakta ve aynı kitapta “günümüz sanatı, insana ilk izlenimleriyle hesaplaşmayı ve duygularını usun egemenliğine bırakmayı öğretmektedir”* ⁽¹⁶¹⁾ *demektedir.*

Otto, bir anlamda, biçimleme süreçlerini gerçek yaratıcı süreçlerin karşısına koymakta; ve bunu yapmakla, biçimlendirme süreçleri için yaratıcı tavrın gerekli bir koşul olmadığını anlatmak istemektedir. Ancak Otto, biçimleyici süreçlerin içerisinde yaratıcı sonuçların yer alabileceğini kabul etmektedir. Sonuçta, Otto’nun ‘sanat dersi anlayışı’nda ussal, daha doğru bir deyişle “söylemsel” düşünme biçimi tam olarak egemendir. Ussal olmayan düşünme biçimi de yer alabilir, fakat bu kesin bir gereklilik taşımaz. Pfennig’de olduğu gibi, ussal bileşen uğruna terk edilen usdışı bileşen ve kimi sanatsal istemler, tam bir ayrımlaşma olmaksızın ihmal edilmiştir. ⁽¹⁶²⁾

Otto’nun, sanat dersi çerçevesi içinde, sanatı, tüm duygusal ve tartıya/ölçüye gelmeyen değerlerden olanaklar elverdiğince arıtıp, ussal bir biçimde planlanabilen ve söylemsel çözümlenmeye gelebilen bir öğretim sağlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Otto’nun baştan beri üzerinde durduğu sorun sanatsal üretkenlik’ti. Kendiliğindenliği

işin dışında bırakmak ve sanatsal etkinliği bir biçim değiştirme durumuna getirmekle Otto sanat eğitimbilimsel uygulamayı salt söylemsel düşünme alanı içine sokmuş, bir anlamda sınırlamıştır. 1974'teki bir yayınında ⁽¹⁶³⁾ kendinizce pek güvenli olmayan görsel-yoğrumsal biçimlendirme etkinliklerinin okullardan tümünden çıkarılmasını ve bu gibi etkinliklerin çocuklar için açılan ya da açılacak resim boyama atölyeleri, boş zamanları değerlendirme ve "hobi" kursları gibi okul dışı etkinlikler olarak sürdürülmesini önermektedir. Böylece denetlenemeyen, ölçmeye gelmeyentüm etken ve bileşenlerden Otto'nun didaktiği arındırılmış olmaktadır. ⁽¹⁶⁴⁾

16. 2. 5. Wilhelm Ebert: Kılısal ve Düşünsel Üretkenlik

En çok ilkokullardaki sanat didaktiği üzerinde duran Ebert, Otto'nun tersine, ağırlığı çocuğun üretici etkinliğine verir. Ancak sözel iletişim ve üzerinde düşünme, önce somut ilişkiler, malzeme, form, renküzlerinde adlandırma ve tanımlardan başlayarak doku, form ilişkileri ve biçimlendirme sorunlarına dek kullanılır. Ebert, boş sözcülüğe karşı çıkar; "açıklama, derinleştirme, temellendirme, tanıma, biliş ve değerlendirme yoluyla, betimleme, gösterme ve anlamaya çalışma" olarak somut anlayışını açıklar. ⁽¹⁶⁵⁾

*Ebert, hem işi söylemsel düşünme alanına kaydırmakta, hem de sanat derslerinde sanatın kendine özgülüğünün unutulmamasına çalışmaktadır. ⁽¹⁶⁶⁾ Çünkü Ebert'e göre, sanat dersleri ilkokulda dizgesel (sistematik) ve sürekli alan dersleri olmalıdır(4. Tez). Ayrıca, estetik davranış ve estetik iletişim bir araç olmayıp, amacı gene kendine yönelik olgular olduğu vurgulanır. Estetik davranışın eğitimi "**ne başka amaç ve erekler için ne de kendisine yüklenen bir takım görevler** (sözgelimi başka alan derslerinde kullanımı ya da bunlara yardımcı olması işlevi gibi) kullanılmalıdır". (10. Tez)*

Ebert'e göre öğretilen, us tarafından kavranılabilir. Usdışı etmenlerin bilinçsiz eşliğinden Ebert kaçınmamakta, ancak usdışının ileri yaşlar için ders konusu olamayacağını belirtmektedir. Böylece usdışı bileşen önemsenmemektedir. İlkokul için

ise usdışı bileşenin geçerli bir yeri vardır. “Estetik davranışlar ussal ve duygusal bileşenlerden doğar. Bunlar birbirinden ayrılamaz, onun için de ayrı ayrı ele alınazlar”. (8. Tez).

Ebert'in didaktik anlayışında “öğreterek ve öğrenerek” kavranılan ussal alan ağırlık taşımakta, düşünmeci bir üretkenlik **söylemsel** boyutta geliştirilmekte, kılgsal üretkenlik ise estetiğin özgüllüğüne bağlı bir kuramla temellendirilerek görüsel boyutta gelişmektedir. ⁽¹⁶⁷⁾

16. 2. 6. H. Doucher ve B. Seitz: Söylemsel ve İmgesel Düşünme Biçimleri

Doucher, düşünme ile görme arasındaki sıkı ilişkinin, değişik düşünme biçimlerine yol açtığını, söz gelimi çocuğu yetiştikten, usçuluk öncesi dönemleri zamanımızdan ayıranın da bu düşünme biçimleri arasındaki ayrım olduğunu eklemektedir. Böylece ‘imgesel düşünme’ ile ‘kavramsal düşünme’ ya da ‘sanatsal görme’ ile ‘ussallaştırılmış görme’ karşıt kavramlarını ortaya koyarak, irdelemesini bu kavram çiftleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır. ⁽¹⁶⁸⁾

Doucher, yoğunlaştığı bu konuyu sınırlamak üzere “içten konuşma”, “çizgisel (yakınsak) düşünme” ve “sözel düşünme”yi **söylemsel düşünme** olarak; mantıksal, işlevsel, ussal ve çoğunlukla nedensellik ilkesine bağlı düşünme biçimi yerine kullanmakta, her tür düşünmenin zihnin kuramsal işlevini karşıladığını belirtmektedir.

İmgesel düşünme ise, “çok yönlü, birden çok anlamlı” olarak betimlenmekte, zihnin estetik işlevini karşıladığı öne sürülmektedir. Sezgi sözcüğü, çok belirsiz bulunduğu kullanılmamaktadır. Bu iki tür düşünmeye bir örnek olarak Daucher şunu vermektedir: Kuşun niçin kanatları vardır, sorusuna imgesel düşünme, ereğe yönelik (final) olduğundan **“uçabilmek için”** yanıtını verir. Nedensel olan söylemsel düşünme ise şuna benzer bir yanıt verecektir: **“Çünkü kuşların kendi evrimleri içinde bu kanatlar şöyle şöyle yollardan oluşmuştur...”**

Ussal ya da bilimsel düşünme çizgiseldir, tekniktir, saf kavramlar kullanılır. “Erken düşünme biçimi” olarak nitelenen imgesel düşünme ise, dal budak salmış gibidir, resimsel tasarımlarla, imgelerle düşünür.. Öğelerin işlevleri değişime uğrayabilir.

Doucher ve Seitz'in sanat dersleri için koydukları kılışal amaçlar olan 'duyarlılık', 'yaratıcılık' ve 'ussallık' , ilk bakışta görüsel alan içine hep birden girdiklerinde, bir çelişki izlenimi yaratmakta iseler de, incelendiğinde durum şöylece ortaya çıkmaktadır: “Duyusal açıdan insanın tam bir doyuma ulaşması bir mutluluktur, duyusal alguların inceltilmesi, duyarlılığın arttırılması, insanı mutlu kılacak yeti ve yeteneklerin de güçlerinin arttırılması demektir... Duyusal bakımından duyarlılığın arttırılması ile estetik uyaranlara karşı da daha çok bilinçli olmak, sanat derslerinin amaçlarındandır. Duyarlık sanatsal etkinliklerde bulunmakla, üretkenlikle ve sanat ürünleriyle haşır neşir olmakla sanatı yaşamak ve sanattan zevk almayı amaçlar (“yaşantı” ve sanat zevki ve hazzı”). Kılışal amaç olarak, duyarlık tek başına kalmamalı, soyutlanmamalı, ‘sanat için eğitim’ anlayışı içinde düşünölmelidir. Yarııcı tutum ve davranışa da en başta üretkenlik yoluyla erişilir. Törlü düşünöülerin karışık bir şekilde bir araya gelmesi olan “brainstormingé yöntemi, ikinci eleştirel bir aşamada sonsuz yeni ilişkiler keşfetme fırsatını hazırlar. Ütopik düşünme yardımıyla, sanat dersinde ‘yabancılaşma’ denemeleri yapılabilir. Yarııcı sanatsal uğraşlar aynı zamanda sanat anlayışı kazanılmasını sağlar. (169)

Sanat için eğitim ya da sanat dersi anlayışını kısaca özetlemek gerekirse, ana ölçüt'ün “ussallık” olduğunu söylemek mümkündür. Biçimleyici öğelerle çalışmadan yana olan grup için bu ussallık yalnızca bir eğilimdir. Pfennig, Otto ve Ebert'te ‘model’ler önem kazanmakta, Daucher ve Seitz'de ise ussallık kavramı değişime uğrayarak görüsel alanın egemenliği altında bir yere yerleştirilmektedir. Otto'da ussallığın egemenliği açıktır. Burada ussal düşünme, sanat eğitimi anlayışındaki duygusal bileşenin ağırlığına karşı bir ağırlık olarak düşünölmelidir. Hem Pfennig hem

Otto, ussallığı bu anlamda almışlar, duygusal bileşenden elverdiğince kaçınmak için, öznel bileşeni ‘sanatsal düşünme’den bile atmaya çalışmışlardır. ⁽¹⁷⁰⁾

16. 2. 7. Bellek Eğitimi Yöntemi

*Yeni bir algı eylemiyle eski fakat yeniden eyleme geçirilmiş bir algı arasında bağ kurma sürecine **çağrışım**; daha önce algılarımızla ilgili bilinçliliği canlandırma yetisine de **bellek** diyoruz.* ⁽¹⁷¹⁾

Johann Heinrich Pestalozi “*Öğrencinin çizdiği geometrik şekiller, ölçü gibi katlıklardan uzak tutulması gerekmektedir. Öğrencinin yaratıcılığı, çevreyi tanınması bu yöntemle bağlıdır ve öğrenci bu yüzden sevdiği, bildiği, tecrübe sahibi olduğu, belleğindeki konularla resim yapmalıdır*”. ⁽¹⁷²⁾

İnsan beyni, çevresindeki görsel yansımaları yaşam boyunca kaydetmektedir. İnsan beynindeki bu yansımalar ileri yaşam süreci içinde yeniden anımsanabilir, canlandırılabilir özelliğini bünyesinde bulundurduğu işaretleri hafızaya kaydeder. İnsan hafızasındaki saklanmış olan bu veriler, işaretler ihtiyaç doğduğunda, hafızada saklanmış olan veri, iz, işaret, izlenimi nakşolan nesneyle ilgili başka değişik, birbiriyle bağlantılı izleri birbirleriyle ilişkilendirerek yeniden kullanır.

Bellek eğitimi yöntemiyle, görsel sanat eğitiminde çocuğu, öğrenciyi katı kurallarla, akademik sanat anlayışıyla sınırlandırmamak gerekir. Bellek eğitimi yöntemiyle daha çok özgür, serbest, doğal, naif yaklaşımların benimsenip uygulanması gereklidir. Bellek eğitimi yöntemine göre öğrencinin çevresiyle ilgili verileri, bellek yöntemiyle görselleştirmesi söz konusudur.

Özellikle ilköğretim 1. kademe öğrencilerinde bellek yöntemi ile resim yapma özelliği kendiliğinden, doğal olarak vardır zaten. Bu öğrenciler arasında sayıca az da olsa kurallara uygun, akademik resim anlayışına uygun resim yapan öğrencilerin

varlığını çoğumuz (öğretmenler, anneler, babalar) hemen fark ediyoruz ve bu öğrenciler için resim konusunda yetenekli öğrenciler diyoruz. Kuşkusuz sanat uğraşısında bir takım özel yetilerin yok sayılmayacak gerçeği inkar edilemez. Ancak bu özel yetilerin değişemeyen bir kanunlar olgusu gibi mi ele alınması gerekir. Yoksa bu konuda sanat insanının bu değerler bilimini tekrar ele alması gerekli midir? Kısaca yetenek olgusunun yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bellek eğitimi “Görsel Sanatlar Eğitimi” bağlamında tek başına ilköğretim okullarına bir ders olarak konulabilir.

Eminim ki sanat eğitimi uygulayıcıları, meslek yaşamları boyunca öğrencilerinden şu sözleri çok duymuşlardır ve çoğu zaman da kendilerini kör ve dipsiz kuyularda yetersiz, çaresiz hissetmişlerdir. “Öğretmenim ben resim yapamam” “Öğretmenim oldu mu?”, “Öğretmenim bu resim bitti mi?”, “Öğretmenim burayı ne renk yapayım?” vb. gibi daha birçok sorulara cevaplar verebilmemiz için ya da öğrencilerin bu tür sorulara gereksinim duymadan kendilerini ifade edebilmeleri için, bellek eğitiminin gerekli olduğuna inanıyorum. Ancak görsel sanat eğitiminde tek başına bellek eğitimi yöntemi ile sanat eğitiminin yeterli olamayacağı da bir gerçektir.

Çocuğun tamamen bellekten resim yapması, onun bakmak ve görmek arasındaki farkı kavramasını da engelleyecektir. Dış dünyadaki nesnelere çözümleme konusunda yetersiz kalacaktır. Yaratıcı etkinliğin gerçekleşmesi için konuya ve bilgiye hakim olunması gerekmektedir. Bilmediği konuda üretimde bulunan kişinin ürünü, özgün ve yeni nitelikleri taşısa bile yaratıcı bir ürün değil, yalnızca rastlantı sonucu bulunmuş bir ürün olacaktır. Yani yaratıcılık ne yapacağını bilme (planlama), bu yolda adımlar atma (çalışma) ve sonuca ulaşma (bilinç) gerektirmektedir. Bu açıdan bakacak olursak yaratıcılık aslında beraberinde büyük bir çalışma ve üretme disiplini de getirdiği muhakkaktır. Yalnızca bellek eğitimi yöntemi ile yaratıcılığın gelişmesi konusunda etkili sonuçlara ulaşılmaz.⁽¹⁷³⁾

16. 2. 8. Deneysel Sanat Müzikli yöntem

Daha çok Almanya ve Avusturya’da uygulanmış bu yöntemin içeriği, seslerin renklere, şekillere, çizgilere vb. gibi resimsel değerlere dönüştürülme işlemidir. Soyut sanatın öncülerinden olan Vasilliy Kandinsky’nin görüşleri ile benzerlik taşıyan bu yöntem, görsel sanatlar eğitiminin bazı temel kavramlarının algılanmasındaki bunlar; resim sanatında ritim kavramının algılanması, öğrencinin soyut düşünme ve imgeleme yeteneğinin geliştirilmesi vb. uygulanabilir. Müzikli yöntem sanat eğitiminde tek başına etkili bir yöntem değildir. Diğer yöntemlerle birlikte düşünülmelidir.

Barlach veya Kokoschka’nın sanatını “deneysel olarak tanımlamak güçtür. Fakat Ekspresyonizmin ilkelerinin doğruluğu sınınanacaksa, elbette deneyler yapılması gerekiyordu. Eğer bu ilkeler doğruysa, o zaman sanatta önemli olan doğanın taklidi değil, çizgi ve renklerin seçimi yoluyla duyguların ifadesiydi. Bu durumda akla gelen soru, hiçbir konu işlemeden sadece ton ve biçimlerin etkilerine dayanarak, sanatı daha saf bir hale getirmenin mümkün olup olmadığıydı. Müziğin, sözlerin yardımına gerek duymadan da varlığını sürdürdüğünü gören sanatçılar ve eleştirmenler çoğu zaman saf bir görsel müziğin hayalini kurmuşlardır. Hatırlarsanız, Whistler de, tablolarına müzikle ilgili adlar vererek bu yönde belirli bir mesafe kaydetmişti. Fakat bu tür fantezilere genel anlamda değinmek bir şey, tanımlanabilecek hiçbir nesneyi göstermeyen bir tabloyu gidip sergilemek başka bir şeydir. Görüldüğü kadar, bunu ilk yapan, o sıralarda Münih’te yaşayan Rus ressam Vasilliy Kandinsky’dir (1866-1944). Bir çok Alman ressam arkadaşı gibi, gelişmenin ve bilimin ortaya çıkardığı değerlerden hoşlanmayan Kandinsky, dünyanın, saf “ruhsallığı” temsil eden bir sanat tarafından yenilenmesini özleyen bir gizemciydi. Tutkulu ama biraz da karışık olan, Sanatta Ruhsallık Üzerine (1912) adlı kitabında saf renklerin psikolojik etkilerini vurgulamış, canlı bir kırmızının, bir boru sesi gibi bizi nasıl etkileyebileceğini belirtmiştir. Bu yolla insanlar arasında ruhsal bir bütünleşme yaratmanın mümkün ve gerekli olduğuna inanıyordu. Bu inançtan aldığı cesaretle, rengin müziği üstündeki ilk denemelerini sergiledi. Böylece soyut sanat denen akımı da başlatmış oldu.⁽¹⁷⁴⁾

17. Plastik Sanatlar Eğitiminde Uygulanan Yöntemler

Sanat eğitimi diğer alanlarda olduğu gibi, kesin sonuçları, doğruları olmayan, bireysel farklılıkların yanında özellikle duyguların varlığı, yetenek ve yaratıcılığın güçlü bir şekilde öne çıktığı bir alan olması dolayısıyla, sanat ve eğitiminin zorluğu, farklılığı ve ayrıcalıklı olması dikkat çekicidir. Eğitim söz konusu olduğunda bilinçli ve planlı olmalıdır. Bu anlamda ideal yöntemlerin geliştirilmesi gereklidir.

Bu alanda eğitimin yapılmasında eğiticilerin niteliği, eğitilenlerin niteliği ve toplumlar, ülkeler, kendi özelliklerine göre çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Ülkemizde de uygulanmakta olan ve daha çok resim, heykel, tasarım gibi alanlarda görülen bu yöntemlerin bir çoğu, günümüz eğitiminde bireysel özellikleri dikkate alan eğitim anlayışı nedeniyle tartışılmaya açıktır. Yeni eğitim müfredatlarında daha çok öğrenciyi ön plana çıkaran, eğiticiyi de daha çok rehberlik amacıyla düşünen ve yapılandıran genel anlamda eğitim anlayışlarını düşündüğümüzde, sanat eğitiminin ve yöntemlerinin de bu eğilimlerin çok çok önünde olması gereklidir.

17. 1. Kopya Yöntemi

17. 18. ve 19. yy' da gelişmeye başlayan sanayileşme ve endüsrileşmeyle paralel olarak gelişen sanat eğitiminde çabuk, kolay ve doğru çizimler için bu yöntem benimsenmiştir. Kopya yöntemi bir objenin aynı görüntüsünü yapma becerisidir. Kopya yöntemi yaratıcılıktan uzak bir yöntemdir. Ancak, öğrencinin pratiğini geliştirmesi açısından ve daha sonraki çalışmalarına destek olması açısından faydalı görülmektedir. Günümüz sanat eğitiminde özellikle temel sanat eğitiminde hala tercih edilen yöntemlerden biridir.

17. 2. Kolaydan Zora Yöntemi

Öğrencinin, sanat eğitimine tanıdığı bildiği nesnelere başlaması ilkesidir. Bu yöntemle tanıdığı, bildiği nesne, olgu ve araçlar gibi unsurlardan başlayarak, sonraları

daha karmaşık biçimleri daha kolay çözümleyebileceği düşüncesiyle uygulanan bir yöntemdir. İlk kez İngiliz sanat eğitimcisi W. Smith tarafından 1870'li yıllarda uygulanmıştır. Smith'e göre; yazmakla çizmek bir birine paralel davranışlardır. Smith'e göre öğrenci yazıyı öğrenirken basit çizgilerle başlıyor daha sonraları harfleri, kelimeleri ve cümleleri öğreniyor. Sanat öğretiminde de bu yöntemin yani, önce öğrenciye göre basit, bilinen, kavramakta zorlanılmayan olgularla başlanarak, ardından daha karmaşık gelişmelere doğru hedeflere ulaşılan bir sanat eğitim modelidir. Bu yöntem ayrıca çocuğa ilk verilecek bilgilerin kolaylığı çocuğun yapısına uygun olduğu inancı hakimdi. Bu yöntem eğitim müfredatlarında halen işlevini korumaktadır.

17. 3. Bellek Eğitimi Yöntemi

19. yy' da Johan Heinrich Pestalozzi' nin öne sürdüğü bu yöntem, öğrencinin katı kurallarla sınırlandırılması yerine, belleğin harekete geçirilmesi ve ondan yararlanılması yöntemidir. Bu yönteme göre öğrencinin yaratıcılığı, katı kurallar, ölçü, geometrik şekiller gibi kesin ve katı kurallarla değil, sevdiği, bildiği, tecrübe sahibi olduğu, nesnelere algıladığı ve kendine özgü yorumlama şekli ile değerlendirildiğinde ve bu doğrultuda sanat eğitimi verildiğinde gelişme göstereceği düşünülmüştür. Burada çocuk ve onun yaratıcılığı ön plandadır. Eğitici sadece rehber rolündedir. Ülkemizde 2006 yılında yenilenen İlköğretim Okulları Görsel Sanatlar Dersi Eğitim Programlarında bu yöntemin ağırlığı hissedilmektedir. Ancak eğitimcilerin ve okul şartlarının bunun için tam olarak yeterli olduğu söylenemez. Özellikle İlköğretim 1. kademe öğrencilerinde bu özellikler yani çocuğun bellekten resim yapma özelliği hemen dikkati çeker ve hatta çoğu eğitimci bu noktada öğrenciyi kendi anlayışı doğrultusunda yönlendirme bir kalıba sokma yanlışı içine düşer. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz; bellek eğitiminin doğal akışı içinde yeni eğitim sistemi geliştirerek, bunu gerekirse tek bir ders olarak ele alıp, konunun uzmanı eğitimciler tarafından eğitim-öğretim hayatına geçirilmelidir.

Bellek eğitimi yöntemi daha önceki “Sanat ağırlıklı eğitim” bölümünde kuramsal olarak ele almaya çalıştım. Bellek eğitimi yöntemi aynı zamanda pratik uygulamada da derinlemesine incelenmesi gerekir.

17. 4. Psikolojik Bireysel Yöntem

Kişini, öğrencinin psikolojik yapısı, bireysel tercihleri öne çıkarılarak, bireysel farklılıklara önem vererek ele alınan bir yöntemdir. Bilinçaltında yer eden olumlu, olumsuz olaylar, kavramlar vb. gibi durumların ortaya çıkmasında önemli bir işlevi de var. Bir çok konuda, çocuk resimlerinin, kendini ifade edebilmesi adına faydaları kaçınılmazdır. Bu yöntem gereğince eğitimci empatisini kullanması gerekir. Çocuğun psikolojik yapısını iyi değerlendirebilecek, bu doğrultuda çocuğun psikolojik yapısına uygun doğru materyalleri tespit edebilecek, iyi bir gözlem ve iletişim özelliklerine sahip konunun uzmanı olmalıdır.

17. 5. Drama (Oyunlaştırma) Yöntemi

Çocuk deyince akla ilk gelen şey oyun olgusudur. Çocuğun oyun oynaması sanatsal bir eyleme benzetilebilir. Oyun oynarken çocuğun tatmış olduğu hazzı, bir ressamın resim yaparken tatmış olduğu hazzı benzetebiliriz. O anda kaygılardan uzak, sadece yaratıcılığı tetikleyen kaygıları, heyecanı, coşkuyu vb. gibi etkenlerin varlığı ön plandadır. Doğaldır, saftır, samimidir, hissedilen yaşamdır ve içindedir. Bu tür etkinliklerde çocuğun bütün bedeninin oyuna katılımı söz konusudur. Görme, algılama, tanımlama, yaratma, anlatma ve iletişim gibi her türlü ifade gücü yetilerinin geliştirildiği çok önemli bir yöntemdir.

Bu tür etkinlikler, önceden planlama yapılmaksızın, tamamen doğal olan, doğaçlama yaparak, çocuğun yaratıcı davranışları doğrultusunda gelişen ve yaratıcı drama olarak adlandırılan oyunlaştırmalar, herhangi bir ön planlama yapılmaksızın, tamamen anlık tanımlamalar yolu ile hayal gücü ve yaratıcılığın gelişimine katkısı olduğu gibi, kişilik gelişiminde de çok önemli bir etkinliktir.

Bilişim çağını yaşayan çocukların, özellikle sanal esaretten az zararla kurtulabilmelerinde, bilgi teknolojilerinin yaratıcı davranışa dönük kullanımı açısından, önemli bir yöntemdir. İlköğretim programlarında bu yöntem ağırlık kazanmaktadır. Ancak sistemli bir şekilde ve bilinçli eğitimcilerin bu yöntemi uygulamaları gerekir. Yani ülkemizde eğitim programlarında sistematik olmasa da her alanda bu yöntemi destekleyen eğilimler dikkati çekmektedir. Özellikle İlköğretim okulları 1. kademe öğrencileri için bu yöntem sanat eğitiminin yanında diğer alanlar için de yeniden yapılandırılarak eğitim-öğretime sunulmalıdır.

17. 6. Müzikli Yöntem

Daha önceki “Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi” bölümünde “Deneysel Sanat Müzikli Yöntem” bölümlerinde kuramsal olarak ele alınmıştı. Bunun sistematik bir yöntem olarak da ele alınması ki; günümüz sanat eğitiminde de az da olsa kullanılan yöntemdir, gereklidir. İlköğretim okullarımızda eğitimciler, son zamanlarda, sanat eğitimi derslerinde müziği, daha çok motivasyonu artırıcı güç olarak değerlendirmektedirler. Bu yöntemi diğer alanlarda kullanan bazı eğitimcilerde son zamanlarda dikkat çekmektedirler. Örnek olarak matematik dersini müzik kullanarak öğrenci başarısında, performansında oldukça ilerleme kaydeden bazı eğitimciler dikkat çekmektedirler.

Önemli olan bir diğer konu müziğin seçimi, müziği kim seçecek? Müfredatlarda bu kesin olarak belirtilmemiştir. Eğitimcilerin sanat anlayışlarının ne derece yetkin bir düzeyde olduğu sorunu bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Hele ülkemizde sanat değeri çok düşük, zevksiz, kötü örneklerle dolu bir de bunların prim yaptığı bir ortamda, çocuğun kişiliğinin, estetik yargısının, yaratıcılığının, olumsuz gelişmemesi için problemin giderilmesi için, sanat değeri olan, çocukların seviyelerine uygun ve hatta ses ayarının bile müfredatlarda belirtilmesi gerekir.

Daha çok Almanya ve Avusturya’da uygulanmış bu yöntemin içeriği, seslerin renklere, şekillere, çizgilere vb. gibi resimsel değerlere dönüştürülme işlemidir. Soyut sanatın öncülerinden olan Vasilliy Kandinsky’nin görüşleri ile benzerlik taşıyan bu yöntem, görsel sanatlar eğitiminin bazı temel kavramlarının algılanmasında ki bunlar;

resim sanatında ritim kavramının algılanması, öğrencinin soyut düşünme ve imgeleme yeteneğinin geliştirilmesi vb. uygulanabilir. Müzikli yöntem sanat eğitiminde tek başına etkili bir yöntem değildir. Diğer yöntemlerle birlikte düşünülmelidir.

17. 7. Çözümleme ve Birleştirme Yöntemi

Daha çok öğrencilerin kendi tarzlarını belirlemede sanat eserlerinin incelenmesine dayanan bir yöntemdir. İncelenecek konular ayrı ayrı öğrenciye verilerek bir genelleme yapması sağlanır. Bu yöntem daha çok ileri sanat eğitimi alan öğrenciler için düşünülen ve uygulanan bir yöntemdir. İlköğretim düzeyi için düşünülmeyen bir yöntemdir. Öğrencinin kendi tarzını oluşturması aşamasında, öğretmen genellikle gözlemci ve yardımcı olarak rehberlik yapar.

17. 8. Çocuk Sanatı Yöntemi

Dışavurumcular ile gerçeküstücülerin resimleri ile çocuk resimleri arasında bağlar kurularak, bir anlamda çocuk resimlerinin sanatsal olduğu vurgulanır. 20. yy' da Franz Çizek “Çocukların resimleri birer sanat eseri gibi değerlendirilmelidir” diyerek, onları serbest bırakmaktan yana bir tutum izlemiş, katı ilkelere kurtarıp, kendilerini rahat ve serbest olarak ifade etmelerini öngörmüştür.

Çocuk sanatının en belirgin özellikleri en belirgin özellikleri şöyle sıralanabilir.

- Sanat, çocukların doğal gelişimlerine paralel olarak kendiliğinden gelişir.
- Sanat derslerinde bitmiş işlerden çok, çocuğun çalışma süreci içinde yaşadığı mutluluk ve yaratıcılık adına kazandıkları önemlidir.
- Sanat derslerinde, çocuğun kendini kısıtlamadan özgür anlatımı için ona kalın fırçalar, büyük kağıtlar ve bol boya verilmelidir.
- Çocuk resimlerinin olağanüstü değerler taşıdığına inanılır; yetişkinlerce birer sanat eseri gibi değerlendirilir.

Bu yöntem günümüz eğitim anlayışı içinde düşünüldüğünde, öğrencinin kendi haline bırakılması, özellikle ülkemizde pek taraftar bulamayacaktır. Ancak sanatın

özünde bulunan özgürlükten yola çıkarak, yaratıcı davranış gelişimi açısından ele alınacak olursak, planlaması çok zor görülen bu yöntemin, üzerine gidilip, planlanması gereklidir.

17. 9. Araç- Gereç ve Kullanılan Malzemeye Göre Uygulanan Yöntemler

Sanat eğitimi özellikle ilköğretim okullarında müzik ve resim eğitimi olarak verilmektedir. İster sanatçı olsun ister ilköğretim öğrencisi olsun, yapılan sanatsal etkinlikler özgün biçim arayışlarıdır. Bu etkinliklerde öğrencilerin kullandıkları malzemeler genellikle belli başlı araç ve gereçlerdir. Boyalar, kalemler, kağıtlar vb. gibi. Öğrencilerin biçim yaratmalarında daha değişik materyalleri kullanabilme yeteneklerinin de geliştirilmesi gerekir. 2006 yılında yapılan “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” da bu anlamda düşünülen etkinlikleri pek gördüğümüz söylenemez. Ayrıca çok çeşitli malzemelerle çalışmanın yaratıcılığı geliştirdiği düşünüldüğünde programın yetersiz kaldığı söylenebilir. Sanatçılar genellikle sevdikleri malzemelerle çalışmayı tercih ederler, bazı sanatçılar arayış içine girip değişik malzeme denemelerinde bulunurlar, ancak öğrencilerin böyle bir seçenekleri ancak eğitimcilerin insafına kalmış. Bu konuda onlara sunulan malzemelerle çalışmak zorundadırlar. İlköğretim okullarında, bu sorunu, öğrencinin yaratıcı davranış geliştirmesi adına, bol ve zenginleştirilmiş materyallerle çalışma ortamlarının oluşturulması şeklinde ve öğrenciye seçme olanaklarının verilmesi doğrultusunda çözmek gerekir.

17. 10. Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi

Sanat eğitimi deyince, akla ilk gelen genellikle hep uygulama etkinliğidir. Çoğunlukla da bunun doğru olduğu kabul edilir. Oysa plastik sanatlar eğitiminin içinde görsel sanat ya da plastik sanatlar kültürü, tarihi gibi öğrenilmesi gereken bilgilerde vardır. Bunun içinde görsel malzemelerden faydalanılmalıdır. Görselliği ön planda olan resim, heykel, mimari vb. gibi plastik sanatların öğretiminde, her türlü görsel eğitim araçlarından yararlanarak öğretim yapmak, öğrencilerin öğrenmelerine önemli katkılar

sağlamaktadır. Bu doğrultuda sanat eserleri, filmler, tıpkı basımlar, slaytlar, açıklayıcı levhalar, sergiler gibi araçların çocukların eğitimine sunulması, amaca yönelik olarak da eğitim-öğretim etkinliklerinde bulunulması, sanatsal öğrenmede önemli katkılar sağlamaktadır. Öğrencinin sanat ile ilgili teknik, konu, uygulama, kuram gibi konulardaki tereddüt ve bocalamalarına karşılık olumlu katkılar sağlayabileceği bir gerçektir. 2006 yılında yapılan “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” adı altında yapılan yeni programda, programın klavuz kitabında bu doğrultuda yeterli sayılmasa da görsel dokümanlara yer verilmiş. Öğretmenlerin faydalanması için hazırlanan klavuz kitapçığında, bir çok ünlü ressam, heykeltıraş, mimar, minyatür, hat sanatı ve ilkel sanatçılara ait görsel dokümanlara yer verilmiş ve eğitimcilerin bunları kullanmaları istenmiştir. Ancak okulların alt yapısının ve bu dokümanların olmaması nedeniyle bu etkinliğin yapılabileceği tartışılır.

18. İlköğretim Okullarında Sanat Eğitimine İlişkin Sorunlar

Mutlu Erbay, “Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi” adlı kitabında “Plastik Sanatlar Eğitimi’nin Gelişimini Etkileyen Sorunlar” bölümünde, sorunu aşağıdaki gibi sekiz madde halinde ele almış detaylı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bu gün de aynı sorunların varlığından söz edebiliriz.

A- Kişisel yapıdan kaynaklanan sorunlar.

1- Eğitilenlerden kaynaklanan sorunlar

2- Eğitmenlerden kaynaklanan sorunlar

B- Toplumsal yapıdan kaynaklanan sorunlar

C- Teknolojik yapıdan kaynaklanan sorunlar

D- Ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar

E- Politik yapıdan kaynaklanan sorunlar

F- Yönetimsel yapıdan kaynaklanan sorunlar

- G- Çevresel yapıdan kaynaklanan sorunlar
  - 1- Fiziki çevreden kaynaklanan sorunlar
  - 2- Sosyal çevreden kaynaklanan sorunlar
    - a- Okul ve aile işbirliği kurulamamasından kaynaklanan sorunlar
    - b-Okul ve endüstri (işyeri) işbirliği kurulamamasından kaynaklanan sorunlar
    - c- Okul, galeri ve müze işbirliğinin kurulamamasından kaynaklanan sorunlar
- H- Eğitim programları ile ilgili sorunlar
  - 1- Sanatsal çalışmaların değerlendirilmesi ile ilgili sorunlar
  - 2- Eğitim programlarının değişimi ile ilgili sorunlar.

18. 1. Sanat Eğitiminin Toplumsal Sorunları

Sanat eğitime toplumumuz her zaman olduğu gibi, bu gün de olumsuz bir yaklaşım içindedir. San’da “Sanat Eğitimi Kuramları” adlı kitabında soruna şu şekilde dikkat çekmektedir: “... *Sanat eğitimi de nedir? Çocuğum sanatçı mı olacak? Onu önemli ve ciddi derslerinden alkoymamalıyım; zaten televizyon, müzik sinema yeterince zamanını alıyor ... Onu ortaokul giriş sınavlarına, üniversite giriş sınavlarına ve yaşamda başarılarla götüreceğ alanlara yönleltmeliyim... Böyle düşünen ne çok ana baba, hatta eğitimci vardır çevremizde. Sanata ilişkin şeyler, ancak boş zaman değerlendirme aracıdır, ne sunuluyorsa o izlenir, edilgençe*” ... “*Sınavlar, fen programları, ders yükü arasında sanat adına, kültür adına izlenenler, seçip ayıklanmadan sununanlarla yetinen yarının mühendisi, fizikçisi, toplumbilimcisi, yöneticisi, devlet adamı?*”⁽¹⁷⁵⁾

Sanat eğitime karşı olan bu olumsuz tutumların bir çok nedeni olduğu gibi bana göre, asıl problem büyük oranda toplumun olumsuz adeta dışlarcasına olan yaklaşımıdır. Sosyolojik ve tarihi geçmişimiz ile yüzleştığımızde, problemin kaynağını bulmakta zorlanmayız. Her alanda olduğu gibi sanat eğitimi de arz ve talep ilişkisidir. Toplum burada büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde plastik sanatlar eğitiminin, genel eğitim sistemi içindeki yerini geç alması (minyatür resmine şematik anlamda önem verilmesi ve üç boyutlu resme ancak Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde uygulama alanı tanınması, sanat eğitimi ile ilgili çalışmaların ancak Askeri okullarda oda harita çizimine fayda sağlaması için başlatılmış olması) dini engellemeler (resim yasağı, resim sevgisinin toplumdan gelmemesi, bu gün Türk toplumunda hala figürsel sanat çalışmalarının kabul görmediği bir gerçektir), nüfusun dengesiz artışı, kişisel gelir düzeyinin düşüklüğü (sanatlar daima yüksek ve lüks zevklerdir) gibi sebepler toplumda sanat eğitime olumlu bakışı engellemektedir. Sanatsal alt yapının tam kurulamaması ve sanatçının yokluk içinde olması, toplumu etkilemiş ve sanattan para kazanılamayacağı fikrini yaygınlaştırmıştır. Özellikle geleneksel yapının etkisi ve masraflı bir alan olması dolayısıyla sanat eğitimi toplumdaki hak edilen değeri alamamıştır ... Özetle sanat eğitimi toplumda sanata verilen değerle yakından ilgilidir.⁽¹⁷⁶⁾

Okullarımızda bugün bile sanat ve sanat eğitimi ile ilgili aynı anlayışları görmekteyiz. Ülkemizde önceleri ilkokullarda 1. 2. 3. 4. ve 5. sınıfların resim-iş dersleri sınıf öğretmenleri tarafından yürütülüyordu. Ortaokullarda resim öğretmenlerince eğitim öğretim gerçekleştiriliyordu. Sınıf öğretmenleri büyük çoğunlukta bu ders için ayrılan sürede başka, özellikle bilişsel ağırlığı olan dersleri işlemeyi tercih etmişlerdir.

2006 yılın da yeniden yapılan “İlköğretim Okullarında Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” (1-8. Sınıflar) programına göre, 1. 2. 3. sınıfların derslerine halen sınıf öğretmenleri girmektedir. Oysa bu yaş grubu öğrencilerinin konunun uzmanı olan eğitimciler tarafından eğitilmesi gerekir. Sanat eğitimi ile bu yaş grubu öğrencilerinin kişilik gelişimi ve yaratıcı davranış geliştirilmesi açısından, önemli ölçüde katkı sağlanacağı bir gerçektir.

Temel eğitimin birinci aşamasında Resim-İş (2006 yılında yapılan yeni programda Görsel Sanatlar Dersi olarak ismi değişmiştir.) dersleri sınıf öğretmenleri tarafında yürütülür. (2006-2007 Eğitim-öğretim yılından itibaren 1. 2. 3. sınıfların

Görsel Sanatlar Dersi sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir.) Öğretmen bütün öteki dersler içinde, çocuğu biraz sessiz ve etkinlik içinde tutabilmek için Resim-İş dersini kullanır. Öğrenciler okuma, yazma, matematik gibi konuların ağırlığı altındadır. Sanat ise, “kendini anlatma” gibi sonuçsuz işlevlerin uygulama alanıdır. Dahası sanat program dışına itilmiştir. Oysa sanat ilköğretim programının belkemiğini oluşturmaktadır. Öğretmen yetiştiren kurumların birinci işlevi de, öğretmeni bu programın şekillenmesini, uygulanmasını, kısaca yaşama geçirilmesini sağlayacak biçimde yetiştirmektir. Eğitim Fakültesi, sınıf öğretmenliği bölümü çıkışlı öğretmenlerin derse yaklaşımları oldukça yüzeyseldir. Çoğunlukla kendilerini bu alanda yetersiz bularak, sürekli derslerde uygulanacak yeni teknik bulamadıklarından takınırlar. Eğilimleri bu dersi kendisini sanatta daha yeterli bulan öğretmenler tarafından yapılması yönündendir.⁽¹⁷⁷⁾

Batıda çeşitli tarihsel koşullar, kültürel bilinçlenmeler süresince, insanın eğitiminde oyun'un, el becerisine dayalı uğraşların ve çocuk büyüdükçe sanat denen olgunun önemi anlaşılmış, sanata ve sanat-kültür eğitime ilişkin dersler, eğitim dizgesi içinde, giderek daha çağdaş yaklaşımlarla , eğitimbilimsel önemi ve kültür açısından değeri kavranarak, yerini almaya başlamıştır. Bu gelişim süresinde, çeşitli düşünürler, sanat bilimcileri, kuramcıları, değişik yaklaşımlarla sanatın eğitim ile ilişkisini kurdular. Zaman zaman söze dayanan yazın ve türleri sanat eğitimi açısından daha önemli sayıldı, bazen müzik, bazen resim... Zaman zaman çocuğun dengeli yetişmesi asıl erek oldu, zaman zaman toplumun daha iyi, daha zevkli, estetik beğenisi yetkinleşmiş sanat tüketicileri yetiştirmek ya da hoşgörülü, demokrat, yeni ilişkiler kurabilen, yeniyeye açık her dalda yaratıcı bireyleri topluma kazandırmak...⁽¹⁷⁸⁾

18. 2. Sanat Eğitiminin Fiziksel Sorunları

Örgün eğitim içinde genellikle sanat eğitimi bağlamında sanat dersleri ki bunlar; resim-iş, resim, müzik gibi dersler eğitim-öğretim süreci içinde genellikle her açıdan en son plana atılırlar. Bu gerçeğin nedenleri araştırıldığında, önümüze bir çok sebep

çıkabilir. Ancak bu bile, tek başına araştırma konusu olabilir. Yani tarihimizle yüzleşmek, eksik ya da yanlış eğitim programları veya politikaları (aslında siyasetçilerin eğitim politikalarının ne olduğu tartışılmaya hazır durumda beklemektedir. Bütün politikacıların, bir takım kaygılardan uzak bir tutumla bu sorunu sahiplenmeleri gerekmektedir.), kültürel, sosyal, ekonomik ve fiziki altyapı problemleri her zaman genel eğitimin bir sorunu olarak çözülmeyi beklemektedir.

18. 3. Sanat Eğitiminin İlkesel Sorunları

Sanatın bir us uğraşı değil bir el uğraşı olarak algılanması, sanatsal yeti ve yeteneğin kişinin doğumuyla programlanmış olduğu inancı, bu yetilerin doğal büyümeye koşut olarak gelişebileceği görüşü, yaratıcılığın insan beyninin her alana yönlendirilebilen ortak potansiyeli olarak düşünülmesi, sanat eğitiminin ilkesel sorunlarının en önemlilerini oluşturur. Bütün bunlara bağlı olarak sanatsal gelişmenin dışardan içeriye bir bilgilendirme, bir yaşantı zenginleştirme yolu ile değil, içeriden dışarıya çiçek açar gibi kendiliğinden gelişeceği inancı başta sanatın öğretimi olmak üzere bütün sorunları da kapsayan bir ana sorun olarak karşımıza çıkar.⁽¹⁷⁹⁾

Geleceğin çağdaş, uyumlu, araştırmacı, üretici, sanatsal yaşamdan daha çok pay alan etkin bireylerini amaçlayan sanat eğitiminin başarısı da alana ilişkin ilkelerin uygulanmasına bağlıdır. Bu ilkeler bir bütünün önemli elemanları olarak değerlendirilmeli, hiç birisi göz ardı edilmemelidir. Çünkü onların uygulamadaki başarı düzeyi, eğitimdeki başarı düzeyinin göstergesidir.⁽¹⁸⁰⁾

2006'da yeni programa göre, "Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı"(1-8), bu alana ilişkin ilkeleri aşağıdaki yedi madde halinde belirtiyor.

1. Her Çocuk Yaratıcıdır,
2. Her çocuk, farklı algı, bilgi, sezgi ve duygu dünyası ile denetime sahiptir, uygulamalarda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulur.

3. Uygulamalarda, görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir.
4. Görsel sanatlar dersi diğer disiplinler ile birlikte eğitsel amaçlardaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunur.
5. Dersin işlenişi, kazanımlara yönelik, ilgi çekici olan öğrenme öğretme yöntem ve teknikleri ile zenginleştirilir.
6. Görsel sanatlar dersi, çocuğu temel alır; öğrenme öğretme süreci çocuğun kendine özgü anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.
7. Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıklarını temel alan bir yaklaşım ile öğrenme öğretme sürecine katılımını ve görsel sanatlar dersinin kazanımları çerçevesinde bir bütün olarak ele almalıdır.

18. 4. Sanat Eğitiminde Yöntemsel Sorunlar

Sanat eğitimi yöntemleri, bu alana ilişkin özel öğretim yöntemleridir. Genel öğretim yöntemlerinden de etkilenir. Sanat eğitiminin bu özel öğretim yöntemleri, genel olarak, programların hazırlanması, çalışma ortamlarının oluşturulması, düzenlenmesi, çalışmaların sürekliliğinin sağlanması ve değerlendirmelerin yapılmasını kapsar. Öğretmen ve öğrenci birlikteliği içinde yürütülen düşünsel, duygusal, görsel, bedensel katılımın birlikte yer aldığı bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun, öğrencinin, kimi kazanımları kalıcı olarak öğrenmiş olması beklenir. Bu güne kadar, bu özel alan dersinde kimi problemlerin yaşandığı, gerek konu ile ilgili uzmanlar gerekse bu alan ile ilgili branş öğretmenlerince saptanarak sorunlar belirtilmiştir.

Kırıoğlu “Sanatta Eğitim” adlı kitabında bu konuya ilişkin problemleri aşağıda ki gibi açıklamıştır.

Proje Odaklı Öğretim Programları: Okullarımızda sanat dersleri her ders ayrı bir tekniğin, ayrı bir konunun işlendiği birbiriyle bağlantısız projeler biçiminde yürütülmektedir. Bu tespit, zaten haftada bir ders saati (40') olan ders için halen çözülememiş bir problem olarak doğru tespit ve güncelliğini korumaktadır. Sanata öğrenme bir sürekliliğin sonucudur.

Yaratıcılık Adına Kullanılan Değişik Gereçler: Sanat eğitiminde araç-gereç kullanımının da da amaç gözetilmelidir. Sık sık değişik araç-gereçlerle çalışma durumu öğrenmeyi, yaratıcılığın gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bir üretim o üretimin gerçekleşmesinde kullanılan gerecin tüm olanaklarının ve sınırlılıklarının bilinmesine ve o gerecin yetkin bir beceri ile işlenmesine bağlıdır.

2006'da yapılan "Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı" teknik amaçlar kısmında, bu anlamda, yeterince olumlu amaçlar içermektedir, ancak sanat uygulamalarında araç-gereci ile ilgili çalışmalarda süre düşünüldüğünde, bir ders saatinin (40'), yeterli olmadığı görülmektedir.

Programlarda Amaç Karmaşası: *Öğretim programları, yıllık ve günlük planlar incelendiğinde bu programlarda çoğunlukla yuvarlak ve belirsiz kavramlardan oluşan amaçların yer aldığı görülür. Bunların en yaygın olanlarından birkaç örnek vermek gerekirse; "Yaratıcılığı geliştirmek", "İfade gücünü arttırmak", "Renk uyumunu kavratmak" ... gibi. Bu tür içi boş tümceler sanatın öğretiminde sonuca ulaşamayacağının da bir kanıtıdır. Sanat eğitimi amacı ve sonucu belli bir süreçtir. Başta bu amaç doğru ve açık saptanmazsa, elde edilen sonuç da gerçek bir öğrenmeyi sergilemez. Öğretmen, neyi, niçin, öğreteceğini, bu öğretimin sonucunda, çocuğun ne elde edeceğini oldukça yakın bir saptamayla önceden belirlemelidir. Sanatın kendine özgü yapısı akademik düzenceler gibi kesin sonuçlara olanak vermezse de, öğretmene amaçları uygulamada büyük esneklik sağlamaktadır. Kimi durumlarda bir sorunun pek çok yanıtı ortaya çıkabilir. Ancak bu rastlantısal bir sorun değil, önceden saptanan hedeflere ve her çocuğun kendi düş gücü doğrultusunda yaklaşımının bir sonucudur.*

Sonuç olarak, sanat eğitiminin ülkemizde bir biri ile ilişkili pek çok sorunu vardır. Bu sorunlardan birinin yada bir kaçının çözümü sağlıklı bir sanat eğitimi için yeterli değildir. Sorunlara geniş perspektif içinde bakılarak çözümler aranmalıdır.⁽¹⁸¹⁾

18. 5. Araç Olarak Sanat Eğitiminde Hedeflenen Amaçlar

Araçsal hedeflerin belirlediği sanat eğitiminde “Niçin sanat eğitimi” niçin sanat eğitimi sorusuna yanıtlar; bu eğitim vereceğimiz kişi ve gereksinimlerine, toplumun nasıl bir sanat eğitimi beklediğine, eğitimin kişide geliştirmek istediği davranışlara göre ... gibi olacaktır.⁽¹⁸²⁾

18. 5. 1. İlköğretim okullarında Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Amaçları

Yeni yapılan “Görsel Sanatlar Dersi Öğreti Programı” (1-8), amaçları genel amaçlar başlığı altında, bireysel, toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

18. 5. 1. 1. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar

- 1- Öğrenciye doğayı gözlemlene duyarlılığı kazandırmak,
- 2- Öğrencinin, analiz ve sentez yeteneği (seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme) ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
- 3- Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve geliştirmesini sağlamak,
- 4- Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,

- 5- Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb.) bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
- 6- Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak.
- 7- Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanınmasını sağlamak,
- 8- Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
- 9- Geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma ve onur duyma duyarlılığını kazandırmak,
- 10- İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
- 11- Öğrenci ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
- 12- Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmak.

18. 5. 1. 2. Algısal amaçlar:

- 1- Öğrencinin algı birikimi ve hayal gücünü geliştirmek,
- 2- Öğrencinin görsel algı ve birikimleri ile öznel algılarını sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkan tanımak,
- 3- Öğrencinin birikimlerini başka alanda kullanabilme becerisini geliştirmek,
- 4- Öğrenciye bilgiyi ve birikimi dönüştürme yeteneği kazandırmak,
- 5- Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmak.

18. 5. 1. 3. Estetik amaçlar:

- 1- Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,

- 2- Öğrenciye doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
- 3- Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yetisi kazandırmak,
- 4- Öğrenciye doğada olan ve insan eliyle üretilen her şeyi estetik değerlendirme birikimi kazandırmak,
- 5- Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak.

18. 5. 1. 4. Teknik amaçlar:

- 1- Öğrenciye her türlü araç gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve becerisi kazandırmak ve öğrencinin gelişmesine imkan tanımak.
- 2- Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk almalarını sağlamak,
- 3- Öğrenciyi farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
- 4- Öğrenciye kullandıkların tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
- 5- Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedен anlam çıkarma becerisi kazandırmak,
- 6- Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmak.⁽¹⁸³⁾

18. 6. Temelini Sanattan Alan Amaçlar

Tümel anlamdaki sanat eğitimi anlayışında tarihsel gelişim içinde kesince ayrılabilen bir ‘sanat için eğitim’ anlayışı saptamak zordur.⁽¹⁸⁴⁾

Ancak bu eğitim anlayışına en etkili katkıyı **Bauhaus** eğitimbilimini temsil eden sanatçılar yapmışlar. Bauhaus akımı özellikle ikinci dünya savaşından sonra etkisini okullarda sanat eğitimi derslerinde bile göstermiştir. Bu akımın en önemli sanatçıları; Johannes Itten, Kurt Schwertfeger ve Ernes Rötger “sanat için eğitim” anlayışının önemli temsilcileri olarak kabul edilirler.

“Niçin sanat eğitimi? sorusuna sanata bir amaç olarak yaklaşan görüşler doğrultusundaki yanıtlar ötekilerden temelde ayrılır. Bu yaklaşımlarda da sanatın programlarda kesinlikle yer alması savunulur. Ancak burada çıkış noktası eğitimin çocuğa kazandıracığı değerler ve bu bağlamda çocuğun ve toplumun gereksinimlerini sanat yoluyla sağlamak değil doğrudan sanattır.”⁽¹⁸⁵⁾

Sanat, insanın kültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin en tikel ve en kapsamlı alanıdır. Sanatın bu anlamda kişiye kazandıracığı değerler başka hiçbir ders, alan ya da deneyim kazandıramaz. Dewey; sanatı yaşama bir deneyim olarak niteler. Bu, yaşayan organizmaya yaşadığını anımsatan, insanın yaşamında en önemli yeri olan ve en yüksek duygusal deneyimleri tanımlayan değer kendinden bir olgudur(Dewey, 1934). Eğer sanatın bu işlevlerinin gerçekleşmesi engellenirse ve eğer sanat okullarda öteki alanların işlevlerini yerine getiren bir araç ders durumuna getirilirse, bundan doğacak zararlar, başka alanlara hizmet vererek sağlayacağı yarardan çok daha büyük olacaktır.”⁽¹⁸⁶⁾

Çeşitli anlam ve bilme yollarını çok boyutlu zeka olarak tanımlayan Gardner, zekanın sanata ya da bir başka alana yönlendirilmesinde çevre koşullarının, eğitim ve öğretimin önemini vurgular. Sanat eğitimi ve uygun koşullar kişide bu sanatsal zekanın gelişmesinde en büyük etmendir. (Gardner, 1985) Amacı bu zekayı geliştirmeye yönelmemiş bir sanat eğitiminin kişide neleri yok edeceği de açıktır.”⁽¹⁸⁷⁾

Kırışoğlu, sanatın kendinden kaynaklanan değerlerinin, kişinin sanatsal ve kùltùrel ihtiyaçı katkısı yönünden önemli olduğu ve bu doğrultuda sanat eğitiminin anaçlarının belirlenmesi ihtiyaçı doğduğunu belirtiyor.

19. GÖRÜŞME

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Enstitü Müdürü, Prf. Dr. Ayşe Çakın İlhan ile 05.06.2007 tarihinde Sanat Eğitimi İle ilgili yapılan görüşme;

M. A. Gökhan: Genel anlamda “sanat eğitimi” dediğimizde, size göre ne ifade edilmeye çalışılmaktadır?

A. Ç. İlhan: Sanat eğitimi, ilk öğretim bağlamında düşünüldüğünde öğrencinin yaratıcı düşüncesini, estetik duyarlılığını geliştirmek üzere tüm sanatlardan (resim-müzik-edebiyat-mimar, tiyatro, dans vb) yararlanılarak yapılan bütüncül bir eğitimidir.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi amaçlarının programlanmasında da temel olarak ülke gerçeklerinin mi, sanatın özünde yatan sanatsal değerlerin mi önce düşünülmesi gerekir?

A. Ç. İlhan: Sanatsal değerler öne çıkmalı, ülke gerçekleri bu doğrultuda yorumlanmalıdır.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi programları düşünüldüğünde, sanatın mı, eğitimin mi, öne çıkarılarak düşünülmesi gerekir. Neden?

A. Ç. İlhan: Eğitim öne çıkmalı sanat onun aracı olmalıdır.

M. A. Gökhan: İlköğretim okullarında şu anda “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” adı altında sanat eğitimi dersleri, 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıflar, branş (resim) öğretmenleri tarafından, haftada bir ders saati yani 40’ olarak uygulanmaktadır. Bu derse, kendi özel alanının dışında, yararçı yaklaşımlar, toplumsal ve psikolojik gereksinimlerin işlevlerini yerine getiren amaçlar da yüklenmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde, her disiplin önce kendi alanının gerektirdiği davranışları öğrenci de

geliştirmeyi amaçladığı düşünüldüğünde, alan dışı amaç anlayışının sanat eğitiminde öne çıkması doğru bir yaklaşım olabilir mi? Bu anlayış, sanat eğitimi çerçevesinde değerlendirildiğinde, sanatsal değerler bağlamında, geleceğe yönelik sakıncalar oluşturabilir mi?

A. Ç. İlhan: Görsel sanatlar dersinin alanın dışında yararlı yaklaşımlar içinde hazırlandığını düşünmüyorum. Bilindiği gibi sanat eğitimi sadece teknik beceri (çizmek, boyamak, inşa etmek vb) eğitimi olarak düşünmek, inşa etmek, Görsel sanatlar dersinin bir görsel düşünme, eleştiri, yorumlama sorgulama yetilerini de kazandırması gerekir. Bu bağlamda Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında bazı eksikler olabilir. Zorlamaların olduğu bir gerçektir. Ancak yaklaşım doğrudur. Aynı yaklaşımla tekrar gözden geçirilmesi gereklidir.

M. A. Gökhan: Yukarıdaki açıklamalara karşılık düşündüğünüz yeni öneriler neler olabilir. Genel hatları ile kısaca bir ışık tutabilir misiniz?

A. Ç. İlhan: Görsel Sanatlar dersi Öğretim Programı aynı yaklaşımla, ancak görsel sanatlar becerilerini kazandıracak tutarlı uygulama örnekleri ile yeniden gözden geçirilmelidir.

M. A. Gökhan: İlköğretim okullarında 1. 2. ve 3. sınıfların “Görsel Sanatlar Dersi” eğitim-öğretimi alan dışı öğretmenler tarafından, yani sınıf öğretmenlerince yürütülmektedir. Bu anlayışın, özellikle sanat eğitimbilimi bağlamında, pedagojik yaklaşımla düşünüldüğünde, bu yaş grubu çocuklarının, eğitim-öğretim süreçlerine, sanatçı eğitimciler tarafından rehberlik yapılmamasının doğuracağı sonuçlar bakımından neler söyleyebilirsiniz?

A. Ç. İlhan: İlk üç sınıfta Görsel Sanatlar dersinin sınıf öğretmenleri tarafından ya da resim öğretmenleri tarafından verilmesinde olumlu olumsuz hususlar vardır.

Bunlar:

- a) Sınıf öğretmenleri dersinin önemini yeterince kavramamış olması. Ancak sınıf öğretmeni resim öğretmenine göre daha çok bu yaş çocuğuna uygulanacak yöntemleri bildiği için daha faydalı olabilir. (oyunla resim yaptırmak, bir düşüncel süreci resme dökmek, her derste resimsel çalışmaları kullanmak v.b)
- b) Resim öğretmenleri bir öğretmenden çok sanatçı havasında yetiştirildiklerinden bu yaş grubunun seviyesine yeterince inememekte , gereksiz bir kendi branşını önemsetmek çabasına girmekte ve sonuçta olumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi dersleri bilindiği üzere, düşünsel boyuttan daha çok uygulama ve pratik eğitimine dayalıdır. Bu doğrultuda sanat eğitimcisinin sanatçı eğitimci anlayışı içinde okullarda sanatçı eğitimcinin atölyesinin, kendi sanat çalışmalarını da gerçekleştirebilecek şekilde düşünülerek düzenlenmesi, sanatsal kazanımlar açısından olumlu bir yaklaşım olabilir mi?

A. Ç. İlhan: Eğer öğretmen orada kendi için resim yapmayı ön plana çıkarır, öğrencilerle ilgilenmezse olumsuz olur (sonucun genelde böyle olacağını düşünüyorum.) Ancak model olması konusunda olumlu taraflar da olabilir. Öğretmenin öğretmen olduğu bilincinde olması çok önemlidir.

M. A. Gökhan: Sanat eğitiminde, sanat eğitiminin salt sanatsal yaratıcılığı geliştirmesi, sanatı yaşatması, sanatı öğretmesi, estetik algının geliştirilmesi mi amaçlanmalı, yoksa her alanda yaratıcı düşüncesi gelişmiş bireylerin gelişimini mi amaç edinmeli?

A. Ç. İlhan: Yaratıcı düşüncesi gelişen çocuk her alanda yaratıcı olur. Yaratıcı düşünce bilindiği gibi tek yönlü değildir. (Çoklu Zeka Kuramı, Duygusal Zeka

kuramı, Tümel Beyin Kuramı, Yapısalcı Kuram vb) Sanatsal yaratıcılıkta sadece sanat eğitimi dersi ile gerçekleştirmekmek, tıpkı bilimsel yaratıcılık gibi.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi ders saatlerinin fazlalaştırılarak, amaçları bakımından ayrılaştırılmış, ayrı dersler olarak, genel eğitim sistemi içinde yürütülmesinin ne gibi sonuçlara yol açabileceği hakkında önerileriniz neler olabilir?

A. Ç. İlhan: Sanat eğitimin özellikle ilk ve orta öğretimde bütünleştirilmiş olarak verilmesinden yanayım. Ancak ders dışı etkinlikler olarak programlanıp ayrı ayrı branşlarda verilebilir (dans, resim, seramik, mimarı v.b)

M. A. Gökhan: Geleceği tasarlamada, planlamada, etkili bir okul reformu için, okullarda sanatın öncelikli yer alması gerekliliğine inanıyor musunuz?

A. Ç. İlhan: Evet özellikle ilk öğretimde (anasınıfları) dahil (MEB’da) yapıcı ve yaratıcı, eleştirel düşünen, liderlik vasıfları olan bireyler yetiştirmeyi ilke edinmiş durumda) öğrencilerin yaratıcı düşüncelerinin gelişmesinde, bilimde, teknikte ve sanatta başarılı olmalarında sanat eğitimin bütün bilimsel literatürün kabul ettiği tartışılması yeri ve önemi vardır.

M. A. Gökhan: Vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Şeyda Eraslan ile 10.06.2007 tarihinde Sanat Eğitimi İle ilgili yapılan görüşme;

M. A. Gökhan: Genel anlamda “sanat eğitimi” dediğimizde, size göre ne ifade edilmeye çalışılmaktadır?

Ş. Eraslan: Erken yaşlardan başlayarak insanda yaratıcılık, estetik ve görsel okur-yazarlık kavramlarının geliştirilmesidir. Sanat eğitimi alan çocukların hepsinin sanatçı olma imkanı olmayacağından yetişen toplumun bu kavramlara karşı duyarlı olmaları amaçlanmalıdır.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi amaçlarının programlanmasında da temel olarak ülke gerçeklerinin mi, sanatın özünde yatan sanatsal değerlerin mi önce düşünülmesi gerekir?

Ş. Eraslan: Sanat eğitimi amaçlarının programlanmasında ülke gerçekleri ile sanatın özünde yatan sanatsal değerlerin özümsemesi gerekir. Aynı ayrı düşünülmemesi gerekir.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi programları düşünüldüğünde, sanatın mı, eğitimin mi, öne çıkarılarak düşünülmesi gerekir. Neden?

Ş. Eraslan: Sanat eğitimi programları doğru bir sanat eğitimini amaçlamalı ve doğru bir eğitimle sanatsal değerlerin farkında olan yeni nesiller yetiştirmek gerekir.

M. A. Gökhan: İlköğretim okullarında şu anda “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” adı altında sanat eğitimi dersleri, 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıflar, branş (resim) öğretmenleri tarafından, haftada bir ders saati yani 40’ olarak uygulanmaktadır. Bu derse, kendi özel alanının dışında, yararçı yaklaşımlar, toplumsal ve psikolojik gereksinimlerin işlevlerini yerine getiren amaçlar da yüklenmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde, her disiplin önce kendi alanının gerektirdiği davranışları öğrenci de geliştirmeyi amaçladığı düşünüldüğünde, alan dışı amaç anlayışının sanat eğitiminde öne çıkması doğru bir yaklaşım olabilir mi? Bu anlayış, sanat eğitimi çerçevesinde değerlendirildiğinde, sanatsal değerler bağlamında, geleceğe yönelik sakıncalar oluşturabilir mi?

Ş. Eraslan : Alan dışı amaç anlayışının sanat eğitiminde öne çıkması doğru bir yaklaşım değildir.Sanat eğitimi alan amaçlarının dışında yetiştirilen çocuklar, doğru bir sanat eğitimi almadıklarından dolayı gelecekte sorunlar oluşabilir.

M. A. Gökhan: Yukarıdaki açıklamalara karşılık düşündüğünüz yeni öneriler neler olabilir.Genel hatları ile kısaca bir ışık tutabilir misiniz?

Ş. Eraslan: Her derste o dersin alan amaçları yerine getirilmelidir.Çocukta hedeflenen toplumsal amaçlar da dengeli dağıtıldığında derslerin amaçlarıyla paralellik gösterecektir.

M. A. Gökhan, İlköğretim okullarında 1. 2. ve 3. sınıfların “Görsel Sanatlar Dersi” eğitim-öğretimi alan dışı öğretmenler tarafından, yani sınıf öğretmenlerince yürütülmektedir. Bu anlayışın, özellikle sanat eğitimbilimi bağlamında, pedagojik yaklaşımla düşünüldüğünde, bu yaş grubu çocuklarının, eğitim-öğretim süreçlerine, sanatçı eğitimciler tarafından rehberlik yapılmamasının doğuracağı sonuçlar bakımından neler söyleyebilirsiniz?

Ş. Eraslan: Sınıf öğretmenlerinin, Eğitim Fakültelerinde donanımlı bir sanat eğitimi aldıklarını düşünmüyorum. Çocukların resimlerine müdahale ederek güzel resim yapmaya yönlendirdikleri ve onların yaratıcılıklarını öldürdükleri bir gerçek.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi dersleri bilindiği üzere, düşünsel boyuttan daha çok uygulama ve pratik eğitime dayalıdır. Bu doğrultuda sanat eğitimcisinin sanatçı eğitimci anlayışı içinde okullarda sanatçı eğitimcinin atölyesinin, kendi sanat çalışmalarını da gerçekleştirebilecek şekilde düşünülerek düzenlenmesi, sanatsal kazanımlar açısından olumlu bir yaklaşım olabilir mi?

Ş. Eraslan: Kesinlikle olumlu olur. Öğrencilerin öğretmenlerini bu atölyede çalışırken görmeleri, onlar için motive edici olur. Ve sanatsal bir yaşam biçimini kavramalarını sağlayabilir.

M. A. Gökhan: Sanat eğitiminde, sanat eğitiminin salt sanatsal yaratıcılığı geliştirmesi, sanatı yaşatması, sanatı öğretmesi, estetik algının geliştirilmesi mi amaçlanmalı, yoksa her alanda yaratıcı düşüncesi gelişmiş bireylerin gelişimini mi amaç edinmeli?

Ş. Eraslan: Bence hepsi amaç edilmeli.

M. A. Gökhan: Sanat eğitimi ders saatlerinin fazlaştırılarak, amaçları bakımından ayrılaştırılmış, ayrı dersler olarak, genel eğitim sistemi içinde yürütülmesinin ne gibi sonuçlara yol açabileceği hakkında önerileriniz neler olabilir?

Ş. Eraslan: Olumlu sonuçlar doğurabilir. Ama amaçlar doğru bir eğitimle verilirse. Aksi takdirde sıkıcı olabilir ve öğrenciler resimden soğuyabilir.

M. A. Gökhan: Geleceği tasarlamada, planlamada, etkili bir okul reformu için, okullarda sanatın öncelikli yer alması gerekliliğine inanıyor musunuz?

Ş. Eraslan: Sanat eğitimi almış bir birey mesleği ne olursa olsun doğru plan yapan, estetik anlayışı güçlü, düzenli çalışan bireylerdir. Ve okullarda da sanatın öncelikli yer alması bu bireylerin yetiştirilmesinde olumlu olur.

M. A. Gökhan: Vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

20. SONUÇ

Bu çalışmada ele alınan temel problem, sanat eğitiminin nasıl bir eğitimle, işlevini yerine getirilebilmesi konusudur. İlköğretim okullarımızda “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” adı altında genel anlamda sanat eğitimi-öğretimi yapılmaya çalışılıyor. Genel anlamda çocuğun eğitimi ve öğretiminde bütüncül bir yaklaşım tercih edilmeye çalışılmaktadır. Yeni yapılan programlarda bu çabalar dikkati çekmektedir. Bu amaçla sanat eğitimi dersinin amaçları da bu anlayış doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu anlayış sanat eğitiminin diğer alanların yükünü taşıması anlayışını, diğer alanlara katkı sağlama anlayışını benimsiyor. Hiç kuşkusuz sanatın özünde zaten bu olgu var, sanat olduğu için var, ilkel sanat ustalarından, Rönesans’a kadar, sanat adına gerçeği yakalama arzusu, yaratma hazzı, sonunda da fotoğrafı ve bu günkü bilgi iletişim çağını getirdi. Bu duruma gelinmesinde sadece sanatın rolü vardır demiyorum ancak, sanatın bir motor güç olmadığını kim söyleyebilir?

Bu gerçeğe hareket edildiğinde, sanatın işlevinin kendi özel alanına hizmet etmesi, dolayısıyla sanat eğitiminin bu anlamda amaçlar yüklenerek yürütülmesinin önemi her zaman hissedilecektir. Sanat yoluyla eğitimin faydaları eğitim bilimciler, sanatçılar, öğretmenler, psikologlar vb. tarafından genel bir görüş olarak kabul görüyor. Bir çok ülkede de bu anlayış benimseniyor. Okul programlarında da yerini alıyor. Özellikle Almanya başta olmak üzere çoğu Avrupa ülkelerinde, genel anlamda sanat yoluyla eğitimin ağırlıklı olarak benimsendiği görülüyor. “Müz’sel Eğitim”, “Sanat Yoluyla Eğitim” gibi anlayışlar da tam olarak sanat eğitimi bağlamında yerine oturmamış, tartışmalar sürmekte ve her ülke kendi gerçeklerini de dikkate alarak bu doğrultuda program geliştirme çabaları içinde. Bu yaklaşımlarda genellikle ussallık öne alınmaya çalışılıyor. *Bu anlayış içinde, alana ussal bir tutumla eğilince, sanatın kimi istemleri yanıtızsız kalmakta; ussallığa sırt çevirince de, belki bir anlamda çok daha iyi yaklaşım sağlanabilmekte, fakat bu kez ussal olmayan tüm alan ve tutumların kaçınılmaz belirsizlik ve güvenilmezliklerine düşülmektedir.*⁽¹⁸⁸⁾

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Enstitü Müdürü, Prof. Dr. Ayşe Çakın İlhan ile 05. 06. 2007 tarihinde yaptığım görüşmede, “Sanat eğitimi programları düşünüldüğünde sanatın mı, eğitimin mi öne çıkarılarak düşünülmesi gerekir?” sorusuna karşılık eğitimin öne çıkarılarak düşünülmesi gerekliliğini vurgulaması, sanat yoluyla eğitimin benimsendiği gerçeğini ortaya koyuyor.

Aynı soruyu, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Şeyda Eraslan ise, “Sanat eğitimi programları doğru bir sanat eğitimini amaçlamalı ve doğru bir eğitimle sanatsal değerlerin farkında olan yeni nesiller yetiştirmek gerekir”, şeklinde yorumlayarak, daha fazla sanat ağırlıklı eğitimin olması gerektiğine dikkati çekmektedir.

“İlköğretim’de Plastik Sanatlar Eğitimi ve Önermeler” adlı bu çalışmamda, ders programlarındaki sanat eğitimi sorunu, her çocuk yaratıcıdır ve yaratıcı davranış geliştirilebilir bir davranıştır, ilkelerinden hareketle; ders programlarının, sanat eğitimi bağlamında, kapsamı genişletilmiş olarak, ders saatleri çoğaltılarak, ussal ve usdışı bileşenleri de bünyesine katarak, sanat yoluyla eğitim anlayışı ile birlikte, amaçlarını sadece sanattan alan bir dersin de, özellikle okul öncesi ve ilköğretim okullarında mutlaka eğitim-öğretim sürecine dahil edilmesi önemle ihtiyaç hissedilmektedir.

DİPNOTLAR

- (1) İnci SAN, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ütopya Yayınevi,2003,(2.Bas.), s. 13
- (2) A.g. y. , s.13
- (3) O. T. KIRIŞOĞLU, **Sanatta Eğitim, görmek öğrenmek yaratmak**,2005(3.Bas.) s. 45
- (4) John DEVEY
Aktaran: O. T. Kırıçoğlu, A. g. y. , s.47
- (5) A. g. y. , s.47-48
- (6) İnci SAN
A. g. y. , s.13
- (7) Ö. DEMİREL,
Plandan Uygulamaya Öğrenme Sanatı, PagemYayıncılık,
Ankara, 2000, s. 54-55
- (8) İsmail TUNALI,
Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, Nobel Yayıncılık2002, s. 4
- (9) Erdem ÜNVER,
Sanat Eğitimi, Nobel Yayıncılık, 2002, s.4
- (10) A. g. y. , s.4
- (11) C. DEĞİRMENCİOĞLU
Eğitim Bilimine Giriş, “Eğitime Bilimsel Yaklaşım” Gazi
Kitapevi Yayıncılık, Beşevler, Ankara, s.2-3
- (12) İnci SAN,
Sanat Eğitimi Kuramları, A. g. k. s.19
- (13) A. g. k. , s.19
- (14) C. DEĞİRMENCİOĞLU,
Eğitim Bilimine Giriş, A. g. y. , s.1
- (15) Server TANİLLİ,
Yaratıcı Aklın Sentezi, Alkım Yayınevi, (12. Bas.) İst., s.467
- (16) A. g. k. , s. 467
- (17) İbrahim Ethem BAŞARAN,
Eğitime Giriş, Kadıoğlu Matbaası, Ankara, 1992, s. 11
- (18) A. Ferhan OĞUZKAN,
Eğitim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara,
1974, s.61

- (19) İbrahim Ethem BAŞARAN, A. g. k. , s.16
- (20) İnci SAN, A. g. k. , s.13
- (21) İnci SAN, A. g. k. , s.14
- (22) İbrahim Ethem BAŞARAN, **Eğitime Giriş**, A. g. k. , s.16
- (23) A. Ferhan OĞUZKAN, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, A. g. k. , 61
- (24) İbrahim Ethem BAŞARAN, A. g. k. , s.16
- (25) A. g. k. , s.16
- (26) Selahattin ERTÜRK, **Eğitimde Program Geliştirme**, Yelken Tepe Yayınları, Ankara, 1972, s.12
- (27) Tülay ER, **Eğitim Bilimine Giriş**, Gazi Kitapevi Yayıncılık, Ankara, 1997, s.65-66
- (28) Benjamin BLOOM **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**, Çeviren: D. Ali Özçelik, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979, s.299-300
- (29) İbrahim Ethem BAŞARAN, **Eğitime Giriş**, A. g. k. , s.17
- (30) A. g. k. , s.18-19
- (31) A. g. k. , s.19
- (32) Hilal ÖZCAN, **Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resim-iş Eğitimi İle Geliştirilmesi Yöntemleri**, Y. L. Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-iş Ana Bilim Dalı 2002, s.8-9

- (33) Leyla KÜÇÜKAHMET, **Eğitim Bilimine Giriş**, Gazi Kitapevi, Yay. , Ankara, Ankara, 1997, s.Önsöz.
- (34) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, **Eğitim Bilimine Giriş**, Gazi Kitapevi Yayıncılık, Ankara, 1997, s.25-26
- (35) A. g. k. , s.25-27
- (36) A. g. k. , s.28
- (37) A. g. k. , s.28
- (38) A. g. k. , s.28-29
- (39) A. g. k. , s.30-31
- (40) Mehmet ÜSTÜNER, **Eğitim Üzerine**, Editör: Erdal Toprakçı, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2002, s.99
- (41) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, A. g. k. , s.40
- (42) Mehmet ÜSTÜNER, A. g. k. , s.99-102
- (43) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, A. g. k. , s.40-41
- (44) Mehmet Üstüner, A. g. k. , s.102-104
- (45) A. g. k. , s.105-107
- (46) İvan FROLOV, **Felsefe Sözlüğü**, (Çev.: Aziz Çalışlar), (2. Bas.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s.18
- (47) Mehmet ÜSTÜNER, A. g. k. , s.107
- (48) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, A. g. k. , s.43

- (49) Mehmet ÜSTÜNER, A. g. k. , s.107-109
- (50) A. g. k. , s.109
- (51) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, A. g. k. , s.45
- (52) Mehmet ÜSTÜNER, A. g. k. , s. 110-111
- (53) A. g. k. , s.137-138
- (54) A. g. k. , s.112
- (55) Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU, A. g. k. , s.49
- (56) Mehmet ÜSTÜNER, A. g. k. , s.113
- (57) A. g. k. , s.115
- (58) Tülay ER, **Eğitim Bilimine Giriş**, Editör: Erdal Toprakçı,
Gazi Kitapevi Yayıncılık , Ankara, 2002, s.71
- (59) A. g. k. , s.72
- (60) Enver YOLCU, **Sanat Eğitimi Kuramları Yöntemi**, Nobel Basımevi,
Ankara, 2004, s.77
- (61) Kemal AYTAÇ, **Avrupa Eğitim Tarihi**, Aktara: İrfan ERDOĞAN,
Yeni Bir Bin Yıla Doğru Türk Eğitim Sistemi,
Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.45
- (62) Ayşe Fisun ÖKSÜZOĞLU, **Eğitim Bilimine Giriş**, Editör: Leyla Küçükahmet,
Gazi Kitapevi Yayıncılık, Ankara, 1997, s.17
- (63) A. g. k. , s.17-18

- (64) A. g. k. , s.19-20
- (65) Ali UÇAN **Türkiye’de Güzel Sanatlar Fakültelerinin Yeniden Yapılanması ve Eğitim Programlarının Yeniden Düzenlenmesi**, Anadolu Üniversitesi Matbaası, Eskişehir, 1995, 117
- (66) Fikri CANTÜRK **Plastik Sanatlarda Temel Sorunlar**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993, s.4
- (67) Erms FİSTCHER, **Sanatın Gerekliliği**, (Çeviren: Burç Evrim), Özgür Yayınevi, İstanbul, 1972, s.5
- (68) Kemal ULUDAĞ, **Sürelî Sanat ve Kültür Dergisi**, Anadolu Üniversitesi Matbaası, Eskişehir, 1993, s.129
- (69) Nikolayeviç L. TOLSTOY, **Sanat Nedir?**, Aktaran: Enver Yolcu, Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Ankara, 2004, s.3
- (70) Enver YOLCU A. g. k. , s.5
- (71) İsmail TUNALI, “Sanat Eğitimi Sorunu Üzerine”, **Sanat Çevresi**, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k., s.4
- (72) Erdem ÜNVER **Sanat Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s.3-4
- (73) O. Tekin KIRIŞOĞLU, **Sanatta Eğitim**, Görmek Öğrenmek Yaratmak, (3. Bas.), Pagem A Yayıncılık, Ankara, 2005, s.9
- (74) E. H. GOMBRICH **Sanatın Öyküsü**, (Çeviren: Erol Erduran, Ömer Erduran, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1997, s.40
- (75) Enver YOLCU, A. g. k. , s.16
- (76) E. H. GOMBRICH A. g. k. , s.40

- (77) İsmail, E. BAŞARAN, **Eğitim Yönetimi**, Aktaran: Mutlu Erbay, Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Yönetimi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2000, s.134
- (78) Mutlu ERBAY, **Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Yönetimi**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2000, s.134
- (79) O. Tekin KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.35
- (80) İ. H. TONGUÇ, Aktaran: A. g. k. ,s.35
- (81) Mutlu ERBAY, **Plastk Sanatlar Eğitimi'nin Yönetimi**, s.140
- (82) O. Tekin KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.35
- (83) Hidayet TELLİ, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, 2002, s.20
- (84) Rapor, Güzel Sanatlar Eğitimi Çalışma Grubu Raporu, 1982, Aktaran Erdem Ünver, A. g. k. ,2002, s.20
- (85) A. g. k. , s.21
- (86) A. g. k. , s.21
- (87) A. g. k. , s.21
- (88) O. Tekin KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.138
- (89) O. Tekin KIRIŞOĞLU, STOKROOCKİ, "İlköğretim Sanat Öğretimi", YÖK/DÜNYA BANKASI, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara, 1997, s.23
- (90) Selçuk Mülayim, "Sanata Giriş", Aktaran: Enver Yolcu, A. g. k. , s.75
- (91) Enver YOLCU, A. g. k. , s.75-76

- (92) O. T. KIRIŞOĞLU, STOKROOCKİ, A. g. k. , s.31-33
- (93) Selçuk MÜLAYİM, “Sanata Giriş”, Aktaran: Enver Yolcu, A. g. k. , s.77
- (94) Nuray SUNGUR, **Yaratıcı Düşünce**, Özgür Yayıncılık, İstanbul, 1992, s.20
- (95) İnci SAN, “Resim-iş Öğretiminde Yaratıcılık”, **Ortaöğretim Kurumları Resim-iş Öğretimi ve Sorunları**, Ted. Yay. , Ankara, 1990, s.148
- (96) İnci SAN, **Sanat ve Eğitim**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yay. Ankara, 1985, s.9
- (97) Ayla ERSOY, **Sanat Eğitiminin Genel Eğitime Katkısı**, M. E. Bas. , Ankara, s.274
- (98) Friedrich VERLAK , **Yaratıcılık Eğitimi**, Türkçesi: Berna Can, 1979, s.16
- (99) Hilal ÖZCAN, “Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resm-İş Eğitimi İle Geliştirilmesi Yöntemleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2002, s.116
- (100) M. , N., İPŞİROĞLU, **Oluşum Süreci İçinde Sanat Tarihi**, 1983, Aktaran: O., T., Kırışoğlu, **Sanatta Eğitim**, s.174
- (101) John DEWEY, Art as Experience. Copricorn, Aktaran: O., T., Kırışoğlu **Sanatta Eğitim**, s.175
- (102) O., T., KIRIŞOĞLU, “Güzel Sanatlarda Öğrenme Süreçleri ve Bu süreçlerin Sanatın Öğretimine Katkısı”, **Güzel Sanat Eğitimi ve Programları ve Öğretim**, M. E. Basım, Ankara, 1990,s.58

- (103)Helen GARDNER, **Art Thought the Ages**, 1959, Aktaran: O., T., Kırışoğlu **Sanatta Eğitim**, (3. Basım), 2005, s.179
- (104) O., T., KIRIŞOĞLU, **Sanatta Eğitim**, (3. Basım), 2005, s.179
- (105) A. g. k., s.180
- (106) A. g. k., s.180-181
- (107) A. g. k., s.182
- (108) İnci SAN, **Sanat Eğitimi Kuramları**, (2. Basım) Ankara, 2003, s.17
- (109) Jerome J. HAUSMAN, “Training of Teachers”, Aktara: Mutlu Erbay, **Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Gelişimi**, s.9
- (110) O. T. KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.2
- (111) Hilal ÖZCAN, A. g. k. , s.72
- (112) Vedat ÖZSOY, “İngiltere’de Sanat Eğitimi”, 1992, s.37, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, 2002, s.10
- (113) M. STEVENİ, **Atand Edication**, 1968, s.2, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k. , s.10
- (114) E. EISTER, V. W. , D. EOKER, **What is Art Edication?** Türkçesi: O. T. Kırışoğlu, 1966, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k. , s.10
- (115) E. EİSTER, V. W. , D. EOKER, A. g. k. , s.10
- (116) D. FİELD, **Change in Arta Edication**, 1970, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k. , s.10

- (117) Shon SWIFT, **The Art Machine**, 1990, Aktaran: A. g. k. , s.10
- (118) Erdem ÜNVER, A. g. k. , s.10
- (119) Vedat ÖZSOY, “İngiltere’de Güzel Sanatlar ve Tasarım Eğitimi”, 1993, s.40, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k. , s.11
- (120) Handan Tunç BALER, “3-7 Yaş Çocuklarında Resim Yoluyla Yaratıcılığın Geliştirilmesi”, Aktaran: Erdem Ünver, A. g. k. , s. 11
- (121) Vedat ÖZSOY, “İngiltere’de Güzel Sanatlar ve Tasarım Eğitimi”, A. g. k. , s.40-41
- (122) Yüksel BİNGÖL, “ Avrupa’da Bauhaus’a Kadar Sanatçı Yetiştirme Sorunu” Aktara: A. g. k. , s.13
- (123) Yüksel BİNGÖL, A. g. k. , s.13
- (124) İnci SAN, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, 2002, s.14
- (125) A. g. k. , s.14
- (126) A. g. k. , s.14
- (127) A. g. k. , s.14
- (128) Nazan İPŞİROĞLU, **Sanatta Devrim**, Aktaran: Mutlu Erbay, **Plastik Sanatlar Eğitimi’nin Gelişimi** , 2000, s.104
- (129) Mümtaz İŞİNGÖR, **RESİM-1 Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik Resim**, Türk

- (130) Nurullah BERK, Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s.6
Resim Bilgisi, Varlık Yayınları, 1972, s.43
- (131) Fethiye ERBAY, “Sanatın Yönetimi”, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, s.116
- (132) Cresci MARIO, **Asthetische Erziehung in Italien**, Ministro della Pubblica Istruzione, “Programmi Didattici per la Scuola Primaria” Rom. , 1985, s.140
- (133) A. g. k. , s.140
- (134) A. g. k. , s.142-143
- (135) A. g. k. , s.143-144
- (136) M. PASTOROVA, J. VANCAT, **Asthetische Erziehung in der Tschechischen Republik**, Editör: Jan Kobler, Universität der Künste, Berlin, 2004, s.79-91
- (137) Mutlu ERBAY, A. g. k. , s.8
- (138) O. T. KIRIŞOĞLU, **Sanatta Eğitim**, A. g. k. , s.45
- (139) İnci SAN, **Sanat Eğitimi Kuramları**, s.9
- (140) O. T. KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.45

- (141) H. Gorg SCHÜTS, **Kunstpädagogisch Theorie Eine kritische Analyse
kunstdidaktischer Modelle**, Aktaran : SAN, İnci, Sanat
eğt.Kuramları s. 119
- (142) İnci SAN A. g. k. , s.122
- (143) Fritz STEİNFADEN, Aktaran: A. g. k. , s.127-128
- (144) A. g. k. , s.128
- (145) İnci SAN, A. g. k. , s. 134
- (146) Herbert READ, Aktaran: İnci San, A. g. k. , s.134
- (147) İnci SAN, A. g. k. , s.135
- (148) A. g. k. , s.141
- (149) A. g. k. , s.144
- (150) A. g. k. , s.145
- (151) Das Spiel mit den Bildel ementen, Ravesburg, 1960-1969, Aktaran: İnci San, A. g. k. , s.146
- (152) İnci SAN, A. g. k. , s.146-147

(153) A. g. k. , s.148

(154) Reinhard PFENNIG,

Aktaran: İnci San, A. g. k. , s.148

(155) Reinhard PFENNIG

A. g. k. , s.149

(156) Reinhard PFENNIG

A. g. k. , s.150

(157) A. g. k. , s.150

(158) A. g. k. , s.150-151

(159) Gunter OTTO

Aktaran: İnci San, A. g. k. , s.154

(160) A. g. k. , s.154-155

(161) A. g. k. , s.155

(162) A. g. k. , s.156

(163) A. g. k. , s.159-160

(164) Günter OTTO, A. g. k. , s.160

(165) Wilhelm EBER, A. g. k. , s.162

- (166) A. g. k. , s.163 “Einige Thesen zum Kunstunterricht”, 1969, (İlkokullarda SanatDersleri için Tezler) adlı yayından.
bunun üzerinde durmaktadır.
- (167) A. g. k. , s.163
- (168) Hans DAUCHER, A. g. k. , s.164
- (169) H. DAUCHER-SEITZ, A. g. k. , s.167-168
- (170) A. g. k. , s.168
- (171) İnci SAN, “Yaratıcılık Üzerine Sanat Eğitimi”, **Sanat Üzerine**, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Ankara.
- (172) İnci SAN, Alıntı: Mutlu Erbay, **Plastik Sanatlar Eğitimi'nin Gelişimi**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2000, s.44
- (173) Hilal ÖZCAN, “Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resim-İş İle Geliştirilmesi Yöntemleri”, Y., Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ens. , Resim-İş Ana Bilim Dalı 2002, s.98-99
- (174) E. H. GOMBRICH, **Sanatın Öyküsü**, Türkçesi: Erol Erduran, Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997, s.569-570
- (175) İnci SAN, A. g. k. , s.9
- (176) Mutlu ERBAY, **Sanat Eğitimi'nin Gelişimi**, A. g. k. , s.174

- (177) O. T. KIRIŞOĞLU, **Sanatta Eğitim**, A. g. k. , s.218
- (178) İnci SAN, A. g. k. , s.9-10
- (179) O. T. KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.9
- (180) Erdem ÜNVER, A. G. K. , S.31
- (181) O. T. KIRIŞOĞLU, A. g. k. , s.11-12
- (182) A. g. k. , s.46
- (183) Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programı, M. E. B. , İ. . Genel Müdürlüğü, Ankara, 2006, s.8-9
- (184) İnci SAN, A. g. k. , s.140
- (185) O. T. KIRIŐOĐTU, A. g. k. , s.47
- (186) A. g. k. , s.47-48
- (187) A. g. k. , s.48
- (188)İnciSANA.g.k.,s.139

KAYNAKÇA

AYTAÇ, Kemal, Avrupa Eğitim Tarihi, A. Ü. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara: 1985. Aktaran: ERDOĞAN, İrfan, **Yeni Bir Bin Yıla Doğru Türk Eğitim Sistemi**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2005,

BALER, Handan Tunç, “3-7 Yaş Çocuklarında Resim Yoluyla Yaratıcılığın Geliştirilmesi”, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Eğitim Öğretim Programları ve Öğretim II. 2: 93-101. M. E. Bas. , Ankara 1990, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, 2002,

BAŞARAN, İbrahim Ethem, **Eğitime Giriş**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1992

BAŞARAN, İsmail, E., **Eğitim Yönetimi**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, s.93-95 Aktaran: Mutlu Erbay, **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**, 2000

BERK, Nurullah, **Resim Bilgisi**, Varlık Yayınları, 1972,

BİNGÖL, Yüksel, “Avrupa’da Bauhaus’a Kadar Sanatçı Yetştirme Sorunu”, Yeni Boyut, IV. , 29: 32-33, 1985, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, 2002,

BLOOM, Benjamin s. (1979). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme.** (Çev. D. Ali ÖZÇELİK) Milli Eğitim Basımevi. Ankara.

CANTÜRK, Fikri, **Plastik Sanatlarda Temel Sorunlar**, Birinci Basım, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993,

CHARLES C. M. **Öğretmenler İçin PIAGET İLKELERİ.** (Çev. Prof. Dr. Gülten ÜLGEN) Pagem A. Yayınevi Tic. Ltd. Şti. Kızılay-Ankara. 2000

CRESCİ, Mario, **Asthetische Erziehung in Italien**, Ministro della Pubblica Istruzione, “ Programmi Didattici per la Scuola, Rom. , 1985

DEĞİRMENCİOĞLU Coşkun, **Eğitim Bilimine Giriş**. (Eğitim Felsefe İlişkisi, Eğitim Felsefesi). Gazi Kitabevi Yayıncılık Ltd. Şti. Beşevler- Ankara. 1977

DEWEY, John, **Art as Experience**. Copricorn, Aktaran: O., T., Kırıçoğlu, **Sanatta Eğitim**, (3. Basım), 2005

ERBAY, Fethiye, “Sanatın Yönetimi”, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

ERBAY, Mutlu **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2000,

ERBAY, Mutlu, s.140

ER Tülay, **Eğitim Bilimine Giriş**. (Eğitime Bilimsel Yaklaşım) Gazi Kitabevi Yayıncılık Ltd. Şti. Beşevler-Ankara. 1977 S. 65-66

EİSTER, E. V, W. D. Eoker, What is Art Edication? Reading in Art Edication, Çeviri: Olcay Tekin Kırıçoğlu, 1966, Aktaran: Erdem Ünver **Sanat Eğitimi** 2002

ERTÜRK Selahattin, **Eğitimde Program Geliştirme**. Yelken Tepe Yayınları. Ankara. 1972

ERSOY, Ayla, **Sanat Eğitiminin Genel Eğitimine Katkısı**, M. E. Bas, Ankara,
FIELD, D, **Change in Art Education**, 1970. Aktaran: Erdem Ünver, Sanat Eğitimi,
FİSTCHER, Erns, **Sanatın Gerekliliği**, (Çeviren: Burç Evrim), Özgür Yayınevi,
İstanbul, 1972,

FROLOV, İvan, 2. Basım, **Felsefe Sözlüğü**, (Çev. Aziz Çalışlar). Cem Yayınevi-
İstanbul. 1977

GARDNER, Helen, **Arta Thought the Ages**, 1959, Aktaran: Kırıçoğlu, **Sanatta
Eğitim**, (3. Bsm) 2005,

GOMBRICH, E. H., **Sanatın Öyküsü**, , Türkçesi: Erol Erduran, Ömer Erduran, Remzi
Kitapevi, İstanbul, 1997,

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1-8. sınıflar) 2006, Ankara,

İŞİNGÖR, Mümtaz, **RESİM-1 Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik
Resim**, Türk Tarh Kurumu Basımevi, Ankara, 1986,

İPŞİROPLU, M., N., **Oluşum Süreci İçinde Sanat Tarihi**, 1983, Aktaran: O., T.,
Kırıçoğlu, Sanatta Eğitim (3. Basım) 2005

İPŞİROĞLU, M. N. , **Sanatta Devrim**, Aktaran: Mutlu Erbay, **Plastik Sanatlar
Eğitimi'nin Gelişimi**, 2002,

Jerome J. HAUSMAN, "Training of Teachers" The International Encyclopedia of
Education Editörs, in Chief Torsten Husen T. Neville Postlethwaite (US: Pergamon
Pres, 1995). ss. 301-304 Aktaran: ERBAY, Mutlu, **Plastik Sanatlar Eğitimi'nin
Gelişimi**

KIRIŞOĞLU, O. Tekin, ve Mary Stokroocki, **İlköğretim Sanat Öğretimi**, YÖK/DÜNYA BANKASI Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara, 1997, s.23 Aktaran: Eser Acar, İlköğretim Okullarında Resim-iş Öğretmenlerinin Sanat Eğitimi ve Öğretimindeki Yeniliklere İlişkin Görüşleri, Yüksek lisans tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, 2004

KIRŞOĞLU, O. Tekin, “ Güzel Sanatlarda Öğrenme Süreçleri ve Bu Süreçlerin Sanatın Öğretimine Katkısı”, **Güzel Sanat Eğitimi ve Eğitim Programları ve Öğretim**, M. E. Bas. Ankara, 1990,

KIRIŞOĞLU, O. Tekin, **Sanatta Eğitim**, “Görmek Öğrenmek Yaratmak” Pagem A Yayıncılık, (3. Baskı), Ankara, 2005,

KÜÇÜKAHMET, Leyla, **Eğitim Bilimine Giriş**. Gazi Kitabevi Yayıncılık Ltd. Şti. Beşevler- Ankara. 1997

MÜLAYİM, Selçuk, **Sanata Giriş**, 2. Baskı, Bilim ve Teknik Yayınevi, İstanbul, 1994 Aktaran: Enver Yolcu, **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, 2004,

OĞUZKAN, A. Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Türk Dil Kurumu. Ankara. 1974

ÖKSÜZOĞLU, Ayşe F. , **Eğitim Bilimine Giriş**, Editör: Leyla Küçükahmet, Gazi Kitabevi Yayıncılık, Ankara, 1997

ÖZCAN, Hilal, **Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resim-İş İle Geliştirilmesi Yöntemleri**. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2002

ÖZSOY, Vedat, “İngiltere’de Sanat Eğitimi”, M. E. Dergisi, 2: 24-27, M. E. Bas., Ankara, 1992, Aktaran: Erdem, Ünver, Sanat Eğitimi, 2002

ÖZSOY, Vedat, 1993, A. g. k.,

PASTORAVA, Marketa, VANCANT, Jaroslav, **Asthetische Erziehung in der Tschechischen Republik**, Editör: Jan Kobler, Universitat der Künste Berlin, 2004

PROGRAM, **İlköğretim Kurumları Resim-iş Dersi Öğretim Programı**, M. E. Bas. Ankara 1992, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**,

RAPOR, Güzel Sanatlar Eğitimi Çalışma Grubu Raporu, M. E. B. Yüksek Danışma Kurulu, M. E. Bas. , Ankara, 1982, Aktaran: Erdem Ünver, 2002

READ, Herbert, Aktaran: İnci SAN, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ütopya Yayınevi, (2. Basım) Ankara, 2003,

SAN, İnci, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ütopya Yayınevi, Ankara,2003, (2. baskı),

SAN, İnci: Aktaran: ÜNVER, Erdem, **Sanat Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002,

SAN İnci, Toplumsal Değişme ve Değişen Sanat Eğitimi, **Anadolu Sanat.** , Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Süreli Sanat ve Kültür Dergisi, S. 32) Alıntı: Mutlu ERBAY,

SAN İnci, “Yaratıcılık Üzerine Sanat Eğitimi”, **Sanat Üzerine**, Ankara: Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları. 1985

SAN, İnci, “Resim-iş Öğretiminde Yaratıcılık”, **Ortaöğretim Kur. Resim-iş Öğretimi ve Sorunları**, Ted. Yay., Ankara, 1990

SCHÜTS, H. Gorg, Kunstpadagogisch Theorie Eine kritische Analyse kunstdidaktischer Modelle. München+ Basel 1973, 98 s. Alıntı: SAN, İnci, Sanat eğt. Kuramları

SEİNDENFADEN, Fritz, Aktaran: İnci San, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ütopya Yayınevi, Ankara, (2.Bas.), 2003,

SUNGUR, Nuray, **Yaratıcı Düşünce**, Özgür Yayın. Dağıtım, İstanbul 1992

SWIFT, Shon, **The Art Machine**, N. S. E. A. D, 1990. Aktaran: Erdem Ünver, Sanat Eğitimi, 2002.

TANILLİ, Server. **Yaratıcı Aklın Sentezi** (Felsefeye Giriş). Alkım Yayınevi. Kadıköy- İstanbul, 2006

TELLİ, Hidayet, Aktaran: Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**,

TONGUÇ, I. H., İlk Orta ve Muallim Mekteplerinde Resim-El İşleri ve Sanat Terbiyesi. İstanbul Devlet Matbaası, Muallim Kitapları, 1932, Aktaran: Olcay Tekin Kırıçoğlu, Sanatta Eğitim, 3. Baskı, Pagem A Yayınları, Ankara, 2005

TOLSTOY, L. Nikolayeviç, **Sanat Nedir?**, Aktaran: Enver Yolcu, Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Nobel Basım, Ankara, 2004

TUNALI, İsmail, “Sanatta Eğitim Sorunu Üzerine”, **Sanat Çevresi**, 1979

UÇAN, Ali, **Türkiye’de Güzel Sanatlar Fakültelerinin Yeniden Yapılanması ve Eğitim Programlarının Yeniden Düzenlenmesi**, Anadolu Üniversitesi Matbaası, Eskişehir, 1995,

ULUDAĞ, Kemal, **Sürelî Sanat ve Kültür Dergisi**, Anadolu Üniversitesi Matbaası, Eskişehir, 1993,

ÜSTÜNER, Mehmet, **Eğitim Üzerine** (Editör: Erdal Toprakçı). (**Eğitimin Felsefi Temelleri**). Ütopya Yayınevi. Kızılay-Ankara.

ÜNVER, Erdem, **Sanat Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002,

VERLAK, Friedrich, **Yaratıcılık Eğitimi**, Çeviri: Berna Can, 1979,

YOLCU, Enver, **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Nobel Basımevi, Ankara, 2004,